

MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETAS
TEISĖS FAKULTETAS
CIVILINIO PROCESO TEISĖS KATEDRA

VYTAUTAS JUKNEVIČIUS
CIVILINĖS TEISĖS STUDIJŲ PROGRAMA

TEMA

**ŠVENTOJO SOSTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS SUTARTIS DĖL
KARIUOMENĖJE TARNAUJANČIŲ KATALIKŲ SIELOVADOS**

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas –
Prof. dr.
Kazys Meilius

Vilnius, 2009

Turinys

IVADAS.....	3
1. ISTORINĖ APŽVALGA	6
1.1. Karių katalikų sielovada 1918-1940 metais	6
1.2. Karių katalikų sielovada 1940-1992 metais	10
1.3. Karių katalikų sielovada nuo nepriklausomybės atgavimo iki šių dienų.....	13
2. KATALIKŲ KARIŲ SIELOVADOS POLITIKOS TEISINIS VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS.....	16
2.1. Šventasis Sostas ir Kanonų teisė	16
2.2. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutarties įgyvendinimas	19
2.3. Sutarties ir ją lydinčių teisės aktų teisių ir pareigų turinys atskiriems subjektams	22
3. KATALIKŲ KARIŲ TEISĖS Į SIELOVADĄ NUMATYMAS IR ŠIOS TEISĖS GARANTAVIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS IR TARPTAUTINIUISE TEISĖS AKTUOSE.....	28
3.1. Katalikų teisės į sielovadą šaltiniai ir turinys	28
3.2. Teisės į sielovadą ribos: religinė konkurencija ir valstybinės religijos rizika	31
4. BAŽNYČIOS KELIAMI TIKSLAI IR UŽDAVINIAI KAPELIONAMS PAGAL KANONŲ TEISĘ, LIETUVOS KAPELIONŲ FUNKCIJOS	36
4.1. Kanonų teisės reglamentavimo turinys.....	36
4.2. Bažnyčios tikslai ir uždaviniai.....	39
5. LIETUVOS KATALIKŲ, TARNAUJANČIŲ KARIUOMENĖJE, IR JŲ ŠEIMŲ NARIŲ POŽIŪRIO Į SIELOVADĄ EMPIRINIS TYRIMAS	44
5.1. Tyrimo metodologija	44
5.2. Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, požiūris į jų sielovadą.....	45
5.3. Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, šeimos narių požiūris į kareivių sielovadą.....	55
5.4. Lietuvos katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, ir jų šeimų narių požiūrio į kareivių sielovadą palyginimas.	64
IŠVADOS	68
NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS	71
SANTRAUKA.....	74
SAMMARY	75
1 PRIEDAS.....	76
LIETUVOS KARIŲ, TARNAUJANČIŲ KARIUOMENĖJE, ANKETOS KLAUSIMYNAS	76
2 PRIEDAS.....	79
LIETUVOS KARIŲ, TARNAUJANČIŲ KARIUOMENĖJE, ŠEIMOS NARIŲ ANKETOS KLAUSIMYNAS	79

IVADAS

Šio darbo temos pasirinkimas – iššūkis darbo autoriui, nes darbo tema – „Švento Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados“ yra aktuali ne tik kariams katalikams, bet ir kitų tikėjimų išpažinėjams tarnaujantiems Lietuvos Respublikos (toliau LR) kariuomenėje; darbo tema yra originali, nes panašaus pobūdžio darbų šia tema aptikti neapvyko, bei sąlyginai sunki, kaip kad nėra objektyvių sutartį tiriančių mokslinių darbų, o tuos, kuriuos pavyko aptikti yra teologinio pobūdžio mokslinės publikacijos kapelionų veiklos klausimais.

Taigi, darbo tema, suformuluota kaip konkrečios tarptautinės sutarties pavadinimas, leidžia autoriui gana plačiai brėžti darbo nagrinėjimo ribas. Todėl autorius pasirinko nagrinėti šiame darbe konkrečios tarptautinės sutarties teisinę techniką, reglamentavimo sistemą ir apibendrinus pateikti šio teisės akto teisinę analizę.

Kaip ir bet kuri tarptautinė sutartis, ši sutartis buvo sudaryta tenkinant sutarties šalių poreikius. Kokie tai poreikiai, atspindi jau pačios sutarties pavadinime - tarnaujančių kariuomenėje karių sielovados reikalai. Iš tiesų sutarties galiojimas asmenų atžvilgiu yra platesnis, nors tai tėra papildomas, išplėstinis taikymas, nes pati sutartis orientuota į katalikus karius, tarnaujančius kariuomenėje.

Magistinio **darbo tikslas** yra išnagrinėti Šventojo Sosto ir LR sutarties dėl tarnaujančių kariuomenėje katalikų karių sielovados (toliau- sutarties) reglamentavimo tikslumą, kuriamą teisinę tikrovę, pačios sielovados struktūros ir sistemos efektyvumą atsižvelgiant į teisinę techniką, atlikti tyrimą, apklausiant ne tik karius, tarnaujančius kariuomenėje, bet ir jų šeimos narius, gautą tyrimo medžiagą susisteminti ir pateikti išvadas

Darbo tikslui pasiekti suformuluoti tokie **uždaviniai**:

1. Aptarti karių katalikų sielovados istorinę apžvalgą;
2. Išnagrinėti karių katalikų sielovados politikos teisinės veiklos reglamentavimą;
3. Įvardinti karių katalikų teisės į sielovadą reglamentavimą bei užtikrinimą LR ir Tarptautinės teisės aktuose;
4. Išskirti Bažnyčios keliamus tikslus ir uždavinius kapelionams, nurodyti jų funkcijas;
5. Atlikti katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, ir jų šeimos narių požiūrio į sielovadą empirinį tyrimą.

Tyrimo objektas yra Šventojo Sosto ir LR sutartis dėl tarnaujančių kariuomenėje katalikų karių sielovados, šią sutartį įgyvendinantys teisės aktai bei sutarties spragas užpildantys kiti teisės aktai (taip pat ir Kanonų teisės normos).

Darbo **tyrinėjimo dalykas** yra iš teisinės teisės akto analizės kylantys reglamentavimo neaiškumai bei darbo autoriaus iškelti tam tikri hipotezių elementai: pasaulietiško garanto sutartyje, pasaulietiško praktika viešajame gyvenime bei sutarties veikiančių asmenų (sutarties šalių ir sutarties jurisdikcijoje atsirandančių asmenų) teisių ir pareigų turinys.

Autorius iškėlė keletą **hipotezių**:

- Sutartis ir ją lydintys teisės aktai užtikrina tinkamą teisės į sielovadą mechanizmą ir jo įgyvendinimą;
- Sutartis nesukuria išskirtinių teisių nė vienos religijos išpažinėjams, o yra adekvatus kylančių poreikių patenkinimo būdas;
- Karo kapeliono veikla stiprinant ir ugdant karių dorovę bei moralę yra naudinga ir reikalinga LR kariuomenėje, o pati institucija yra vertinama gerai.

Autorius renka istorinį lyginamąjį **metodą**, loginį bei lingvistinį sutarties aiškinimą, teikdamas prioritetą sisteminiams teisės aktų aiškinimui.

Svarbiausiais šaltiniais pasirinkta pirminė teisinė literatūra – LR Konstitucija bei jos komentaras, Kanonų teisės kodeksas, bei jo komentaras, LR ir Šv. Sosto sutarys, bei šiuos pirminius teisės šaltinius lydintys teisės aktai. Autoriaus nuomone, nesant išsamių teisinių tyrimų, būtent neutrali pirminė medžiaga yra pagrindinė šiame darbe – autorius savo prielaidas ir keliamas teorijas patikrins darbo tyrime, prieš tai iškėlęs šias prielaidas remdamasis teisine teisės aktų analize. Darbe nėra daug šaltinių, nes kaip minėta, tema yra originali, su tema susijusiomis temomis daugiausiai kalba teologai dvasininkai, o teisine prasme iš esmės yra tik šakinių teisinių mokslų susiję klausimai. Todėl autorius darbe iš esmės bandė sieti šakinių teisės mokslų teiginius su svarstomos Sutarties reglamentavimo subtilybėmis.

Darbas susideda iš penkių dalių – pirmosios keturios yra skirtos teorinei darbo daliai, teisės aktų analizei, nes darbo tema yra ganėtinai plati, reikalaujanti plačios ir išsamios teisės aktų analizės, kad penktoje – praktinėje dalyje galima būtų atlikti išsamų tyrimą, kurio gautus duomenis galima būtų palyginti su keltomis prielaidomis ir galiausiai būtų galima argumentuotai pagrįsti arba paneigti iškeltas hipotezes.

Rašant darbą buvo atliktas autorinis tyrimas, kurio metu atsitiktiniu atrankos metodu buvo apklausti dviejų Respublikos batalionų (Vilniaus Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotasis pėstininkų batalionas ir Panevėžio Karaliaus Mindaugo mechanizuotasis pėstininkų

batalionas) 102 kariai - katalikai ir 98 karių šeimos nariai. Informacijai apie Lietuvos karių - katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, ir jų šeimos narių sielovadą surinkti buvo parengtos 2 anketos, kurių klausimai buvo sudaryti remiantis Mokslinių tyrimų metodologijos rekomendacijomis, paskaitų medžiaga ir asmenine patirtimi.

Siekiant rezultatų patikimumo anketos buvo pateiktos respondentams po pilotinės apklausos, buvo prašyta anketas pildyti anonimiškai. Iš viso buvo pateikti 54 klausimai apie požiūrį į Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje sielovadą, respondentų nuomonę apie karo kapeliono, besivadovaujančio „Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartimi dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados“, vykdoma veikla, kylančiomis problemomis. Klausimuose buvo stengtasi atskleisti, kiek Lietuvos kariai ir jų šeimos nariai gauna realios pagalbos iš karo kapeliono.

Autoriaus turimomis žiniomis, tai pirmasis tokio pobūdžio tyrimas Lietuvoje ir kariuomenės struktūroje siekiant išsiaiškinti sutarties naudingumą ir praktinę naudą tiesioginiams tos naudos gavėjams, jų šeimos nariams, bei jų požiūrį į patį vykdymo mechanizmą.

1. ISTORINĖ APŽVALGA

1.1. Karių katalikų sielovada 1918-1940 metais

Norint įvertinti Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartį dėl karių sielovados, būtina peržvelgti naujausiųjų laikų Lietuvos sielovados praktiką teisiniu požiūriu. Kaip pamatysime toliau, reglamentavimas tais laikais skyrėsi nuo dabartinio egzistuojančio. Todėl būtina istoriniu požiūriu pateikti faktinę XX a. pirmos pusės situaciją Lietuvos kariuomenėje ir teisiškai kvalifikuoti to laikotarpio reglamentavimo problemų ar trūkumų priežastis.

Tarpukario Lietuvos kariuomenės kapeliono institucija pradėjo funkcionuoti, kai 1919 m. sausio 6 d. įsakymu Nr.12 Krašto apsaugos ministerija Kauno garnizono karių pamaldoms paskyrė Dominikonų Bažnyčią. 1919 m. sausio 9 d. įsakymu Nr.14 Krašto apsaugos ministerija paskyrė kunigą Bronių Bumšą pirmuoju Lietuvos kariuomenės kapelionu. Nuo pastarosios dienos iki pat kapelionų institucijos panaikinimo 1940 m. liepos 2 d. Lietuvos kariuomenės karo kapelionais buvo paskirti 109 skirtingų tikėjimų dvasininkai¹. Iš to galime daryti pagrįstą išvadą, kad nuo pat karo kapeliono, kaip asmens, besirūpinančio karių sielovada, bei kaip teisės subjekto atsiradimo dienos nebuvo išskirti nė vieno tikėjimo asmenys, šiuo atveju kariai bei jų šeimos nariai, ir visi turėjo vienodas teises sielovados klausimais.

Kaip dažnai būna tokiais atvejais, steigiant naują instituciją yra keliamas klausimas dėl jos atskaitomybės bei kontrolės. Kadangi kariuomenės kapeliono pareigas galėjo užimti tik dvasininkas, tad natūralu, kad kapeliono institucijos kontrolę norėjo turėti Bažnyčia. Todėl Bažnyčios vadovybė paskyrė kapelionu dvasininką - kun. Antaną Palubinską. Iškilo poreikis suderinti kapelionų skyrimą tarp Bažnyčios ir Krašto apsaugos ministerijos. Tuo tikslu kun. A. Palubinskas kreipėsi į tuometinį Vyriausiąjį kariuomenės vadą: „Lietuvos vyskupai, sekdami kitų katalikiškų valstybių pavyzdžiu, kad centralizavus ir tokiu būdu suvienodinus atskirų armijos kapelionų veikimą, sutartinai paskyrė mane Vyriausiuoju armijos kapelionu. Gavęs tojo paskyrimo oficialų įsakymą, turiu garbę Jūsų Malonybei apie tai pranešti ir drauge nuolankiai Jūsų Malonybę prašyti, kad ir Jūsų Malonybė, kaip vyriausiasis armijos vadas, teiktumėtės iš savo pusės įvykusį vyskupų paskyrimą pripažinti ir atsakantį įsakymą išleisti².“

¹ Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953. T1. Vilnius: Lietuvos nacionalinio muziejaus biblioteka, 2001. T.1. P.191

² Kun. Palubinsko A. Pareiškimas vyr. Kariuomenės vadui nr. 3341. 1919-07-24 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. F. 929, ap. 4, b. 28. 1. 8.

Vyskupų norą patiems skirti kapelionus patvirtino Žemaičių vyskupijos vyskupas J.Skvireckas. Atsakydama į tai, Lietuvos respublikos vadovybė pripažino A.Palubinską kaip vyskupų paskirtą ir Lietuvos kariuomenės priimtą vyriausiąjį kapelioną. Buvo išleistas įsakymas ir A. Palubinskas mažiau nei po savaitės tapo naujuoju vyriausiuoju kapelionu. Tokiu būdu buvo išspręstas naujos institucijos pavaldumo klausimas - Valstybė „nusileido“ Bažnyčiai ir šitaip XX amžiaus pradžioje kariuomenės kapeliono institucija įsitvirtino Lietuvos kariuomenėje. Vyriausybė nesikišo ir norminiais aktais nereglementavo kapeliono institucijos vystymosi. Todėl pagrindinė iniciatyva, skatinanti kapelionų institucijos raidą, buvo kapelionų konferencijos, vykdavusios vyriausiojo kapeliono būte, dažniausiai lapkričio mėnesio pabaigoje³. Šių konferencijų nutarimai būdavo įforminami protokoluose, kartais būdavo leidžiami aplinkraščiai ir kita norminė medžiaga kapelionams - savotiškos rekomendacijos. Laikui bėgant bei vystantis pačiai institucijai kapelionų konferencijų nutarimai ir norminiai dokumentai tapo rekomendacinio – privalomojo pobūdžio ne vien kapelionams, bet ir religingiems kariams.

Istoriškai susiklostė, kad kapeliono institucija formavosi pirmąjį savo veikimo dešimtmetį (1919-1929 metais), o vėliau veikė tokia, kokia per tą laiką susiformavo be didesnių pakitimų. Galima preziumuoti, kad Bažnyčia pritaikė jau turėtą sielovados praktiką, tad nors institucija ir buvo nauja, bet savo esme jau turėjo patvirtintą praktiką, kurią reikėjo tik įdiegti.

Kapeliono pareigos kariams buvo paskirtos Bažnyčios. Vykdydami sakralines funkcijas, kapelionai tiesiogiai motyvavo karius, skatino jų religinį gyvenimą. Pvz., „Visi kariai - katalikai, sekmadieniais ir šventadieniais laisvi nuo užsiėmimų, privalo nustatytu laiku rikiuotėje su savo karininkais eiti į Bažnyčią ir pamaldose dalyvauti.“⁴ „Karo kapelionas A. Sabaliauskas Mišias aukojo kasdien, saikdino karo lauko teisėjus ir liudininkus, du kartus lydėjo į egzekucijos vietą nuteistus mirties bausme ir norinčius aprūpino sakramentais, vedė pamokas Karo policijoje ir šarvuočių kuopoje, Centrinų įstaigų raštininkų kuopoje ir ligoniams palatose“.⁵

Kapelionų konferencija buvo nutarusi, kad svetimi kunigai nepageidaujami kariniuose daliniuose, taigi užsiimti sielovada kariuomenėje buvo įgalioti tik katalikiški kapelionai ir kitų tikybų dvasininkai. Pastaruosius skirdavo Krašto apsaugos ministerija. Faktas, kad ne bet kuris, to panorėjęs, kunigas galėjo vykdyti karių sielovadą, rodo Bažnyčios teikiamą svarbą šiai institucijai tiek religiniu, tiek drausminiu aspektu, nes karo kapelionas turėjo būti ne tik pavyzdingas

³ Narvydas R. Karo dvasininkijos tarnyba Lietuvos kariuomenėje (1919-1929). Vilnius: Vilnius universitetas. Istorijos fakultetas. Naujosios istorijos katedra, 2000. P.8.

⁴ Vyr. Kapeliono Palubinkso A. Raštas // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. - F. 384, ap.2, b. 229. l. 60.

⁵ Vyr. Kapeliono Palubinkso A. Pranešimas Krašto apsaugos ministrui 1927-02-10 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. - F. 384, ap. 2, b. 419. l. 12.

dvasininkas, turintis geram dvasininkui visas būdingas savybes, bet ir drausmingas karo valdininkas. Kad kapelionams buvo teikta didelė svarba ir juos buvo mėginta prilyginami karo valdininkams, byloja ir tai, kad 1921 m. tiekimo viršininkas pareiškime krašto apsaugos ministrui siūlė mokėti karo kapelionams atitinkamo dydžio algas, ekvivalentes kariškių gaunamam darbo užmokesčiui, kaip antai: armijos kapelionui mokėti brigados vado dydžio algą, o ligoninės kapelionui - bataliono vado algą⁶. Tuo trapu vyriausiasis kariuomenės kapelionas turėjo atskiras teises ir pareigas, deleguotas Bažnyčios, ir buvo šios institucijos vadovas. Nors jo funkcijos buvo daugiau politinės, tarpžinybinės, atstovavimo, tačiau jo vaidmuo sielovados klausimais buvo ypač svarbus – jis buvo jungiamoji grandis tarp Valstybės ir Bažnyčios iš vienos pusės ir karo kapelionu – iš kitos, vykdant karių sielovadą.

Karo kapeliono institucijos kūrimosi bei formavimosi laikotarpiu karių sielovados sąvokos bei karo kapeliono atliekamų funkcijų neturėtume suprasti labai siaurai. Kaip esame minėję anksčiau, ne bet kas galėjo užimti karo kapeliono pareigas. Toks reikalavimas buvo keliamas todėl, kad karo kapelionas karių tarpe turėjo būti ne tik jų dvasinis vadovas, bet ir pavyzdys kitiems. Išsamiose ataskaitose vyriausiajam kariuomenės kapelionui karių sielovados klausimais karo kapelionai turėjo nurodyti ir keletą statistinių rodiklių, tokių kaip nemokančių skaityti ir rašyti, sergančių venerinėmis ligomis, girtuokliaujančių, įnikusių į azartinius lošimus, apsigogusių ir kitaip nedorai besielgiančių karių skaičių.⁷

1929 - 1940 metais atsirado naujos kapeliono funkcijos, prisidėjusios prie karių sielovados - bendravimas su karininkų šeimomis. To tikslas buvo palaikyti socialinę ramybę ir palaikyti karo tarnybos prestižą ir visuotinį pritarimą, bei palaikymą karo tarnybai.

Dėl kapeliono institucijos savireguliacijos ir konkretaus norminio kapeliono institucijos neapibrėžtumo kildavo problemų. Nesant tarptautinės sutarties nei įstatymo lygio teisės aktui dėl kapeliono institucijos reglamentavimo, nesant realiai atskirtai Bažnyčiai nuo valstybės, katalikų Bažnyčia būdavo kaltinama piktnaudžiavimu savo galiomis. Antai 1921 rugpjūčio 30d. evangelikų reformatų kariuomenės kapelionas Krašto apsaugos ministrui pasiskundė: „per privalomas rikiuotės pamaldas, nežiūrint į tai, kad yra ir ne katalikų karių, skaitoma katalikiška malda „Sveika, Marija“, po kurios giedamas Lietuvos himnas. Tai įžeidžia karių evangelikų tikybinį jausmą. Be to, taip yra varžoma piliečių sąžinės laisvė, pažeidžiant Lietuvos Konstitucijos garantuojamas laisves.

⁶ Valstybės kontrolės viršininko raštas Kariuomenės tiekimo viršininkui 1921 02 10 Nr. 679 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. - F. 384, ap. 2, b. 229. l. 49.

⁷ Vyr. Kapeliono Palubinkso A. Pranešimas Krašto apsaugos ministrui Nr. 650 // Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas. b. 196. 1. 41-42.

Evangelikai, žydai ir kiti ne katalikai yra priversti rikiuotėje klausytis maldos, paremta priešingai jų tikėjimui dogma.“⁸

Buvo prašoma skaityti bendrą reformatams ir katalikams maldą, bet katalikų dvasininkai šios problemos neišsprendė ir toliau vienvaldiškai naudojo dominavimo visuomenėje ir kariuomenėje privilumais.

1927 metų rugsėjo 27 diena yra svarbi ne tik Lietuvos istorijai, bet ir mums, nagrinėjantiems karių sielovados klausimus. Būtent tą dieną Lietuvos premjeras A. Voldemaras ir Vatikano valstybės sekretorius P. Gaspariu pasirašė Lietuvos ir Vatikano konkordatą, prie kurio rengimo ir derinimo labai prisidėjo arkivyskupas Jurgis Matulaitis.⁹ Šis dvišalis tarptautinės teisės aktas ne tik įtvirtino naują Lietuvos bažnytinę administraciją, nustatė Katalikų bažnyčios statusą Lietuvoje, įtvirtindamas Katalikų bažnyčios veiklos Lietuvos teritorijoje taisykles, bet ir reglamentavo valstybių tarpusavio santykius – konkordatas pripažino laisvę Katalikų Bažnyčiai tvarkytis pagal jos kanonus ir taip tarptautiniu lygiu įteisino karių sielovadą Lietuvos kariuomenėje realiai patvirtindamas jau egzistuojantį faktą. Šia dvišale tarptautine sutartimi buvo užtikrinta kapeliono institucija, jos skyrimo klausimus patikint spręsti arkivyskupui. 1940 m. liepos 2 d. kolobarantinėms valdžios institucijoms naikinant Lietuvos valstybingumą ir ardant nacionališkai svarbias institucijas, karo kapeliono tarnyba buvo panaikinta. Vis tik tai Šv. Sostas ir toliau laikėsi konkordato nuostatų ir nepripažino Lietuvos okupacijos, o per visą okupacijos laikotarpį prie Šv. Sosto veikė Lietuvos atstovybė¹⁰.

Akivaizdu, jog 1919-1940 m. katalikų karių sielovada buvo užtikrinta visokeriopai. Naudojantis vyraujančiu katalikų tikėjimu šalyje, katalikams kariams buvo sudarytos tinkamos sąlygos praktikuoti savo tikibinį gyvenimą. Katalikų kapelionų buvo kiekviename dalinyje. Kapelionų konferencijos įvedė privalomą katalikiško tikėjimo praktikavimą visiems katalikams kariams. *De facto* kariuomenėje vyravo jei ne teologinė tvarka, tai ypač griežta religinga atmosfera. Be to, laikinai nesant valstybiniam reglamentavimui, kapelionų institucijai buvo palikta

Bažnyčios bei Valstybės santykiuose kilusius neaiškumus pripažindamas laisvę Katalikų Bažnyčiai tvarkytis pagal jos kanonus ir taip tarptautiniu lygiu įteisindamas karių sielovadą Lietuvos kariuomenėje.

⁸ Evangelikų reformatų kariuomenės kapeliono raštas Krašto apsaugos ministrui 1921-08-30 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. - F.384, ap. 2, b. 275. l. 64.

⁹ Pavalkis V. Lietuvos ir Vatikano diplomatiniai santykiai 1918-1940 // Aidai.

http://aidai.us/index.php?view=article&catid=67%3A7207&id=765%3Ais&option=com_content&Itemid=119 (2009-09-06).

¹⁰ Skirius J. Lietuva ir Vatikanas. <http://mkp.emokykla.lt/gimtoji/docs/10k01t15k.rtf> (2009-09-06).

1.2. Karių katalikų sielovada 1940-1992 metais

Šis istorinis laikotarpis darbo temai svarbus tuo, kad galima būtų įvertinti sielovados struktūros funkcionavimą tautai ir valstybei veikiant ekstremaliai sunkiomis sąlygomis. Formaliai nuo 1940 m. vasaros valstybės struktūrų *de facto* nebebuvo, teisėto nacionalinio reglamentavimo irgi, tačiau, nepaisant to, egzistavo karinė jėga, bandanti ginti valstybę ir tautą (partizanai), kaip tai pagal Konstituciją buvo įgaliota daryti Lietuvos kariuomenė. Nors rezistencinis judėjimas veikė iš prigimtinės ir konstitucinės tautos teisės priešintis ginklui, bet sielovados struktūros veikė net ir be tokio norminio teisinio pagrindo, net be Bažnyčios oficialaus paskyrimo, kaip tai buvo tarpukario Lietuvoje. Todėl verta pokario praktiką peržvelgti ir įvertinti nereglamentuoto ir net nedeleguoto struktūros funkcionavimo aspektus. Darbo temai tai svarbu, kad galima būtų įvertinti tokio funkcionavimo galimybę ir palyginti ją su dabartiniu Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos sutarties reglamentavimo technikos tikslingumu.

Atleidusi visus kariuomenės kapelionus iš tarnybos, sovietinė administracija tuo pat metu intensyviai naikino ir ardė visas kitas valstybines struktūras. Toks sovietinės administracijos žingsnis buvo gerai apskaičiuotas, nes ji puikiai suvokė, kad lietuviai priešinsis okupacijai, pavergimui ir tautos naikinimui, o tai ji galinti padaryti dviem būdais: per bažnyčią bei per rezistencines kovas. Mūsų nagrinėjamu atveju, karo kapelionas ir buvo ta jungiamoji grandis tarp bažnyčios ir rezistencinių kovų dalyvių. Kilus karui tarp Sovietų sąjungos ir nacistinės Vokietijos ir tai nulėmė ypatingą Lietuvos istorijos epizodą - rezistenciją. Trumpas vokiečių administracijos šeimininkavimas nebuvo priešiškas katalikų religijai, tačiau naciai neleido kurti karinių lietuviškų dalinių, išskyrus policijos dalinius. Todėl ir kapeliono institucija neatgimė. Padėtis tapo liūdnėsnė 1944 metais, grįžus sovietinei kariuomenei ir valdžiai, kuomet kilo rezistencinis judėjimas. Partizanai traukė į miškus su ginklu. Gali kilti natūralus klausimas, kas vertė jaunos vyrus taip elgtis. Vienareikšmiško atsakymo šiuo klausimu nėra ir negali būti, nes motyvų buvo daug. Pagrindiniai jų – tai patriotiškumo jausmas, kurį palaikė viltis sulaukti greitu laiku ir Vakarų pagalbos, kitiems tai galbūt buvo pramoga, dar kitiems – būdas prisidengiant partizanavimu vogti ir plėšikauti. Tačiau visiems, daugiau ar mažiau, nebuvo didelio pasirinkimo: rinktis reikėjo tarp Sibiro platumų ir garbingos žūties už Lietuvą. Na, buvo ir trečias kelias – bendradarbiauti su Sovietų valdžia, bet šį kelią pasirinko nedaugelis. Taigi, tie, kurie dėl vieno ar kito priežasčių pasirinko priešintis okupantams, jungėsi į centralizuotus partizaninius judėjimus su administraciniu teritoriniu susiskirstymu į apygardas. Apygardos bandė tvarkytis buvusios Lietuvos kariuomenės pagrindu. Faktiškai buvo atkurta ir kapeliono institucija, tačiau ne įstatymo pagrindu, o karinių įsakymų ir

nurodymu pagrindu, mat įstatymiškai atkurti prieškaryje gyvavusios kapeliono institucijos buvo tiesiog neįmanoma.

Daumantas - Lukša pažymi: „Prie štabo apygardos vadas skiria: apygardos adjutantą, apygardos kapelioną ir apygardos gydytoją.“¹¹ „Rinktinėse, bent pirmaisiais metais, dažnai būdavo ir savos gailestingosios seserys, kartais gydytojas ir kapelionas. <...> Priimami į būrį naujokai duodavo partizano priesaiką pagal patvirtintą tekstą, dažnai dalyvaujant kunigui (kapelionui).“¹²

Tauro apygardos statuto 16 ir 50 straipsniuose buvo pažymėta: „Prie kiekvienos rinktinės bendradarbiauja rinktinės gydytojas ir rinktinės kapelionas, kuriuos kviečia rinktinės vadas“¹³ ir „aktyvūs Laisvės Kovotojai duoda iškilmingą priesaiką savo daliny; kur leidžia aplinkybės, priesaiką atlikti su Bažnytinėmis apeigomis. Nesant tokioms galimybėms, priesaiką priima: apygardos vadas ar paskirtas pareigūnas iš apygardos štabo pareigūnų ar rinktinių vadų. <...>.“¹⁴ „Apygardos kapelionas organizuoja ir tvarko tikybos bei kulto reikalus partizanų tarpe ir atlieka kitas apeigas. Be to, apygardos kapelionas rūpinasi nukentėjusių kovotojų šeimų, kalinių, tremtinių globa ir turi sprendžiamąjį balsą svarstant tą klausimą.“¹⁵ Taigi kapelionas faktiškai atsirado be teisinio pagrindo, tęsiant prieškario tradicijas ir esant poreikiui kapelionai kartu su rezistencijos pradžia ėmė vykdyti sielovados funkcijas.

Partizaninio karo pabaigoje išryškėjo tendencija augti žuvusių partizanų skaičiui. Su laiku žuvusiųjų skaičius viršijo nelaisvėn pakliuvusiųjų skaičių, nors 1946-1949 m. šie rodikliai buvo apylygiai¹⁶. Didėjant nuostoliams rezistencinėje kovoje krito karių moralė: „nenormaliai įtemptomis ir sunkiomis sąlygomis kai kurie partizanai girtavo, nepaisydami vadų įsakymo.“¹⁷ „Užtikrinant, kad partizanavimas nedarytų žalos taikiems gyventojams, kova neišsigimtų, buvo drausmės statutai. Kunigo dalyvavimas buvo viena iš nedaugelio priemonių užtikrinanti ir ugdanti kovotojų sąmoningumą.“¹⁸ Vadinasi, kapeliono reikšmę dalinių vadai patys pripažino, tai nebuvo viena iš daugelio kariuomenės struktūrų, kurios reikalingumu galima būtų suabejoti. Prieš vykdant šio darbo tyrimą, autorius bendravo su dabartinės Lietuvos kariuomenės kariais. Ne visi jie buvo girdėję apie kapelionų instituciją, ne visiems ji ir buvo reikalinga. Tai akivaizdus skirtumas nuo kovos sąlygomis veikiančių karių požiūrio, nes matyti, jog kapelionai partizanų gretose buvo reikalingi.

¹¹ Laisvės kovų archyvas. Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1996. T. 17. P. 60.

¹² Grunskis E. Lietuvos kariuomenės tradicija rezistencijos kovoje. Karo archyvas XIII. Vilnius: Krašto apsaugos ministerijos leidinys, 1992. P.276.

¹³ Ten pat, P.399.

¹⁴ Daumantas J. Lukša. Partizanai (Tauro Apygardos statutas). Vilnius: Vagos leidykla, 1990. P.403.

¹⁵ Ten pat, P.401.

¹⁶ Laisvės kovų archyvas. Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1996. T. 17. P. 59.

¹⁷ Girnius K. Partizanų kovos Lietuvoje. Vilnius: Mokslo leidykla, 1990. P.314.

¹⁸ Grunskis E. Ten pat, P 285.

Galima tik spėti, kiek būtent kapeliono vaidmuo ir funkcijos tiesiogiai susijusios su kovotojų kovine dvasia ir moraliniu tvirtumu, tačiau kapeliono darbas kariniuose daliniuose buvo ne iš viršaus primestas, o iš tiesų tenkino sunkiomis sąlygomis kovojančių partizanų dvasinius poreikius. Šį teiginį iliustruoja Juozas Daumantas – Lukša savo knygoje „Partizanai“: „Pavakare visi posėdžio dalyviai susitvarkė su atgailos sakramentais. Mykolas Jonas surinko visus balsinguosius ir skubotai juos paruošė ryt dienos Mykolinių giesmėms. Rytą buvom pakelti anksčiau negu praeitą dieną. Visi sulindom į Bažnyčią ant viškų. Priėmę švenčiausiąjį sakramentą visi karštai meldėme Aukščiausiąjį, kviesdami Šv. Mykolą būti Lietuvos partizanų globėju. Į mus giedančius nuolat atsisukdavo Bažnyčioje esančios moterėlės, stebėdamosi, kas čia „per angelai“ Šv. Mykolui gieda.“¹⁹

Dvasininkai atliko sielovados funkcijas ne vien atlikdami savo pareigas ir priimdami partizanus Bažnyčiose, bet ir patys prisidėdavo prie rezistencijos. Pasirinkęs slapyvardį „Grafas“, 1946-1947 m. kun. J. Lelešius buvo Tauro partizanų apygardos kapelionu. Su kunigo misija apvaikščiojo visus Suvalkijos partizanų būrius. Ištrauka iš saugumo archyve rasto partizano „Grafo“ dienoraščio: „Baisi mano pastoracija, keliauju iš vieno rajono į kitą, ieškau vyrų, kad sustiprinčiau juos dvasiškai, išsklaidyčiau niūrias mintis ir vėl palieku...“²⁰

Kiti kunigai labai konkrečiais darbais prisidėdavo prie partizanavimo: „1945 m. vasarą klebonijoje apsilankė partizanų vadai ir kun. Z. Neciunskas sutiko tapti besikuriančios Dainavos apygardos štabo ryšininku ir pasirinko „Elytės“ slapyvardį. Per jį ir Alytaus kun. P.Šliūpą keliauja svarbūs partizanų dokumentai, pagrindžio spauda. Esant reikalui „Elytė“ atlieka kunigo (kapeliono) darbą.“²¹ Šis pavyzdys liudija, kad kapeliono institucija iš esmės nebuvo tipinė Bažnyčios praktikos patikrinta sielovados sistema. Kapelionai, prisijungdami prie kovojančių rezistentų, buvo persekiojami oficialios faktinės šalies valdžios. Net neprijungdami prie kovotojų, o tik atlikdami savo sielovados pareigas, dvasininkai būdavo persekiojami vis vien. Partizanas „Elytė“ 1946 m. parašė partizanų vakaro maldą, kuri nuo tolei kartojama visuose Dzūkijos ir Suvalkijos partizanų daliniuose prieš neramų partizanų miegą.“²²

Nutrūkus rezistenciniam judėjimui, kapeliono institucija lygiai taip pat išnyko. Ir tik 1991 m. lapkričio mėnesį, dar net nepriėmus 1992 m. kariuomenės atkūrimo įstatymo, bet jau veikiant kariniams savanorių daliniams, vėl buvo paskirtas vyriausiasis kapelionas.

¹⁹ Daumantas J. Lukša. Partizanai (Tauro Apygardos statutas). Vilnius: Vagos leidykla, 1990. P.114.

²⁰ Laisvės kovų archyvas. Ten pat, P. 147.

²¹ Ten pat, P. 147.

²² Ten pat, P.148.

Taigi prieiname prie išvados, kad pokario Lietuvoje atsikūrus nacionaliniams kariniams daliniams partizanų pavidalu, atsikūrė ir kapeliono institucija. Kadangi rezistencinė kova kilo stichiškai, be centralizuotos vadovybės, be bendrų visai rezistencijai privalomų norminių aktų, tai ir kapeliono institucijos atkūrimas buvo atkartojimas tos tradicijos, kuri buvo gyva Nepriklausomos Lietuvos kariuomenėje. Atskiri organizaciniai vienetai, kaip Apygardos, savo statutuose įtvirtino kapeliono instituciją. Tačiau apskritai kapelionai pradėjo eiti savo pareigas iš tikrojo poreikio, o ne vien institucinio norminio jų įdiegimo. Tai, kad kunigai turėjo aptarnauti ne vieną dalinį, o daug jų, liudija, kad kapelionų rezistenciniame judėjime nebuvo daug. Tai gali reikšti arba kad daliniai siekė būti kaip įmanoma mažesni, idant būtų lengviau slėptis, arba kad kapelionų nebuvo tiek, kiek to meto sąlygomis reikėjo. Kita prielaida, kad vykstant dvasininkų persekiojimui, daug jų buvo suimta, ištremta, sekama, nužudyta.²³ Todėl natūralu, kad persekiojant katalikų religiją, kapelionų galėjo trūkti.

Drįstame teigti, kad kapeliono institucija gali gyvuoti net ir nesant tinkamo reglamentavimo. Praktika patvirtino, kad užtenka vien ekstremalių sąlygų, ir realus poreikis sukuria sielovados struktūrą be oficialaus teisinio pagrindo. Tačiau teisiškai nereglementuota kapeliono institucija geba efektyviai veikti tik esant ekstremaliai situacijai, nesigilinant į jos veikimo kokybę. Pasibaigus ekstremaliai situacijai, atsiranda poreikis ne tik „kokybiškesnių paslaugų“, bet ir aiškaus karo kapeliono, kaip institucijos reglamentavimo, siekiant efektyvesnės veiklos rezultatų bei noro išvengti tam tikrų nesusipratimų ar neaiškumų.

1.3. Karių katalikų sielovada nuo nepriklausomybės atgavimo iki šių dienų

Katalikų karių sielovada šių dienų kariuomenėje vykdoma jau visai kitu istoriniu ir politiniu laikotarpiu. Kadangi šis procesas yra aktualus šio laikmečio kariūnams, verta šį laikotarpį lyginti su buvusiais ir aptartais anksčiau laikotarpiais. Lyginant galima bus daryti išvadas dėl teisinio reglamentavimo tikslingumo, kadangi teisinio reglamentavimo aiškumas ir pasirinkta teisinė reglamentavimo technika gali lemti svarbių reguliuojamų gyvenimo realių kokybę. Ar sielovada kariuomenėje svarbi gyvenimo realija, atskleis darbe pridedamas tyrimas (žr. 6 skyrių).

Pirmuoju Lietuvos kariuomenės kapelionu po nepriklausomybės atgavimo 1991 m. lapkričio mėnesį tapo A. Svarinskas. Vos ėmus tvarkyti kapelionų institucijos reikalus, buvo

²³ 1948 m vakarus pasiekusiame Lietuvos katalikų laiške Šventajam Tėvui Pijui XII-ajam teigiama, kad 40 proc. kunigų, t.y. 400, suimta arba slapstosi.

pasigesta teisės aktų, reglamentuojančių šią sritį. Kodėl šių aktų nebuvo pasigesta prieškario Lietuvoje, atsakymas, ko gero, būtų mažiau kreipiamas dėmesys kokybei atliekant religinius patarnavimus, mažo skaičiaus kitų religijų išpažinėjų buvimas bei geri ir glaudūs santykiai su politinėmis jėgomis, esančiomis valdžioje. Kapelionų institucija buvo reglamentuota krašto apsaugos sistemos poįstatyminiais teisės aktais. Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymas, Lietuvos Respublikos krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas, įteisinę kapelionų instituciją, nedetalizavo pavaldumo, kapelionų skyrimo, naudojimosi Bažnytiniu turtu ir kitų klausimų, tik pabrėžė, kad kapelionų „veiklos sąlygas ir tvarką pagal savo kompetenciją reglamentuoja Krašto apsaugos ministras, derindamas tai su atitinkamų valstybės pripažintų tradicinių Lietuvos Bažnyčių, kurios skiria kapelionus, vadovybe“²⁴. Iš šalies tai atrodo pakankamai aiškus nustatymas. Vyriausybės narys galėtų derinti sielovados reglamentavimo reikalus su Bažnyčios atstovais. Tačiau dvasininkai siekė tarptautinės sutarties tarp Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos. Tiksliau, ne naujos sutarties, o atnaujintos, nes 1927 metų rugsėjo 27 dienos Lietuvos ir Vatikano konkordatas nenustojo savo teisininkės galios iš Vatikano pusės, nors kapeliono institucija sovietmečiu Lietuvoje buvo panaikinta ir sovietų valdžios pastangomis visi ryšiai su Vatikanu buvo nutraukti, Šv. Sostas ir toliau laikėsi konkordato nuostatų ir nepripažino Lietuvos okupacijos.²⁵

Naujos ar atnaujintos sutarties su Vatikanu rengimu pradžią derėtų sieti su 1994 m. spalio 21 d. įvykusio apaštalinio nuncijaus Lietuvoje ark. J. Mullor Garcia ir Lietuvos Respublikos ministro pirmininko Adolfo Šleževičiaus susitikimu. Tik pradėtas rengti susitarimo projektas po metų buvo sustabdytas ir tik pasikeitus Vyriausybei, 1999 m. liepos 14 d. sutarties rengimas buvo atnaujintas Kiek mažiau nei po metų, t.y. 2000 m. gegužės 5 d., Vilniuje buvo pasirašyta sutartis tarp Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados, o metų pabaigoje, t.y. lapkričio 25 d., a.a. Šventasis Tėvas Jonas Paulius II Lietuvoje įsteigė kariuomenės ordinariatą ir ordinaru paskyrė vyskupą Eugenijų Bartulį.²⁶ Šį žingsnį Bažnyčia oficialiai įvertino kaip Lietuvos teisės bazės papildymą, užtikrinant prigimtines karių teises. Bažnyčia teigė, kad prisideda prie valstybės teisėkūros procesų. Tai iš esmės teisingas teiginys, tačiau didesnę dėmesį reikėtų atkreipti į tai, jog nuo šiol pagal minėtąją sutartį sielovados reikalai iš esmės yra patikėti ne ministrui ar kitam valstybės pareigūnui, o Bažnyčiai. Taip buvo atkartota faktinė (bet ne teisinė)

²⁴ LR krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas 1998m. gegužės 5 d. Nr. VIII-723 // Svarbiausių krašto apsaugos įstatymų rinkinys. Vilnius: Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerijos Teisės departamentas. 2000. Str. 3 Posk. 4.

²⁵ Skirius J. Lietuva ir Vatikanas. <http://mkp.emokykla.lt/gimtoji/docs/10k01t15k.rtf> (2009-09-06)

²⁶ Vyskupas Eugenijus Bartulis paskirtas Lietuvos Respublikos kariuomenės ordinaru // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 lapkr. 29, Nr. 22. P. 25.

prieškario Lietuvos sielovados sistema. Buvo ir daugiau panašumų tarp 1927 m. Konkordato ir 2000 m. sutarties, bet šiame skyriuje šie aktai nebus lyginami.

Sutartis apibrėžė nuo XX a. pradžios nedaug tepasikeitusias kapelionų funkcijas: „karinių vienetų lankymas, Šv. Mišių aukojimas ir vadovavimas kitoms apeigoms, sakramentų teikimas, tikybos ir dorovės dėstymas, pokalbių tikybos ir moralės temomis rengimas, jam patikėtos Bažnyčios nuosavybės valdymas ir saugojimas ir kitoks sielovadinės veiklos vykdymas.“²⁷

Kariuomenės ordinariato jurisdikcijai priklauso tik Lietuvos kariuomenėje tarnaujantys katalikai kariai ir civiliai, jų šeimos nariai, karinėse struktūrose dirbantys, besimokantys ar tarnaujantys katalikai bei jų šeimos nariai. Kariuomenės ordinariato nuostatus, apibrėžiančius kapelionų sąlygas karinėje struktūroje bei jų sielovados veiklos aspektus, ketinama tobulinti, nes sutartis apibrėžia tik pačius bendriausius sielovados apsektus. Kariuomenės kapelionai visada turėjo kapelionų nuostatus, tačiau pati institucija, neturėdama atitinkamo statuso, pasak dvasininkų, susidurdavo su organizacinių nesklandumų: trūko vietų, kur suburti tikinčiuosius, neužteko kunigų.

Dabartinė Lietuvos kariuomenė intensyviai tobulina sielovados klausimus, ir ne į paskutinę vietą kelia teisinės bazės tobulinimo darbus. Sistemoje dirbantys dvasininkai puikiai mato problemas ir trūkumus. Nebūdami teisininkais, jie vis vien teikia ir įvardina teises problemas, ypač aktualus ordinariato nuostatų tobulinimo klausimas. Eilinių karių ir jų šeimos narių sielovados klausimai atsiskleis šio darbo tyrime.

²⁷ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 rug. 27, Nr. 18. P. 13.

2. KATALIKŲ KARIŲ SIELOVADOS POLITIKOS TEISINIS VEIKLOS REGLAMENTAVIMAS

2.1. Šventasis Sostas ir Kanonų teisė

Vatikano (dar vadinamo Šventuoju Sostu), kaip katalikų Bažnyčios centro, reglamentavimas ir vadovavimas turi pripažintą valstybiniu lygiu sistemą - Kanonų teisę. Tai yra Bažnytinės teisės sistema, ji iš esmės yra skirta Bažnyčios ir jos tikinčiųjų Bažnytiniais religiniams vidaus reikalams reglamentuoti.

Be kita ko, Vatikanas yra mažiausia pasaulyje valstybė tiek teritorijos, tiek gyventojų skaičiumi, turinti visus būtinus valstybei atributus. Vatikano valstybės statusas yra aptartas 1929 metų *Laterano susitarimu*. Vatikanas turi monarchinę (teokratinę) valdymo santvarką, kur monarchas turi aukščiausią įstatymų leidžiamąją, vykdomąją ir teisminę galią, o kartu yra Romos katalikų bažnyčios vadovas.²⁸ Natūralu, kad, kaip valstybė, Vatikanas turi turėti savo teisinę sistemą. Įdomu tai, kad Vatikane pirminis teisės normų šaltinis yra Kanonų teisės kodeksas, o antrinis – 1942 metais priimtas Italijos civilinis kodeksas²⁹.

Tuo tarpu Šventasis Sostas (lot. *Sancta Sede*) – tai popiežius kaip institucija, Romos Kurija, kitaip Apaštalų Sostas, reiškia Katalikų Bažnyčios aukščiausiosios (popiežiaus) valdžios kartu su Romos Kurija būstinę ir pačią valdžią. Tarptautinės teisės požiūriu, Šventasis Sostas yra ypatingas subjektas: jis yra neatsiejamai susijęs su Vatikano valstybe, popiežiaus asmeniu, Vatikane privaloma Kanonų teise ir tuo faktu, kad Vatikanas yra Katalikų Bažnyčios religinių funkcijų vykdymo priemonė ir garantija. Romos katalikai pripažįsta popiežiaus – Romos vyskupo – viršenybę ir valdžią. Tuo galima nesunkiai įsitikinti pastudijavus atitinkamus Karnotų teisės kodekso kanonus³⁰. Kaip Kristaus vietininkas žemėje, popiežius yra vyskupų ir dvasininkų hierarchijos galva.³¹ Šventasis Sostas vysto Kanonų teisę jau šimtmečius. Kanonų teisė apima ir tokius klausimus kaip sielovada kariniuose daliniuose. Kanonų teisė reglamentuoja, kaip turi atrodyti kapelionų, ordinariatų struktūra, kaip vykdomos kapelionų funkcijos ir pan.

²⁸ Laisvoji enciklopedija. <http://lt.wikipedia.org/wiki/Vatikanas> (2009-09-23).

²⁹ Pradėjo galioti naujas įstatymas dėl civilinės teisės šaltinių Vatikane // Vatikano radijas. <http://www.radiovaticana.org/lt/Articolo.asp?c=256116> (2009-09-23).

³⁰ New comentary on the Code of Canon Law, ed. J.P. Beal, J.A. Corider, T.J. Green, Paulist Press, 2000. 320-335 kanonai

³¹ Ten pat. 331 kanonas.

Kanonų teisė, privaloma visam katalikiškajam pasauliui bažnytiniuose ir su jais susijusiuose pasaulietiniuose reikaluose, veikia tokiais pat pagrindais kaip valstybinė teisė. Tai puikiai atspindi Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartyje dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų 4 straipsnyje: <...> “Katalikų Bažnyčia savo socialinę, auklėjamąją ir kultūrinę veiklą vykdo pagal Kanonų Teisę ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytą tvarką.”³² Savaime suprantama, kad Kanonų teisės normos negali prieštarauti imperatyvioms įstatymų leidėjo nuostatoms, viešai tvarkai bei gerai moralei. Bet iš kitos pusės, Kanonų teisė nesigvelbia reguliuoti visų gyvenimo sričių, o tik vieną – susijusią su religija, kur katalikų Bažnyčia turi teisę tvarkyti nepriklausomai nuo Valstybės institucijų. O ten, kur yra bendri reikalai, kaip kad mūsų nagrinėjamu atveju, yra sprendžiami abipusiu susitarimu. Taigi Šventasis Sostas turi teisę nustatyti, kaip atrodys sielovados aktai kapelionų veikloje. Bažnyčia laisva pati nuspręsti, ką, kada, kaip ir kur atliks kapelionas, nes Kanonų teisė numato absoliučiai didžiąją dalį normų, reglamentuojančių kapelionų bei tikinčiųjų teises ir pareigas sielovados srityje.³³

Aišku, Kanonų teisė įgyvendinama Šventojo Sosto ir LR sutarties 1 straipsnio pagrindu įkurtos institucijos pagrindu - kariuomenės ordinariato rankomis (Šventasis Sostas įsteigia kariuomenės ordinariatą, kuris rūpinsis Lietuvos Respublikos kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovada³⁴). Šios institucijos esmei aptarti reikėtų nagrinėti Kanonų teisę, nes būtent ji numato ordinarų funkcijas, tačiau, kaip pamatysime vėliau, Lietuvos nacionalinėje teisėje ordinariato veikla irgi reglamentuota. Sutartyje numatytos tik ordinariato funkcijos, teisės ir pareigos (kas jį skiria, ką jis turi teisę skirti ir pan.). Svarbu tik tai, kad ordinariatas yra institucija, kuri yra aukščiau kapeliono, kaip vykdytojo, sielovados reikaluose.

Turėtų būti įdomu, kaip Kanonų teisė atrodytų įdiegta tiesiogiai nacionaliniuose teisės aktuose. Viena vertus, valstybė nevengia reglamentuoti tam tikrų sričių, kurių anksčiau nereglamentuodavo. Tačiau kita vertus, vien mintis Kanonų teisę perkelti į nacionalinius teisės aktus atrodo neleistina jau vien todėl, kad Bažnyčia puikiai tvarkosi pati reglamentuodama religinius vidaus klausimus.

³² Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų. <http://tm.infolex.lt/getfile.aspx?dokid=0e794120-e760-453d-a4f7-9b13371c82ed> (2009-09-16).

³³ New comentary on the Code of Canon Law, ed. J.P. Beal, J.A. Corider, T.J. Green, Paulist Press, 2000. 564-572 kanonai.

³⁴ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 rug. 27, Nr. 18. P. 13.

Konstitucija numato, kad valstybė ir Bažnyčia yra atskiros³⁵ - šalyje nėra valstybinės religijos³⁶. Jau vien todėl nacionalinis vienos religijos reglamentavimas pažeistų Konstituciją. Visų religijų reglamentavimas būtų pernelyg milžiniškas, o šio reglamentavimo klausimą spręsti vis vien būtų patikėta dvasininkams. Būtent iš šio loginio dėmens išvedamas bažnyčios autonomiškumo principas, įtvirtintas Sutarties 1 str.

Kanonų teisė pagrįstai yra šerdis, apie kurią sukasi visas sielovados reglamentavimas. Kitoks nei Šventojo Sosto reglamentavimas sunkiai įmanomas, nes, kaip matėme, bet koks kitoks reglamentavimas vėl grįžtų į dvasininkų rankas. Tad vienintelis logiškas kelias reglamentuoti sielovados klausimus yra palikti tuos klausimus pačiai Bažnyčiai. Bažnyčia, suprasdama tokią situaciją, priima jai patikėtą uždavinį ir diegia Kanonų teisę į sielovados reikalus. Valstybė gi sava valia sutinka nesikišti į Bažnytinius dalykus, net jei jie liečia valstybės vidaus struktūras - kariuomenę. Toks nebylus sutarimas tarp Bažnyčios ir valstybės yra paremtas ir Konstitucijos nuostata, nustatančia, kad religinės organizacijos tvarkosi pagal savo kanonus ir statutus³⁷.

Šiuo klausimu pasisakė ir Lietuvos teisės patriarchas M. Riomeris. Jo žodžiais tariant, Šventojo Sosto gebėjimas ištraukti į tarptautinį bendradarbiavimą ir santykius su valstybėmis nustatyti konkordatais, sutartimis, išsaugant paritetą ir išvengiant įstatymu įtvirtinti bendro socialinio junginių statuso yra Romos Katalikų Bažnyčios „autoriteto, nepaprastos socialinės galios ir istorinės tradicijos padarinys“³⁸. Ir tikrai, matome, kad Šventojo Sosto konkordatai, sutartys ir po jų priimti ordinariato statutai visoms valstybėms yra bemaž vienodi, parengti pagal kanonų teisės praktikos pasitvirtinusių ir per amžius prigijusių tradiciją. Pastarąjį teiginį patvirtina Lietuvos kariuomenės ordinaras vyskupas E. Bartulis: „Lietuvos ordinariato statutas parengtas pagal 1993-1995 m. Kroatijos kariuomenės sielovados statuto pavyzdį. Kroatija- viena pirmųjų Europoje įgyvendino naują sutarčių su Vatikanu sistemą“.³⁹

Kaip matome, toks reglamentavimas yra Konstitucinis ir netgi logiškai pagrįstas, nes kas geriau už dvasininkus gali žinoti religijos ir tikėjimo tvarkymo principus: juk katalikų Bažnyčia Kanonų teisės studijoms paskyrė amžius, kodifikavo šią teisę ir toliau ją vysto. Valstybė gi niekada nesikišo į Kanonų teisės raidą. Ši teisė yra visiškai svetima etatistinei santvarkai.

³⁵ Būtent „atskirumo“ terminas naudojamas apibūdinti aprašomą pasaulietiško principą remiantis Konstitucinio Teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimu. „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“ // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2000/n000613.htm> (2009-09-18).

³⁶ LR Konstitucija. Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos. 1994, str. 43. d. 7.

³⁷ Ten pat, str. 43. d. 4.

³⁸ Romeris M. Valstybė. T. 2. P.208.

³⁹ Paleckis M. Lietuvos katalikų sielovada remsis Kroatijos pavyzdžiu // Respublika. 2001 saus. 22.

Galima netgi preziumuoti, kad toks nesikišimas yra nuo viduramžių funkcionavusios „dviejų kalavijų teorijos“ pasekmė („dviejų kalavijų“ koncepcija viduramžiais atiboj Bažnyčios ir valstybės galias, palikdama kiekvienai savo reguliavimo sritį: Bažnyčiai - sielovadą, valstybei - ūkinius, administracinius ir kitus pasaulietinius santykius). Nors šiais laikais „dviejų kalavijų“ koncepcija išsivystė iki Bažnyčios atskirumo nuo valstybės, pasaulietinės valstybės teorijų, savo esme „dviejų kalavijų koncepcija“, ko gero, geriausiai atspindi Kanonų teisės unikalumą ir Bažnyčios kompetenciją sielovados klausimais.

Konstatuojame, kad Šventasis Sostas ir Kanonų teisė pagal Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartį dėl katalikų karių sielovados faktiškai įgijo galias per savo institucijas reguliuoti ir tvarkyti sielovados klausimus remdamasi Kanonų teise. Todėl šiuo metu, sprendžiant sielovados problemas ir perspektyvas sielovados politikoje, svarbiausia lieka Šventojo Sosto pozicija, išreiškiama per ordinariato, Vyskupų Konferencijos ir kitas Bažnytines struktūras (o šios savo ruožtu yra Šventojo Sosto valdžios tąsa teritoriniu ir struktūriniu pagrindu). Sielovada lieka ta sritimi, kurią didžiąja dalimi reguliuoja ne valstybė ir įstatymai, o Šventasis Sostas ir Kanonų teisė.

2.2. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutarties įgyvendinimas

Pasirašius ir ratifikavus Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartį dėl karių sielovados, automatiškai dar nebuvo sukurta sielovados sistema. Tarptautinių sutarčių įgyvendinimas kiekvienu atveju unikalus. Paprastai tarptautinės sutartys įgyvendinamos pagal pačiose jose nustatytus mechanizmus arba pagal tarptautinę ir nacionalinę teisę. Tam procesui reglamentuoti Lietuvoje galioja Tarptautinių sutarčių įstatymas⁴⁰.

Sutarties su Šventuoju Sostu atveju buvo laikomasi pačios Šventojo Sosto sutarties 10-ame straipsnyje numatyto įvardyto mechanizmo. Verta jį išnagrinėti jau vien dėl to, kad šiuo konkrečiu sutarties įgyvendinimo atveju labiau buvo prisilaikoma, kaip pamatysime, Kanonų teisės reikalavimų.

S. Katuoka yra išreiškęs nuomonę, kad tarptautinių sutarčių, tarp jų ir tokių sutarčių kaip ši, kuri yra savotiška (*sui generis*) sutartis, vykdymas yra nepakankamai aptartas mūsų šalies mokslo darbuose⁴¹.

⁴⁰ Tarptautinių sutarčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948

⁴¹ Katuoka J. Tarptautinės sutartys ir Lietuvos valstybė // Jurisprudencija. 2002. T. 30 (22). P. 115-122.

Taigi, visų pirma įgyvendinant sutartį, Šventasis Sostas 2000 m. lapkričio mėn. 18 d. Vyskupų kongregacijos dekretu *Christi discipuli* Lietuvoje įsteigė Kariuomenės ordinariatą⁴². Buvo paskirtas kariuomenės vyskupas, kuris oficialiai vadinamas Lietuvos kariuomenės ordinaru. Beveik po metų – 2001 m. spalio 13 d. Šventojo Sosto Vyskupų kongregacija patvirtino Lietuvos Respublikos kariuomenės ordinariato statutą.

Įdomus atvejis, kad statutas, priešingai nuo to paties pavadinimo reglamento, buvo skelbiamas ne oficialiame Lietuvos teisės aktų skelbimų leidinyje „Valstybės žinios“, o Bažnytiniame leidinyje „Bažnyčios žinios“⁴³. Pagal Lietuvos Respublikos įstatymą „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“⁴⁴ 3 str. 2 p., „Valstybės žiniose“ turi būti skelbiami Lietuvos Respublikos Seimo priimti teisės aktai, ministrų, Vyriausybės įstaigų, kitų valstybės valdymo institucijų vadovų ir kolegialių institucijų norminiai teisės aktai bei kiti teisės aktai⁴⁵. To paties įstatymo 11 str. 2 p. skelbia, kad ministrų, Vyriausybės įstaigų, kitų valstybės valdymo institucijų vadovų ir kolegialių institucijų norminiai teisės aktai negalioja, kol jie nepaskelbti „Valstybės žiniose“. Atsakymas į klausimą, kodėl kariuomenės vidaus tvarką reglamentuojantis aktas nebuvo skelbiamas „Valstybės žiniose“, yra paprastas - statutas nėra ministro pasirašytas teisės aktas, o tėra ordinariato, kaip juridinio asmens, nes „Lietuvos Respublika pripažįsta Katalikų Bažnyčiai juridinio asmens statusą“⁴⁶; tai vidinis dokumentas, kurio skelbimas „Valstybės žiniose“ neprivalomas. Jis buvo paskelbtas „Bažnyčios žiniose“, kurios savo reikšme, oficialumu bei svarba yra ekvivalenčios „Valstybės žinioms“. Skirtumas tas, kad „Valstybės žiniose“ skelbiami įstatymų nustatyta tvarka skelbtini „Lietuvos Respublikos Seimo priimti teisės aktai, ministrų, Vyriausybės įstaigų, kitų valstybės valdymo institucijų vadovų ir kolegialių institucijų norminiai teisės aktai bei kiti teisės aktai“⁴⁷, o „Bažnyčios žiniose“ – bažnytinio pobūdžio bei svarbos pranešimai. Be to, kadangi pačioje sutartyje su Šventuoju Sostu yra minima, kad: „Lietuvos Respublika pripažįsta Katalikų Bažnyčiai laisvę vykdyti savo sielovadinę, apaštališkąją ir karitatyvinę misiją. Katalikų Bažnyčia savo socialinę, auklėjamąją ir kultūrinę veiklą vykdo pagal

⁴² Iohanes Paulus II. Constitutio Apostolica. Lituania. Ordinarius militaris in Lituania conditur // Acta Apostolicae Sedis, vol. XCII (2001), n. 3. P. 125-126.

⁴³ Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamentas // Bažnyčios žinios. 2001 lapkr. 16, Nr. 21.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos įstatymas // Valstybės žinios. 1993, Nr. 12. P. 296.

⁴⁵ LR įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=197742 (2009-09-16).

⁴⁶ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų // <http://tm.infolex.lt/getfile.aspx?dokid=0e794120-e760-453d-a4f7-9b13371c82ed> (2009-09-16).

⁴⁷ LR įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=197742 (2009-09-16).

Kanonų Teisę ir Lietuvos Respublikos įstatymų nustatytą tvarką.“⁴⁸ Todėl tampa aišku, kodėl minėtas dokumentas buvo paskelbtas viename, o ne kitame leidinyje.

2002 m. rugpjūčio 2 d. Vilniuje tuometinis Lietuvos vyskupų Konferencijos pirmininkas arkivyskupas metropolitas S. Tamkevičius ir Krašto apsaugos ministras L. Linkevičius pasirašė Lietuvos Vyskupų Konferencijos ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos susitarimą „Dėl Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamento“. Jį aprobavo Šventasis Sostas, nes tai – ne vien karinis, bet ir Bažnytinis dokumentas. Dar iki tol, t.y. 2002 m. liepos 23 d., Lietuvos kariuomenės ordinaras buvo išleidęs dekretą Nr. 0010/02, kuriuo, vadovaujantis Kanonų teisės kodekso 368 kanonu, apaštalinės konstitucijos *Spirituali militum curae* normomis ir Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos 2000 m. gegužės 5 d. sutarties 10 str., nustatė, kad Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamentas įsigalioja, pasirašius Lietuvos Vyskupų Konferencijos ir Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerijos susitarimą ir reglamento tekstą paskelbus oficialiame „Valstybės žinių“ leidinyje⁴⁹.

Šis reglamentas nustatė Lietuvos kariuomenės karo kapelionų sielovados krašto apsaugos sistemoje veiklą, praktinius aspektus, sąlygas ir ypatumus, nustato kariuomenės ordinariato ir krašto apsaugos sistemos institucijų bendradarbiavimo principus įgyvendinant Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos 2000 m. gegužės 5 d. sutarties dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados nuostatus⁵⁰.

Pagal Lietuvos įstatymus, šis reglamentas atitinka visus keliamus įstatyminius reikalavimus kaip ministro pasirašytas teisės aktas. Juo remtis galima ginčijant ordinariato pareigūnų veiksmus. Reglamentas, kaip matome, yra paskelbtas „valstybės žiniose“ ir atitinka kitus įstatymo „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ reikalavimus teisės norminiams aktams. Tuo tarpu Lietuvos Respublikos kariuomenės ordinariato statutas visais atžvilgiais yra Bažnytinis dokumentas pagal Kanonų teisę. Taip faktiškai nacionalinėje teisėje atsiranda Kanonų teisės aktas. Tačiau tai atitinka teisės reikalavimus, nes, kaip žinia, Konstitucijos 43 str. įtvirtina Bažnyčių bei religinių organizacijų laisvę tvarkytis pagal savus kanonus ir statutus. Be to, Tarptautinių sutarčių įstatymo 11 str. nustato, kad „Jei įsigaliojusi ratifikuota Lietuvos Respublikos tarptautinė sutartis nustato kitokias normas negu Lietuvos Respublikos įstatymai, kiti

⁴⁸ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų // <http://tm.infolex.lt/getfile.aspx?dokid=0e794120-e760-453d-a4f7-9b13371c82ed> (2009-09-16).

⁴⁹ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3638.

⁵⁰ Dr. K. Valančius. Kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovada: kanoninis teisinis reglamentavimas // Metraštis XXII. Vilnius: katalikų akademija. P. 440.

teisės aktai, galiojantys šios sutarties sudarymo metu arba įsigalioję po šios sutarties įsigaliojimo, taikomos Lietuvos Respublikos tarptautinės sutarties nuostatos⁵¹“.

Riba, kur Kanonų teisės taikymas yra pateisinamas ir net garantuotas Konstitucijos, o kur toks teisės taikymas prasilenkia su įstatymais, yra šiek tiek neaiški, nes sunku nustatyti, kur yra ta Konstitucinė laisvė „laisvai tvarkytis pagal savus kanonus⁵²“, o kur yra šios kompetencijos, laisvės, peržengimas, savavalis išplėtimas. Bet kuriuo atveju, ši problema nėra reikšminga, nes Lietuvos Respublikos kariuomenės ordinariato reglamentas išsprendžia bet kokias problemas šioje srityje- juo galima remtis nustatant teises ir pareigas ordinariato sistemoje ir skundžiant reglamento nustatytus teisės pažeidimus.

Kaip matome, Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos 2000 m. gegužės 5 d. sutarties įgyvendinimas yra įdomus tarptautinės teisės ir nacionalinės teisės atžvilgiu. Tačiau visas problemas išsprendžia dvilypis reglamentavimas (statutas ir reglamentas) faktiškai įtvirtinantis vienodus principus, tik statutas nukreipia į Kanonų teisę, o reglamentas yra pats savaime nustatantis teises ir pareigas pagal nacionalinius teisės aktus. Be to, Tarptautinių sutarčių įstatymas toleruoja tokį dvilypumą.

2.3. Sutarties ir ją lydinčių teisės aktų teisių ir pareigų turinys atskiriems subjektams

Pagal Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartį dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų karių sielovados (toliau- sutartis) įsteigtos kapelionų ir ordinariato struktūros įgijo teises ir pareigas. Šios teisės ir pareigos tiesiogiai yra nukreiptos dviem kryptimis - į jų jurisdikcijai priklausančius asmenis pagal Sutarties 5 straipsnį, ir į Krašto apsaugos ministeriją, kaip bendradarbiaujančią valstybės instituciją. Verta panagrinėti, kokias teises ir pareigas minima sutartis suteikė visoms susijusioms šalims, nes sutartis, panašiai kaip ir įstatymas, kuria teisinius įpareigojimus, kas yra svarbu tiek žmogaus teisių kontekste, tiek valstybinių įsipareigojimų aspektu.

Kadangi Lietuvos kariuomenės ordinariato statutas (toliau statutas) ir Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamentas (toliau reglamentas) yra neatsiejami nuo sutarties dokumentai, tai pastarųjų dokumentų nuostatos bus vertintinos tapatinant jas su sutarties nuostatomis, kaip logiškai iš sutarties išplaukiančios normos.

⁵¹ Tarptautinių sutarčių įstatymo 11 str. // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.

⁵² LR Konstitucija. Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos. 1994, str. 43. d. 4.

Taigi Krašto apsaugos ministerija pagal sutartį, reglamentą ir statutą prisiėmė tam tikrus apibrėžtus įsipareigojimus. Pirma, pagal reglamento 20 p. karo kapelionams, priimtiems į Krašto apsaugos ministro patvirtintas profesinės karo tarnybos pareigybes, ordinaro teikimu, Lietuvos Respublikos Civilinės krašto apsaugos tarnybos statuto, bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka suteikiami karininkų laipsniai⁵³. Ši nuostata sekė iš Sutarties 4 str. 2 p., kur karinių laipsnių suteikimas buvo numatytas kariuomenės Ordinariui sutinkant⁵⁴. To pasekoje, dvasininkai Lietuvos kariuomenėje tampa karinės hierarchijos dalimi iki statuto 18-ame straipsnyje nustatytų aplinkybių atsiradimo:

- pasiekia valstybės įstatymų nustatytą amžiaus ribą;
- pasibaigia paskyrime nustatytas laikas;
- esant teisėtoms priežastims atsistatydinus;
- pašalinant iš pareigybės dėl teisėtos ir protingos priežasties.⁵⁵

Antra, kariuomenė prisiima materialinio aprūpinimo prievolę pagal sutarties 7 str. ir reglamento V skirsnį. Pastarasis detalizuoja materialinio aprūpinimo formas:

- Patalpų kulto apeigoms suteikimas;
- Esant galimybei suteikiamos gyvenamosios patalpos kapelionams;
- Suteikiamos darbo patalpos, darbo priemonės, transporto priemonės;
- Ordinariato etatinių pareigybių išlaikymo ir aprūpinimo finansinę ir materialinę apskaitą tvarko kariuomenė;

- Techninės pagalbos suteikimas maldingų kelionių organizavimui;
- Parama kitokiai sielovadinei veiklai.⁵⁶

Yra ir materialinio turinio neturintys įsipareigojimai, minimi tiek sutarties 8 straipsnio 2 dalyje, tiek reglamento V skirsnyje, kurie yra išdėstyti taip:

- Lankyti karinius vienetų;
- Aukoti Šv. Mišias ir vadovauti kitoms apeigoms;
- Teikti sakramentus;
- Dėstyti paskaitas bei rengti pokalbius tikybos ir moralės temomis⁵⁷

⁵³ Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamentas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3638.

⁵⁴ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų // <http://tm.infolex.lt/getfile.aspx?dokid=0e794120-e760-453d-a4f7-9b13371c82ed> (2009-09-16).

⁵⁵ Lietuvos kariuomenės ordinariato statutas.

http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/karo_kapelionai/dokumentai/lietuvas_kariuomenes_ordinariato_statutas.html (2009-08-17).

⁵⁶ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 rug. 27, Nr. 18, str. 7.

⁵⁷ Ten pat.

- Tinkamų sąlygų karių dorovinio, religinio švietimo ir moralinio asmenybės ugdymo, kariuomenėje tarnaujančių katalikų, sielovados patarnavimų bei dvasinės pagalbos srityse sudarymas;

- Teisės netrukdomai praktikuoti tikėjimą bei gauti reikiamus sielovados patarnavimus gerbimas ir užtikrinimas, bei tinkamas informavimas apie šią teisę;

- Sąlygų sudarymas dalyvauti visiems norintiems kariams, tarnautojams (jei tai netrukdo atlikti karines / tarnybines užduotis) ir jų šeimų nariams sielovados renginiuose;

- Dalinyje tarnaujantys asmenys bent kartą per savaitę turi galimybę susitikti su kapelionu;

Tinkamų sąlygų sudarymas karo kapelionui asmeniškai susipažinti su tarnybą pradedančiais kariais ir išsiaiškinti jų religinius poreikius.⁵⁸

Kitu požiūriu įdomus kapelionų teisių ir pareigų turinys atskleistas reglamento 25 p. Šiame punkte įtvirtinta, kad kapelionas, laikydamasis konfidencialumo, referuoja ir pataria dalinio (tarnybos) vadui moralės, dorovės, dalinio vienybės ir asmens gėrio puoselėjimo klausimais, bei kitais susijusiais klausimais, dalyvauja vadovybės posėdžiuose, susijusiuose su šiais klausimais. Tačiau, jei prisiminsime pagal reglamento 20 p. karo kapelionams, priimtiems į Krašto apsaugos ministro patvirtintas profesinės karo tarnybos pareigybes, ordinaro teikimu, Lietuvos Respublikos Civilinės krašto apsaugos tarnybos statuto bei kitų teisės aktų nustatyta tvarka, suteikiami karininkų laipsniai, tai neatrodo keista, nes karo kapelionai, kaip ir kiti karininkai, turi teisę dalyvauti posėdžiuose sprendžiant minimus klausimus. Be to, daugelis neprieštarautų tai prezumpcijai, kad karo kapelionai daug geriau išmano moralės ir dorovės klausimus nei kiti karininkai (ne dvasininkai).

Nežiūrint čia išvardytų gausių kapelionų teisių ir pareigų, jie, kaip mes jau išsiaiškinome, turėdami karinius laipsnius, yra saistomi griežtos atsakomybės, kuri yra dvejopa: tiek kaip karo kapeliono, t.y. kaip dvasinimo, tiek kaip ir kariškio.

Karo kapelionai, kaip dvasininkai, už „jiems paskirtą sielovados kariuomenėje vykdymą atsiskaito vyriausiajam kariuomenės kapelionui“⁵⁹, o Kariuomenės Ordinarui turi teikti periodines savo veiklos ataskaitas⁶⁰. Logiška būtų teigti, kad karo kapelionai, kaip kariškiai, atsako ir pagal tuos teisės aktus, kurie yra privalomi visiems kariškiams, kaip kad Lietuvos Respublikos civilinės krašto apsaugos tarnybos statutas, krašto apsaugos ministro norminiai dokumentai reglamentuojantys jų atsakomybę, bei kiti aktai ir dokumentai.

⁵⁸ Lietuvos kariuomenės ordinaro reglamentas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3638.

⁵⁹ Ten pat, Str. 29.

⁶⁰ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 rug. 27, Nr. 18, str. 9.

Išanalizavus tiek reglamentą, tiek statutą, negalima nepastebėti vieno itin džiugaus fakto - visi klausimai tarp ordinariato ir valstybės sprendžiami ieškant bendro sprendimo tarp sutarties šalių. Tokią pasirinktą poziciją sustiprina ir tas faktas, kad nėra numatyta sprendimo apskundimo teisė valstybinėms institucijoms. Toks sprendimas yra pakankamai logiškas, nes visi sprendimai ir susitarimai tarp ordinariato ir valstybės yra paremti geranoriškumu, kompromisu ir glaudžiu bendradarbiavimu siekiant užsibrėžtų kilnių tikslų. Be to, ar rasime kompetetingesnę valstybės instituciją, gebančią spręsti ir taip kompetentingų institucijų ginčą? Manytina, tikrai ne, nes jei tokia būtų, tai ją turėtų sudaryti tiek kariškiai, tiek dvasininkai, o jos sprendimai labiau primintų viešą politikavimą nei realų problemų sprendimą. Todėl ir buvo nutarta leisti abiems šioms institucijoms susitarti tarpusavyje ir iškilusias problemas ar neaiškumus spręsti derybų būdu.

Tačiau būtina prisiminti, kad ordinariato reglamentas (kuris, kaip minėta, yra Sutarties loginė išdava ir ją aiškinantis, papildantis dokumentas savo esme) numato tam tikras religines teises ir kariams katalikams (bei kitiems asmenims, įvardintiems Sutarties 5 straipsnyje). Žinoma, Kanonų teisė gali numatyti visai kitokį teisių turinį tikintiesiems, nebūtinai tikintieji gali turėti teisę į dvasininko tinkamą pareigų atlikimą. Juk klasikiniu administracinės teisės atveju, pareigūno pareigos yra suinteresuotų asmenų (piliečių) teisės⁶¹. Tačiau bet kuriuo atveju, tikinčiųjų teisės apibrėžtos iš sutarties išplaukiančiame reglamente⁶². Pagal reglamentą, tikintieji kariuomenėje turi teisę:

- priimti sakramentus, sekmadieniais ir švenčių dienomis dalyvauti Eucharistijoje (Šv. Mišiose). Šią teisę turi ir kariuomenėje tarnaujančių asmenų šeimų nariai katalikai;
- dalyvauti reguliariuose bendruose karo kapeliono susitikimuose su kariais tikybos ir dorovės klausimais;
- asmeniškai susitikti su karo kapelionu;
- gauti karo kapeliono pagalbą iškilus dvasinėms problemoms, ligos, sužeidimo ar kitokių sukrėtimų atvejais.
- kariai, kurie rengiasi krikštui ar kitiems sakramentams, turi teisę į tam būtinas sąlygas.⁶³

Iš esmės sielovadą reglamentuojantys teisės aktai yra tam, kad tenkintų tikinčių karių poreikį. Šie poreikiai įtvirtinti sąrašu nustatant karių katalikų teises. Nors reglamente nurodytos tik išvardintosios tikinčiųjų kariuomenėje teisės, tačiau jiems niekas nedraudžia naudotis bendromis

⁶¹ Andruškevičius A. Administracinė teisė, 2008. Vilnius. P. 150.

⁶² Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamentas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3638, str. 12.

⁶³ Ten pat, str. 13.

tikinčiųjų teisėmis nurodytomis Kanonų teisės Kodekse⁶⁴. Šių teisių sąrašas nėra baigtinis, nes kintant aplinkybėms keičiasi ir žmonių poreikiai. Pasaulis nestovi vietoje, ta pati Katalikų Bažnyčia siekdama prisiderinti prie pasikeitimų ir kuo efektyviau patenkinti savo tikinčiųjų poreikius keičiasi, reformuojasi, tad baigtinio sąrašo nustatymas Kanonų teisės Kodekse iš esmės pažeistų tikinčiųjų galimybę gauti tinkamą savo religinių poreikių patenkinimą, kai tuo tarpu apibrėžtų teisių įvardijimas reglamente kariamams katalikams garantuoja minimumą tų teisių, kurios jiems yra užtikrintos ir garantuotos, o esant palankesnėms aplinkybėms – jiems, kaip ir kitiems katalikams, niekas nedraudžia pretenduoti į Kanonų teisės kodekso minimas teises⁶⁵.

Kitas įdomus momentas, kad tikintiesiems nei reglamente, nei statute nenumatytos jokios teisinės pareigos, tik teisės. Taip yra todėl, kad Kanonų teisės kodekso antrojoje knygoje yra įvardijamos tikinčiųjų ne tik teisės, bet ir pareigos⁶⁶. Be šių pareigų, kiekvienas, save laikantis kataliku, tikrai žino, kad tam tikros tikinčiojo pareigos yra įvardintos „Dešimtyje Dievo įsakymų“, „Penkiuose Bažnyčios įsakymuose“, su kuriais katalikiškai auklėjami vaikai yra supažindinami nuo mažens, o juos galima aptikti kiekviename katekizme, kaip ir kitas pareigas Dievui ir artimui.⁶⁷ Natūralu, kad tikinčiųjų pareigos nustatytos Bažnytinės teisės, o ne nacionalinių teisės aktų forma, nes tokiu būdu būtų pažeista Konstitucinė teisė laisvai išpažinti tikėjimą. Todėl šiuo reglamentavimu teisiškai pasielgta labai teisingai, juk vadovautasi konstituciniais principais.

Teisiškai vertinant pačią sutartį ir iš jos išplaukiančius teisės aktus (reglamentą ir statutą), gali susidaryti įspūdis, kad šie aktai įkūnija tam tikrą disproporciją tarp sutarties šalių ir susijusių asmenų teisių ir pareigų, nes kai kurioms susijusioms šalims (Bažnyčiai, tikintiesiems) suteikia privilegijas - vien teises. Kitos tuo tarpu gauna vien pareigas (valstybė ir jos institucijos). Tačiau pažvelgus ir įvertinus tikinčiųjų teisių apimtį be jokių pareigų, tampa aišku, jog sielovados reglamentavime privilegijuojantis reglamentavimas vienų šalių atžvilgiu yra iš tiesų teisingas ir pateisinantis pareigų ir teisių nevienodumą. Be to, Kanonų teisė, veikianti, kaip matėme, nors ir nemačiomis, bet labai įtakingai sielovados reikaluose, nustato tam tikras pareigas Bažnyčiai ir tikintiesiems, kas išlygina privilegijuotumo nelygybę.

Teisės aktų (Šventojo Sosto ir LR sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų karių sielovados, statutas, reglamentas ir Šventojo Sosto ir LR sutartis dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisiniu aspektu, Kanonų teisės kodeksas) bei religinių šaltinių visumą (Katalikų

⁶⁴ New comentary on the Code of Canon Law, ed. J.P. Beal, J.A. Corider, T.J. Green, Paulist Press, 2000. 208-231kanonai.

⁶⁵ Ten pat.

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ Katalikų bažnyčios katekizmas. <http://www.katekizmas.lt/kbk1996p2003/index.html> (2009-07-11).

Bažnyčios katekizmas) apjungė Lietuvos Respublika, Katalikų Bažnyčia ir Lietuvos Respublikos kariuomenėje, kariniuose daliniuose ir jiems priklausančiose institucijose tarnaujančius / dirbančius asmenis sukurdamas jiems teises ir nustatydamas pareigas. Minimos teisės negali ir neegzistuoja iš jas garantuojančių bei užtikrinančių pareigų, kurias turi kiekviena šalis kitų dviejų šalių atžvilgiu.

3. KATALIKŲ KARIŲ TEISĖS Į SIELOVADĄ NUMATYMAS IR ŠIOS TEISĖS GARANTAVIMAS LIETUVOS RESPUBLIKOS IR TARPTAUTINIUOSE TEISĖS AKTUOSE

3.1. Katalikų teisės į sielovadą šaltiniai ir turinys

Lietuvos Konstitucijos 43 straipsnio 7 dalis teigia, kad „Lietuvoje nėra valstybinės religijos“. Tai reiškia, kad katalikų Bažnyčia neturi jokių privilegijuotų teisių. Jos nėra numatytos nei Konstitucijoje, nei kituose teisės norminiuose aktuose. Todėl natūralu, kyla klausimas, ar *Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados* nėra privilegijuojanti, suteikianti atskirai religijai daugiau teisių, palyginus su kitomis. Taip pat, ar yra teisinis pagrindas nustatyti tokį reglamentavimą, koks yra pagal minimąją sutartį. Šiame skyriuje bus išnagrinėta, kokių teisiniu pagrindu kariams kariuomenėje yra sudaryta sielovados sistema.

Konstitucijos 43 straipsnyje nustatyta: „Valstybė pripažįsta tradicines Lietuvoje bažnyčias bei religines organizacijas, o kitas bažnyčias ir religines organizacijas - jeigu jos turi atramą visuomenėje ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymui ir dorai“.⁶⁸

Tas valstybės pripažinimas pasireiškia tuo, kad valstybė pripažintoms bažnyčioms bei religinėms organizacijoms suteikia juridinio asmens teises. Ši nuostata aptinkama ir *Švento sosto ir Lietuvos Respublikos sutartyje dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų*, kur teigiama: „Lietuvos Respublika pripažįsta Katalikų Bažnyčiai juridinio asmens statusą. Juridinio asmens teisės civilinėje teisėje pripažįstamos pagal Lietuvos Respublikos teisės aktus visoms Katalikų Bažnyčios institucijoms Lietuvos Respublikoje, kurios pagal Kanonų Teisę turi viešojo ar privataus juridinio asmens statusą“.⁶⁹ Pripažintos Bažnyčios bei religinės organizacijos skelbia savo mokslą, atlieka apeigas, turi maldos namus, rengia dvasininkus, tvarkosi pagal savo kanonus ir statutus, o santykiai su valstybe nustatomi sutartimi arba įstatymu. Šios formuluotės yra savaimė pakankamai aiškos, bet patikslinant jas, buvo priimtas Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas. Minimasis įstatymas pirmajame straipsnyje teigia, kad jo paskirtis „nustato religinių bendruomenių bei bendrijų ir Lietuvos valstybės teisinius santykius <...> įgyvendina įstatymuose ir tarptautiniuose dokumentuose bei susitarimuose įtvirtintą žmogaus teisę į

⁶⁸ LR Konstitucija. Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos. 1994, str. 43. d. 1.

⁶⁹ *Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų* // <http://tm.infolex.lt/getfile.aspx?dokid=0e794120-e760-453d-a4f7-9b13371c82ed> (2009-09-16).

tikėjimo laisvę“⁷⁰. Maža to, pagal įstatymo 19 straipsnį, paliekama teisė tarptautiniu mastu bendruomenei ar bendrijai tartis dėl papildomų teisių ir pareigų, neprieštaraujančių įstatymams, nustatymo sutartimi, kaip tą garantuoja LR Konstitucijos 43 str.

Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas, yra pažymėjęs, kad: „Konstitucijos 43 straipsnio 1 dalies nuostata, jog yra tradicinės Lietuvoje bažnyčios bei religinės organizacijos, yra tas konstitucinis pagrindas, kuriuo remiantis valstybėje gali būti nustatoma skirtinga tradicinių bažnyčių bei religinių organizacijų būklė, palyginti su kitomis bažnyčiomis bei religinėmis organizacijomis“⁷¹. Mūsų nagrinėjamu atveju taip ir yra – yra dvi pagrindinės sutartys, kuriuose yra aptarti Katalikų Bažnyčios ir Lietuvos Respublikos santykiai: Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados ir Švento sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų. Katalikų Bažnyčios „išskirtinumas“ kitų religijų atveju yra nulemtas to fakto, kad net 79 proc. Lietuvos gyventojų laiko save Romos katalikais⁷². Tad natūralu, kad Valstybė negali nepaisyti daugumos šalies gyventojų religinių poreikių ir turi jiems garantuoti tinkamą Konstitucijoje įtvirtintos teisės įgyvendinimą.

Kalbėdamas apie Konstitucinis religines bendruomenės ir bendrijas Konstitucinis Teismas sako, kad: „Konstitucijos 43 straipsnio 3 dalies nuostatos neturi būti aiškinamos kaip sudarančios baigtinį bažnyčių bei religinių organizacijų teisių sąrašą. Bažnyčių bei religinių organizacijų teisės įtvirtintos ir kitose Konstitucijos nuostatose. Įstatymų leidėjas turi teisę, nepažeisdamas Konstitucijos, įstatymu nustatyti ir tokias bažnyčių bei religinių organizacijų teises, kurios Konstitucijoje nėra tiesiogiai minimos“⁷³. Kaip viena iš tokių teisių ir būtų karių katalikų teisės į sielovadą tinkamas įgyvendinimas. Tačiau klausimų kyla žinant tą faktą, kad Lietuvoje nėra valstybinės religijos. Ir vėl į pagalbą ateina Konstitucinis Teismas išaiškindamas šią Konstitucijos 43 straipsnio 7 dalies normą bei teigdamas, kad „Ši Konstitucijos norma ir norma, numatanti, kad yra tradicinės Lietuvoje bažnyčios bei religinės organizacijos, reiškia, jog religijos tradiciškumas netapatintinas su jos valstybiškumu: bažnyčios bei religinės organizacijos nesikiša į valstybės, jos institucijų ir pareigūnų veiklą, neformuoja valstybinės politikos, o valstybė nesikiša į bažnyčių bei

⁷⁰ Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas// http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=21783 (2009-09-18).

⁷¹ LR Konstitucinio teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“ // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2000/n000613.htm> (2009-09-18).

⁷² Stanaitis A. Lietuvos gyventojų religijos ir jų paplitimas. http://images.katalogas.lt/maleidykla/geo42/Geo_026_33.pdf (2009-09-26).

⁷³ LR Konstitucinio teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2000/n000613.htm> (2009-09-18).

religinių organizacijų vidaus reikalus; jos laisvai tvarkosi pagal savo kanonus ir statutus (Konstitucijos 43 straipsnio 4 dalis).“⁷⁴

Kitas, LR Konstitucijos 26 straipsnis teigia: „Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma. Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikinėti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo. Niekas negali kito asmens versti nei būti verčiamas pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją arba tikėjimą. Žmogaus laisvė išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą negali būti apribota kitaip, kaip tik įstatymu ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves. Tėvai ir globėjai nevaržomi rūpinasi vaikų ir globotinių religiniu ir doroviniu auklėjimu pagal savo įsitikinimus.“⁷⁵

„Sąvokos *mintis, tikėjimas ir sąžinė* apima didelę intelektualinės ir dvasinės veiklos įvairovę. *Mintis* - tai žmogaus mąstymo produktas, kuris atspindi, kaip žmogus pažįsta supantį pasaulį ir save šiame pasaulyje, bei išreiškia jo pažiūras, nuomones, įsitikinimus. *Tikėjimas* - tai specifinis tikinčiojo santykis su religijos turiniu- religijos doktrinos priėmimas vadovaujantis autoritetu. Tikintysis, remdamasis autoriteto liudijimu, suvokia doktrinos teiginius kaip tiesą, neabejodamas jų teisingumu. *Sąžinės laisvė* - žmogaus teisė ir reali galimybė laisvai pasirinkti pasaulėžiūrą ir pagal ją veikti, išpažinti ir praktikuoti, kurti, propaguoti vienokią ar kitokią religiją ar materialistinę pasaulėžiūrą.“⁷⁶ Šio įstatymo supratimui komentuojamos sąvokos, bet konkrečiai šio įstatymo įgyvendinimą, kad būtų laisvai atlikinėjamos religinės apeigos, vėlgi numato Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo 8 str. 1-5 dalys.

Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 straipsnio komentare teigiama, kad religinės apeigos bei kulto ceremonijos laisvai atliekamos kulto pastatuose ir aplink juos, piliečių namuose ir butuose, šarvojimo salėse, kapinėse ir krematoriumuose; karinių dalinių vadovybė tikinčiųjų prašymu sudaro galimybę atlikti religines apeigas statuto nustatyta tvarka.⁷⁷

Kaip pažymi Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas: „Konstitucijos 26 straipsnis savo turiniu yra susijęs su Konstitucijos 25 straipsnyje įtvirtinta įsitikinimų bei jų raiškos laisve, su Konstitucijos 27 ir 28 straipsniuose nustatytais bendraisiais naudojimosi asmens teisėmis ir laisvėmis ribojimo kriterijais.“ Todėl galima teigti, kad sielovados sistemos sukūrimas yra Konstitucinė valstybės pareiga. Galiausiai tai, kad minimos teisės yra pakankamai svarbios, sako ir

⁷⁴ LR Konstitucinio teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2000/n000613.htm> (2009-09-18).

⁷⁵ LR Konstitucija. Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos. 1994, str. 26.

⁷⁶ LR Konstitucijos komentaras, D.I. Vilnius: Teisės institutas. 2000. P. 203.

⁷⁷ Ten pat. P. 205.

tas faktas, kad už jų ribojimą numatyta baudžiamoji atsakomybė LR baudžiamojo kodekso 171 str. (Trukdymas atlikti religines apeigas ar religines iškilmes).

Kito, itin svarbaus svarbaus tarptautinio dokumento - *Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos* 9-asis straipsnis, atkartojantis LR Konstitucijos teisę į minties, tikėjimo ir sąžinės laisvę, numato išlygą, jog nenumatoma galimybė šių teisių riboti valstybės saugumo tikslais⁷⁸. Tokio tiesiogiai atkartoto pobūdžio apribojimo nėra Lietuvos Konstitucijoje. Vadinas, aiškinantis EŽTK, būdama Lietuvos Respublikos teisės sistemos dalimi pagal Tarptautinių sutarčių įstatymą, numato išplėstinį teisių ir laisvių aiškinimą. Tokį išplėstinumą galima traktuoti kaip neparašytą Lietuvos Konstitucijos „taisyklę tarp eilučių“, kaip „Konstitucijos dvasią“. Kitaip tariant, jei tiesiogiai nenumatyta LR Konstitucijoje, bet numatyta EŽTK konvencijoje, tai tikėtina, kad konvencijos išplėstinumas gali būti pateiktas komentuojant Konstitucijos 26 straipsnį. Tokia nuomonė yra grindžiama tuo, jog EŽTK turi autoritetą tarp žmogaus teises garantuojančių tarptautinių teisės aktų. Nesigilinsime į tarptautinių teisės aktų ir Konstitucinės teisės santykį, tačiau darbo autoriaus nuomone, toks aiškinimas geriausiai suderina menką žodinį neatitikimą tarp Lietuvos Konstitucijos ir EŽTK.

Vadinas, karių teisė į sielovadą numatyta tiek Konstitucijos, tiek autoritetingo EŽTK akto, konkrečiai, tai yra minties, tikėjimo ir sąžinės laisvės. Teiginys, kad kariuomenė- ne vieta praktikuoti ne kariškus gyvenimo reikalus yra nepateisinamas, nes užbėgant už akių, EŽTK draudžia tokią motyvaciją. Matyt, EŽTK kūrėjai numatė, kad potencialūs minties, tikėjimo ir sąžinės laisvių varžytojai gali naudoti argumentą „čia tam ne vieta“. Vadinas, Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl karių sielovados yra nacionalinės teisės nedraudžiamas, teisės aktų paliktas konfesijų savaiminiam reglamentavimui ir garantuojantis žmogaus teises.

3.2. Teisės į sielovadą ribos: religinė konkurencija ir valstybinės religijos rizika

Pagrindinė problema, su kuria susidursime šiame skyriuje, slypi Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 straipsnio 7 dalyje – „Lietuvoje nėra valstybinės religijos“⁷⁹.

Tad kyla pagrįstas klausimas – kokia religija yra „populiariausia“ ar labiausiai paplitusi?

Atsakymą nesunkiai rasime išanalizavę paskutinio (2001 m.) Lietuvos Respublikos gyventojų surašymo duomenis. Pagal juos, daugiausiai, t.y. 79 proc., sudarė Romos katalikai. Kitų

⁷⁸ Trumpas Europos Žmogaus Teisių Konvencijos vadovas. Vilnius: Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras. 1995. P. 51.

⁷⁹ LR Konstitucija // Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos. 1994.

religijų atstovai pasiskirstė taip: sentikiai(ortodoksai) - 4,07 proc.; sentikiai - 0,78 proc.; evangelikai-liuteronai - 0,56 proc.; evangelikai reformatoriai - 0,20 proc.; Jehovos liudytojai - 0,1 proc.; musulmonai sunitai - 0,08 proc.; kitų religijų išpažinėjai – 0,3 proc.; Neišpažįstantys jokios religijos - 9,50 proc., o neapsisprendę dėl savo religinių pažiūrų -5,35 proc. Lietuvos gyventojų⁸⁰. Tad šio skyriaus vienas iš tikslų – įsigilinti į tų 6.15 proc. kitų tikėjimų išpažinėjų padėtį ir kritiškai pažvelgti į dominuojantį katalikų tikėjimą bei kritiškai pažvelgti į jam sudarytas sąlygas.

Kaip matome, Romos katalikai yra dominuojanti religinė grupė Lietuvoje. Turbūt neatsitiktinai Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas 2000 m. birželio 13 d. savo nutarime konstatavo kad : „Konstitucijos 43 straipsnio 1 dalies nuostata, jog yra tradicinės Lietuvoje bažnyčios bei religinės organizacijos, yra tas konstitucinis pagrindas, kuriuo remiantis valstybėje gali būti nustatoma skirtinga tradicinių bažnyčių bei religinių organizacijų būklė, palyginti su kitomis bažnyčiomis bei religinėmis organizacijomis“⁸¹. Vadinasi, Konstitucinis Teismas jau nagrinėjo ir pasisakė dėl skirtingo reglamentavimo galimumo. Nors religijų veikla labai menkai ribojama, paliekant konfesijoms savireguliacinę teisę, tam tikri niuansai vis vien lieka valstybės kompetencijai. Tai gali būti steigimas, veiklos nutraukimo pagrindų nustatymas, tam tikrų apeigų formų uždraudimas ir pan. Bet kuriuo atveju, Konstitucinis Teismas nustatė paprastą kriterijų, brėždamas liniją tarp tradicinių ir kitų religinių organizacijų.

Jei jau prakalbome apie Konstitucijos 43 straipsnio 7 dalį, tai nedera pamiršti ir kitų jos straipsnių bei dalių - kitas, LR Konstitucijos 26 straipsnis, teigia: „Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma. Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikinėti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo. Niekas negali kito asmens versti nei būti verčiamas pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją arba tikėjimą. Žmogaus laisvė išpažinti ir skleisti religiją arba tikėjimą negali būti apribota kitaip, kaip tik įstatymu ir tik tada, kai būtina garantuoti visuomenės saugumą, viešąją tvarką, žmonių sveikatą ir dorovę, taip pat kitas asmens pagrindines teises ir laisves.“⁸² Iš to darytina loginė išvada, kad (*tarkime, jog Lietuvos Respublikos Kariuomenėje tarnaujantys asmenys yra proporcingai pasiskirstę pagal visos Lietuvos gyventojų religijos išpažinimo ar ne išpažinimo pasirinkimą*) tas likęs 21 proc.(iš 100 proc. atimame 79 proc, kurie laiko save katalikais, ir gauname 21 proc., kurį sudaro kitų religijų išpažinėjai, neišpažįstantys jokios religijos ar neapsisprendę dėl

⁸⁰ Stanaitis A. Lietuvos gyventojų religijos ir jų paplitimas. http://images.katalogas.lt/maleidykla/geo42/Geo_026_33.pdf (2009-09-26).

⁸¹ LR Konstitucinio teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“ // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2000/n000613.htm> (2009-09-18).

⁸² LR Konstitucija //Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos. 1994, str. 26.

savo religinių pažiūrų) nėra prievarta verčiamas dalyvauti apeigose, dalyvauti susitikimuose su kariuomenės kapelionu ir pan.

Tai, kad tarp Lietuvos Respublikos ir Švento Sosto buvo sudarytos 2 sutartys - *Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados ir Švento sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspekt, bei jas lydinčios dokumentai - Lietuvos Vyskupų Konferencijos ir Krašto apsaugos ministerijos susitarimas dėl Lietuvos kariuomenės Ordinariato reglamento ir Lietuvos Respublikos kariuomenės ordinariato statutas* atspindi tą faktą, kad tiek dauguma Lietuvos Respublikos gyventojų, tiek tarnaujančių šalies kariuomenėje yra Katalikai ir Valstybė kartu su Katalikų Bažnyčia turi sudaryti tinkamas sąlygas bei prisidėti prie karių religinių poreikių patenkinimo.

Atlikus Šventojo Sosto ir LR sutarties dėl katalikų karių sielovados bei kitų šių tarptautinę sutartį lydinčių aktų analizę tampa aišku, jog sutartimi tik įsteigiamos ordinariato ir jam pavaldžios institucijos bei pareigybės, kurios užsiima vien katalikų tikėjimą išpažįstančių asmenų sielovada. Šie katalikai asmenys gali ir nepripažinti Ordinariato valdžios jiems, tai išplaukia iš tos pačios LR Konstitucijos tikėjimo laisvės: „Niekas negali kito asmens versti nei būti verčiamas pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją arba tikėjimą“ (LR Konstitucijos 26 str. 3d.) Taigi, kaip matome, yra tik sukuriamos atitinkamos sąlygos ir numatomos galimybės pasinaudoti suteikiamomis teisėmis, o jokios prievartos nėra, nes ordinariato ir jam pavaldžių struktūrų įsteigimas pagal Šventojo Sosto sutartį su Lietuvos Respublika užtikrina, kad atidavus sielovados reikalus ir iniciatyvą į pačios katalikų Bažnyčios rankas, šie klausimai judės savieiga, kaip sielovados reikalai Bažnyčiose.

Skirtumas nuo kitų tradicinių religijų kariuomenėje praktikavimo tas, jog tarptautine sutartimi nėra garantuota nuolatinė šių religijų praktikavimo sistema ir struktūra. Taip yra todėl, kad likusių kitų religijų dvasininkai taip uoliai ir nuoširdžiai nesirūpina savo tikinčiųjų poreikiais, kaip Katalikų dvasininkai ir nesudarė jokių sutarčių ar susitarimų panašių į minimas. Todėl, tikėtina, kad tie likę 6.15 proc.(100 proc. minus 79 proc. katalikų minus 9,50 proc., neišpažįstantys jokios religijos, 5,35 proc. neapsisprendę dėl savo religinių pažiūrų lygu 6.15 proc. kitų tikėjimų išpažinėjai) kitų religijų tikinčiųjų norėdami atlikti religines apeigas, praktikuoti savo tikėjimą ar vykdyti kulto veiksmus, kiekvienu atveju turėtų kreiptis į vadovybę su prašymu. Kiek tokių atvejų buvo, deja, aptikti nepavyko, tad galima būtų preziumuoti, kad tai nėra labai dažnas ir paplitęs reiškinys, kaip kad ir nėra labai didelio poreikio. Galiausiai tai, kad kitos tradicinės bendruomenės neinicijavo nuolatinės sielovados sistemos pagal savo kanonus ar statutus, nėra valstybės kaltė. O tai, kad Šventasis Sostas pasirūpino savo tikintiesiems sudaryti tikėjimo praktikavimo sąlygas, yra natūralu, nes toks yra katalikų tikėjimo iškeltas sau tikslas - rūpintis savo tikinčiaisiais.

Žvelgiant kritiškai, galima būtų teigti, kad Šventojo Sosto ir LR sutartis dėl karių sielovados yra gan aptakios formuluotės. Nors ir nenumatanti akivaizdžių svertų dominuoti kariniuose daliniuose, sutartis ir iš jos išplaukiantys reglamentavimai numato tam tikrus abejotinus aspektus. Pavyzdžiui, pagal Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamento 20 straipsnį, gali atrodyti, kad kapelionams suteikiami kariniai laipsniai, kurie pagal galiojančius įstatymus ir kariuomenės drausmės statutą yra įpareigojantys visus karius bei suteikiantys laipsnius nešiojantiems asmenims specifines subordinacines teises. Sąlyginai netgi galima kelti prielaidą, kad vykdydami sielovados funkcijas ir turėdami angažuatą religinį suinteresuotumą, šie asmenys yra krašto apsaugos sistemos dalis ir jiems privalo paklusti net formaliai jų jurisdikcijai nepaklūstantys kitų religijų kariai. Tačiau karinių laipsnių suteikimas karo kapelionams reiškia jų inkorporavimą į krašto apsaugos sistemą tuo aspektu, kad jiems, kaip ir kitiems kariškiams, galima būtų suteikti vienodas socialines garantijas. Be to, visas kariuomenės „aptarnaujantysis personalas“ turi žemesnius ar aukštesnius karinius laipsnius, tad karo kapelionai turėtų vadintis tiesiog kapelionas ir būdami civiliais ne itin derėtų visoje sistemoje. Kita nepagrįsta baimė – karo kapelionų tariamas galėjimas daryti įtaką ne vien kariams - katalikams, bet ir kitų tikėjimų atstovams yra nepagrįsta, nes karo kapeliono teisės bei pareigos yra pakankamai aiškiai reglamentuotos ir jo veikimo sritis yra aiški – sielovados reikalai. O kaip esame minėję anksčiau, niekas neturi teisės versti išpažinti kurį nors tikėjimą ar dalyvauti apeigose, nes tai kiekvieno asmens individualus reikalas ir jo sąžinės laisvės galimybė.

Kritiškai žvelgiant į sutartį, gali kilti dvejonė, kad sielovados sistema katalikams yra palikta savireguliacijai. Šiuos teiginius tariamai patvirtina, sutarties teiginiai:

- „Prireikus karo kapelionui skirti drausminės nuobaudas, kariuomenės vadovybė veikia pasitarusi su Kariuomenės Ordinaru“⁸³. Gali susidaryti klaidingas įspūdis, kad esant užtarimui Ordinarate, kapelionai teoriškai galėtų veikti visiškai nepaisydami kariuomenės vadovybės. Tai viso labo tik klaidinga prielaida. Įsigilinus į pačią sutartį tampa aišku, kad tokiu atveju karo kapelioną baus ne kariuomenės vadovybė, o Ordinarijatas, nes kapelionas visų pirma yra pavaldus jam, o jei jo padarytas nusižengimas bus tokio masto, kad reikės ir pasaulietinės valdžios įsikišimo, tada bausmę skirs ir kariuomenės vadovybė.

- „Krašto apsaugos ministerija teikia atitinkamą materialinę pagalbą kariuomenės ordinariatui ir kulto vietoms išlaikyti bei kitai sielovadinei veiklai.“⁸⁴ Atrodytų, tarsi Bažnyčios pareiga teikti paramą nenumatyta. Tačiau tas, kam kiltų tokia mintis, pamirštų vieną svarbų faktą,

⁸³ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 rug. 27, Nr. 18, str.8, d. 3.

⁸⁴ Ten pat, str. 7.

kad pats karo kapeliono institucijos buvimas jau yra nematerialaus pobūdžio parama kariuomenės vadovybei, o pati karo kapeliono veikla yra neginčijamas indėlis į visapusišką karių ugdymą ir auklėjimą.

- „Šventasis Sostas laisvai skiria Kariuomenės Ordinara, iš anksto pranešdamas apie jo paskyrimą Lietuvos Respublikos Prezidentui“.⁸⁵ Pagal sutartį Šventasis Sostas turi teisę skirti sau parankius asmenis į nepriklausomos valstybės - Lietuvos Respublikos - ginkluotąsias pajėgas. Ir ši abejonė yra nepagrįsta, nes sielovada, kaip kad krašto apsauga, nėra valstybės funkcija, o Lietuvos Respublikos Prezidentas, nors yra vyriausiasis ginkluotojų pajėgų vadas, nėra Bažnyčios galva, kaip kad Anglijoje.

Visapusiškai išanalizavus Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartį dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados, Švento sosto ir Lietuvos Respublikos sutartį dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų bei jas lydinčius dokumentus - Lietuvos Vyskupų Konferencijos ir Krašto apsaugos ministerijos susitarimą dėl Lietuvos kariuomenės Ordinariato reglamento ir Lietuvos Respublikos kariuomenės ordinariato statutą - galime drąsiai teigti, kad Lietuvos Respublikoje teisių į sielovadą ribos nėra peržengtos, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijos 43 straipsnio 7 dalies norma, pagal kurią „<...> bažnyčios bei religinės organizacijos nesikiša į valstybės, jos institucijų ir pareigūnų veiklą, neformuoja valstybinės politikos, o valstybė nesikiša į bažnyčių bei religinių organizacijų vidaus reikalus; jos laisvai tvarkosi pagal savo kanonus ir statutus“⁸⁶, bei Lietuvos Respublikos Konstitucijos 26 straipsnio norma, pagal kurią „Minties, tikėjimo ir sąžinės laisvė yra nevaržoma. Kiekvienas žmogus turi teisę laisvai pasirinkti bet kurią religiją arba tikėjimą ir vienas ar su kitais, privačiai ar viešai ją išpažinti, atlikinėti religines apeigas, praktikuoti tikėjimą ir mokyti jo. Niekas negali kito asmens versti nei būti verčiamas pasirinkti ar išpažinti kurią nors religiją arba tikėjimą“⁸⁷ yra ne tik nepažeistos, bet tinkamai įgyvendintos sudarant palankias sąlygas kiekvienam tenkinti savo religinius poreikius.

⁸⁵ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 rug. 27, Nr. 18, str. 2.

⁸⁶ Ten pat.

⁸⁷ LR Konstitucija // Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos, 1994. str. 26.

4. BAŽNYČIOS KELIAMI TIKSLAI IR UŽDAVINIAI KAPELIONAMS PAGAL KANONŲ TEISĘ. LIETUVOS KAPELIONŲ FUNKCIJOS

4.1. Kanonų teisės reglamentavimo turinys

Šiuo atveju dėmesys šioms bažnytinės teisės normoms skiriamas dėl to, kad vertinant Bažnyčios ir valstybės bei jos institucijų sąveiką, svarbi Šventojo Sosto, kaip tarptautinės sutarties šalies, teisės normos. Paprastais atvejais nagrinėjant tarptautines sutartis, svetima teisės sistema nesvarbi, nes nagrinėjamas nacionalinio (lietuviško) sutarties įgyvendinimo klausimas - kaip sutartis įgyvendinama Lietuvoje. Sutarties su Šventuoju Sostu atveju Bažnytinė teisė (kuri skirta visuotinei bažnyčiai) taikoma Lietuvos Respublikos teritorijoje, ko beveik nebūna privatinės ar viešosios tarptautinės teisės atvejais. Būtent todėl privaloma išnagrinėti Kanonų teisės turinį sielovados klausimais, nors paprastai (dažniausiai) taip nėra daroma nagrinėjant dvišales sutartis tarp Lietuvos Respublikos ir kitų šalių.

Kiekviena organizacija ar institucija įsteigta ir egzistuoja dėl įvairių, tik jai būdingų, tikslų ir uždavinių įgyvendinimo. Steigėjo autoritetas turi ir naudoja įpareigojančią galią, kad darytų įtaką institucijoje besidarbuojantiems nariams. Institucijoms vadovaujantys ir siekiantys tam tikrų tikslų asmenys įsipareigoja ne tik vykdyti priklausančias pareigas, bet rūpintis visuotine ir kiekvieno žmogaus atskirai gerove. Žmogaus asmeninio gyvenimo, kuris yra nepažeidžiamas pagal prigimtinę teisę, negalima apriboti kokios nors organizacijos interesais. Atvirkščiai, institucija sukuriamą rūpintis kiekvieno visuomenės atstovo gerove. Įstatymais grįsta institucijų veikla garantuoja žmogaus laisvės ir nepažeidžia pagrindinių žmogaus teisių. Todėl įstatyminei bazei yra skiriamas išskirtinis dėmesys, kad vienos institucijos veikla kitoje institucijoje būtų apibrėžta įstatymiškai.

Kariuomenė, ginkluotosios pajėgos yra sukurtos valstybės gynimo tikslu. Kariuomenė nepavaldi politinėms partijoms, turi įstatymiškai ir net Konstituciškai įtvirtintą pavaldumą nustatytiems pareigūnams. Drausmės užtikrinimas kariuomenėje - gyvybiškai svarbus reikalas, nes tik organizuotoje, sistemiškai dirbančioje struktūroje įmanomi operatyvūs, gerai koordinuoti veiksmai užpuolimui atremti. Tačiau kariuomenėje dirbantys, tarnaujantys asmenys gali asmeniškai tobulintis ir kitose srityse, nesusijusiose su karyba. Todėl toks reiškinys kaip religingumas yra savaime suprantamas tarp asmeninio gyvenimo reiškinių.

Įdomus atvejis, kad bet kokioje privačioje ar kitoje viešojoje veikloje (darbovietėje, viešosiose įstaigose) religingumas nėra garantuotas įstatymiškai, todėl religinio gyvenimo klausimai

kaip įmanoma supasaulietinti. Religingumas tokiose organizacijose priklauso nuo darbdavio pozicijos, bet dažnas darbdavys netoleruoja ir nesuteikia religingumo praktikavimo darbovietėje sąlygų. Viešose įstaigose religingumo demonstravimas ne visada derinasi su įstatymine baze (pvz., Teismuose). Tačiau tam tikrose įstaigose vis tiek yra sudarytos sąlygos religingumo praktikavimui ir įkurtos net kulto apeigų vietos. Tarkime, ligoninėse dažnai yra įrengtos koplyčios. Net Lietuvos Respublikos Seimo rūmai turi įrengtas maldos patalpas.

Šie religingumo reiškiniai nėra tiesiogiai reglamentuoti ir garantuoti įstatymiškai. Jie veikia iš tradicijos. Ir tikrai, Bažnyčia, siekdama vykdyti jai patikėtą katalikų ganymo misiją, veikia visose religinėse gyvenimo srityse. Pagal katalikiškąją doktriną, tikintieji, išpažįstantys katalikybę, gali liudyti savo tikėjimą ir sėkmingai dirbti pasaulietinį darbą tuo pat metu. Tačiau, kaip minėta aukščiau, ribojant tikėjimo laisvę visuotinio gėrio labui, kartais nesudaromos sąlygos tikėjimui praktikuoti (pvz., darbovietėse darbdaviai gali drausti religinių simbolių nešiojimą ant drabužių ir nustatyti kitus akivaizdaus religingumo demonstravimo apribojimus). Kanonų teisės kodeksas žymi: „Karo kapelionai yra valdomi specialiais įstatymais“⁸⁸. Kariniai ordinariatai, kurie juridiskai prilyginti vyskupijoms, yra ypatingos institucijos, veikiančios pagal Šventojo Sosto patvirtintus statutus, kuriuose detaliau atsispindi ir šios konstitucijos punktai. Jiems skirtoje teritorijoje ir jiems patiktų žmonių atžvilgiu, kunigai, kurie yra nominuoti kapelionais, ordinariate naudojami ir laikosi reikalavimų, skirtų klebonams, nebent pagal padėties prigimtį būtų numatyta kitaip, taip sąveikaujama su vietos klebonu, kaip numatyta IV skyriuje⁸⁹, - teigia apaštalinė Konstitucija *Spirituali militum curae*. Kiekvienos šalies vyskupų konferencijos atskiru nutarimu arba pasirašytu konkordatu bei vėlesniais konkrečiais susitarimais apibrėžiama kariuomenės kapeliono veikla.

Lietuvoje pasirašyta Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados, vadovaujantis laikiniais abiejų šalių patvirtintais nuostatais. Šioje sutartyje yra 12 straipsnių, kuriais nurodomi kariuomenės ordinariato steigimas, vyskupo ir generalinio vikaro skyrimas, kitų kapelionų priklausomumas, asmenų priklausomumas ordinariatui, sielovadinė veikla, kapelionų pastoracinė veikla pagal Bažnyčios Kanonų teisės normas, kariuomenės ordinariato potvarkių ir kariuomenės statutų, taisyklių bei tvarkos, kurie bendru Lietuvos vyskupų konferencijos ir Krašto apsaugos ministerijos susitarimu bus įvardyti⁹⁰.

Taigi, kaip matyti, Bažnyčia įpareigoja dvasininkus skelbti Dievo Žodį ir švęsti sakramentus, nes tai yra esmė katalikų sielovadoje. Akcentuojamas Bažnyčios teisinis aspektas ir

⁸⁸ Codex Iuris Canonici // Latin- English Editon. Washington DC, 1984. 569 kanonas.

⁸⁹ Iohanes Paulus PP. II. Constitutio apostolica Spirituali militum curae. Rome (1986). P. 481-486 kanaanai.

⁹⁰ Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 rug. 27, Nr. 18. P. 13.

specialiai pateikiami kanonai, nes kariuomenėje kapelionas veikia teisiškai apibrėžtomis sąlygomis, kurios nėra vadovaujančiųjų karininkų iniciatyvos ar geranoriškumo pasekmė, bet įstatymiškai numatyta galimybė šios sistemos nariams katalikams.

Taigi kapeliono pareigų ir atsakomybės įvardijimas yra nepakankamas, jeigu nėra teigiamas Bažnyčios juridinis pagrindas. Vadinasi, kiekvienas karinėje sistemoje tarnaujantis žmogus turi teisę susitikti su kariuomenės kapelionu, kalbėtis tikybos ir moralės temomis, klausytis tikybos ir dorovės paskaitų, lankytis dalinyje esančioje Bažnyčioje ar koplyčioje, švęsti sakramentus ir, esant ekstremalioms pratybų ar karo sąlygoms, dalyvauti Eucharistijos šventime, pagal dvasinius poreikius tikėtis kitų sakramentų šventimo.

Tokios tikėjimo puoselėjimo sąlygos oficialiai tegalimos valstybės kariuomenės institucijose, kurios užtikrina piliečių dvasinę gerovę, nepažeisdama kitaip tikinčiųjų teisių.

Kapelionas, besivadovaujantis teisiniais Bažnyčios Kanonais, išreiškia kariams suteiktą išpažinimo laisvę, ugdo visų karių moralę ir puoselėja jų vienybę. Be šių pagrindinių užduočių, karo kapelionas turi ir daugiau užduočių, kad prisidėtų prie kariuomenės dorovingumo ugdymo ir bendro gėrio kūrimo konkrečiai kariuomenėje. Ne būtinai šios pareigos įvardintos Kanonų teisės, nes įpareigojimų sąrašas nėra baigtinis. Kapelionų darbo prasmingumas bus įvertintas prie darbo pridedamame tyrime.

Bažnyčios ir kariuomenės bendradarbiavimas yra pateikiamas ir kaip vieno tikslo siekimui suburta autoritetų sinergija. Konkrečiai teigiama, kad Bažnyčia prisideda prie paklusnumo skatinimo, kovoja su polinkiu prisidengiant laisvės priedanga atmesti pavaldumą. „Todėl šis Vatikano Sinodas ragina visus, ypač besirūpinančius kitų auklėjimu, stengtis taip ugdyti žmones, kad jie, laikydamiesi moralinės tvarkos, klausytų teisėtos valdžios ir būtų tikrosios laisvės mylėtojai; taigi žmonės, sprenddami savo protu, remtusi tiesos šviesa, veikdami vadovautusi atsakomybės jausmu ir stengtusi siekti to, kas tikra ir teisinga, savo veikloje noriai jungdamiesi su kitais.“⁹¹

Analizuojant šiuos žodžius, darosi aišku, jog tikrai skatinamas pavaldumas. Bažnyčia remia valstybės ir teisės autoritetą. Natūralu, kad Bažnyčia nekonkuruoja su valdžios autoritetu, neskatina nesilaikyti įstatymų ar juos pažeisti. Šiuo atveju Bažnyčios požiūris į Lietuvos Respublikos suverenitetą akivaizdžiai teigiamas (priešingai, nei buvo požiūris į Sovietų Sąjungos suverenitetą). Todėl, garantuodama valdžios autoriteto pripažinimą ir palaikymą, Bažnyčia teigia padėsianti stiprinti discipliną ir paklusnumą Lietuvos kariuomenėje.

⁹¹ Religinės laisvės deklaracija „Dignitatis humanae“ // II Vatikano Susirinkimo nutarimai. P. 8.

Vadinasi, Kanonų teisė nustato, kad Bažnyčios ir kariuomenės bendradarbiavimo ramstis yra bendras vienybės siekimas, paklusnumo, subordinacijos, hierarchijos įtvirtinimas ar kuo didesnis siekimas, nors abiejų struktūrų tikslai visiškai skirtingi. Tačiau šiuo atveju Bažnyčia suteikė valstybei garantijas dėl pastarosios suverenumo savo struktūroje. Ši garantija netgi nustatyta oficialiuose Bažnyčios teisės aktuose (Kanonų teisėje), taip oficialiai patvirtinant intencijas ne vien žodžiais, bet ir raštu. Kartu Bažnyčia laikosi išdidžiai, nes deklaruoja ir savo atskirumą ir suverenumą nuo bet kokių valstybinių struktūrų.

4.2. Bažnyčios tikslai ir uždaviniai

Kodėl gi Bažnyčia rūpinasi sielovados klausimais ir kokie jos iškelti klausimai? Tai, aišku, savaime suprantami dalykai, nes Bažnyčios veikimo priežastis žino bene kiekvienas. Tačiau Bažnyčios, kaip organizacijos, oficialiai deklaruojami siekiai privalo būti sužinoti ir atskleisti. Vien pasakymas, kad „visi juos žinome“, nėra pakankamas pagrindas balsuoti įstatymo leidėjui už sutarties su minima šalimi ratifikavimą. Todėl natūralu, apie kitą sutarties šalį privalu žinoti ir susipažinti su oficialiais teisiniais šios šalies dokumentais, skelbiančiais jos tikslus, uždavinius ir pan. Šalia teisės, reikia žinoti ir kitos šalies politinę liniją.

Kapeliono darbui keliama tokie patys reikalavimai kaip ir pasaulyje dirbantiems kunigams. Pagal Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartį dėl tarnaujančių katalikų karių sielovados, kapelionai turi tokias pačias pareigas, kurias turi paprasti kunigai. Taigi pagal Kanonų teisę nustatyti įpareigojimai ir apribojimai (teisių ir pareigų apimtis, įgaliojimai kaip pareigūnams) kunigams iš tiesų yra nustatyti ir kapelionams, tad ištraukose iš Kanonų teisės vartojama sąvoka „kunigas“ atitinka sąvoką „kapelionas“ pagal teisių ir pareigų apimtį juridine prasme.

Bažnyčios tikslai ir uždaviniai išlieka trejopi: kerigma – mokymas (Gerosios Naujienos mokymas ir skelbimas), koinonija – šventinimas (ryšio su dievybe atstatymas ar puoselėjimas) ir diakonija – vadovavimas (tarnavimas artimui tikėjimu ir meile). Mokymas - tai „vyskupų ir jų bendradarbių kunigų pirmoji pareiga skelbti visiems Dievo Evangeliją, kaip yra įsakęs Viešpats. Jie yra tikėjimo šaukliai, atvedantys Kristui naujus mokinius, ir tikri, Kristaus įgalioti apaštalų tikėjimo mokytojai.“⁹² Šventinimas - kai „vyskupui taip pat tenka atsakomybė teikti aukščiausiosios kunigystės malonę, ypač švenčiant Eucharistiją, kurią aukoja jis pats arba ją aukoti įpareigoja savo bendradarbius kunigus. Mat Eucharistija yra dalinis Bažnyčios gyvenimo centras. Vyskupas ir

⁹² Katalikų Bažnyčios katekizmas. <http://www.katekizmas.lt/kbk1996p2003/index.html> (2009-07-11).

kunigai pašventina Bažnyčią savo malda ir darbu, žodžio ir sakramentų tarnystė. Jie pašventina ją savo pavyzdžiu ne kaip jiems pavestųjų valdovai, bet kaip kaimenės pavyzdys, kad drauge su jiems patikėtą kaimenę pasiektų amžinąjį gyvenimą.⁹³ Vadovavimas - kai „vyskupai, kaip Kristaus atstovai ir pasiuntiniai, vadovauja jiems pavestoms partikuliarinėms Bažnyčioms patardami, drąsindami, rodydami pavyzdį, pagaliau savo autoritetu bei šventąja galia, tačiau taip, kad stiprintų tas Bažnyčias, būdami kupini tarnavimo dvasios kaip ir jų mokytojas.“⁹⁴

„Bendruomenės žmogus, kunigas, negalėtų išreikšti savo meilės Viešpačiui ir Bažnyčiai, veiksmingai, besąlygiškai nemylėdamas savo pastoracinio darbo objekto, krikščionių tautos. Pratešdamas Kristaus čia buvimą, kunigas tam tikru būdu privalo Jį atspindėti jam pavestose kaimenėse, užmegzdamas pozityvius ir drąsinančius ryšius su tikinčiais pasauliečiais. Pripažindami jų, Dievo vaikų, orumą, jis darbuosis iškeldamas jų vaidmenį Bažnyčioje ir visa savo kunigiška veikla bei pastoracine meile jiems tarnaus.“⁹⁵

„Suvokdamas, kokia gili bendrystė jį sieja su tikinčiais pasauliečiais ir vienuoliais, kunigas iš visų jėgų stengsis žadinti ir plėtoti atsakingumą toje pačioje ir vienintelėje išganymo misijoje, stropiai ir nuoširdžiai įvertindamas visas charizmas ir funkcijas, kurias Šventoji Dvasia paveda tikintiesiems Bažnyčiai statyti.“⁹⁶

„Kiek kunigas sugeba suburti Dievo šeimą ir realizuoti Bažnyčią – bendruomenę, tiek jis, tapdamas žmonių broliu, kad būtų ganytojas, tėvas ir mokytojas, tampa žmogų su Dievu vienijančiu vadovu. Nūdienos žmogų ieškančią savo buvimo prasmę jis veda susitikti su Kristumi. Tas susitikimas vyksta Bažnyčioje ir jau įvykusi tikrovė, nors dar negalutinė forma. Taigi Dievo tautai tarnauti skirtas kunigas bus tartum žmogiškumo ekspertas, tiesos ir vienybės žmogus, vienintelio Ganytojo rūpinimosi visomis avelėmis ir kiekviena jų atskirai liudytojas. Bendruomenė tikrai gali pasikliauti jo uolumu, atsidavimu, jo nenuilstama evangelizavimo veikla ir ypač ištikima ir besąlygiška jo meile. Savo dvasinę užduotį jis atlieka maloniai ir tvirtai, nuolankiai ir su tarnavimo dvasia, užjausdamas žmones ir dalyvaudamas jų kančiose, kurios juos kamuoja senomis ir naujomis dvasinio bei materialinio skurdo formomis. Taip pat jis moka gailestingai imtis keblaus ir sunkaus nusidėjėlių atvertimo darbo, teikdamas jiems tiesos dovaną ir kantrų bei drąsinantį Gerojo Ganytojo palankumą.“⁹⁷

⁹³ Katalikų Bažnyčios katekizmas. <http://www.katekizmas.lt/kbk1996p2003/index.html> (2009-07-11) P. 15.

⁹⁴ Ten pat.

⁹⁵ Kunigų tarnybos ir gyvenimo vadovas. II Vatikano susirinkimo dokumentai. www.lcn.lt (2009-10-07).

⁹⁶ Ten pat.

⁹⁷ Ten pat.

Verta atkreipti dėmesį, kad komunistinių valstybių kariuomenėse vietoj kapelionų ar kitų dvasininkų būdavo įsteigiami politinių vadovų etatai. Šie kariuomenės pareigūnai turėjo lygiai tokias pačias funkcijas kaip kapelionai, tik tai jų veiklos forma būdavo tarnystė ji delegavusiai politinei partijai. Šie politiniai vadovai liberaliai vykdė tas pačias „vadovavimo, motyvavimo, tiesos skleidimo“⁹⁸ funkcijas. O jas vykdydami, politiniai vadovai „veikė nenuilstamai, uždegančiai, rodydami pavyzdį kitiems“⁹⁹. Toks atitikimas tarp kapelionų ir politinių vadovų funkcijų paaiškinamas tuo, jog kariuomenės veiklos specifika sukelia tam tikrą poreikį vykdyti motyvavimo, papildomo drausminimo ir entuziazmo skatinimo funkcijas. Skirtumas tik tas, kad Bažnyčia yra jau tūkstantmečius funkcionuojanti organizacija, o politinių ideologijų tvarumas kol kas nepasitvirtino ilgalaikėje perspektyvoje.

Kitas svarbus ir įdomus momentas yra dėl kulto vietų svarbos, kuri jau minėta. Katalikybės ideologija paremta materialiu Bažnyčių, kaip kulto vietų, svarba. Pirmaisiais savo gyvavimo metais katalikybė būrė bendratikius. Tad išsivystė viskas į kulto vietų įsteigimus. Tad natūralu, kad ir kariuomenės sielovados klausimus reglamentuojant, kulto vietų svarba nebuvo pamiršta. Kaip minėta, kariuomenė įpareigota sudaryti visas technines sąlygas tikėjimui išpažinti ir, jei reikės, kulto vietoms įrengti pagal savo galimybes.

Pagal Kanonų teisės aktus, dvasininkams keliama gana konkretūs apribojimai. Pagal CIC, can. 276, par.2., kad galėtų pasiekti tobulumą:

1. pirmiausia ištikimai ir nenuilstamai tevykdo ganytojiškas tarnystės pareigas;
2. savo dvasinį gyvenimą temaitina iš Šv. Rašto ir Eucharistijos stalo; taip pat kunigai raginami kasdien karštai aukoti Eucharistinę Auką, o diakonai – toje aukoje kasdien dalyvauti;
3. kunigai, taip pat kunigystės siekiantys diakonai, yra saistomi pareigos kasdien atlikti valandų liturgiją pagal patvirtintas liturgines knygas;
4. taip pat įpareigojami atlikti dalines teisės nustatytas dvasines pratybas;
5. raginami nuolat atsidėti vidinei maldai, dažnai naudotis atgailos sakramentu, ypač gerbti Mergele Mariją, naudotis kitomis bendromis ir specialiomis šventėjimo priemonėmis¹⁰⁰.

Ypač svarbūs apribojimai tokie, kurie liečia esminius asmens gyvenimo klausimus. Kanonų teisė riboja tokias asmenines teises kaip: įpareigojami laikytis celibato¹⁰¹ ir vengti netinkamo bendravimo¹⁰², priklausymo grupėms ar asociacijoms, kurių tikslai neturi nieko bendro su

⁹⁸ Stadniukas I. Karas. Vilnius, 1985. P.403-420.

⁹⁹ Ten pat.

¹⁰⁰ Codex Iuris Canonici // Latin- English Editon. Washington DC, 1984. 569 kanonas

¹⁰¹ Ten pat. 277.1.kanonas.

¹⁰² Ten pat. 277.2.kanonas.

kunigiškomis pareigomis ir atsakomybe¹⁰³, ypač draudžiama be Bažnytinės vadovybės pačiam kunigui ar pavaldiniams užsiimti komercine veikla ar prekyba¹⁰⁴, dalyvauti politinėje veikloje¹⁰⁵, užimti viešas civilines pareigas, tvarkyti pasauliečių turto, pasirašinėti skolos raštų¹⁰⁶, netinkamai elgtis nepaisant vietinių nusistovėjusių gerų tradicijų ar kunigiško orumo¹⁰⁷. Būtina vilkėti Bažnytinį rūbą pagal vyskupų konferencijos nurodymą ar vietinius papročius¹⁰⁸, pažymėtina, kad karo kapelionams numatoma kariška ar kitokia uniforma su kunigiškais ženklais.

Šie apribojimai realiai liečia civilinių teisių turinį, tad nustelbia civilinį kodeksą. Taigi Kanonų teisė gali nustelbti nacionalinius kodifikuotus ir nekodifikuotus teisės aktus, todėl priimdami Kanonų teisei paklūstančius asmenis privaloma numatyti, ar yra kiti Kanonų teisės reikalavimai, prieštaraujantys nacionaliniams kodifikuotiems ar nekodifikuotiems teisės aktams. Kanonų teisė, galima konstatuoti, jokių pavojingų ir galimai prieštaraujančių kodifikuotiems ir nekodifikuotiems nacionaliniams aktams normų neturi.

Taigi, žinodami, ką veikti Bažnyčia įpareigoja savo „pareigūnus“ - kunigus, galima numanyti jų veiklos formas ir veiklos galimas pasekmes. Ne veltui tai svarbu, nes, kaip minėta, kapelionai pavaldūs ordinariatui - Bažnytinei struktūrai. Kaip jau buvo aptarta, kapelionai, būdami žemiausia grandis sielovadoje, yra visiškai priklausomi nuo savo paties struktūros aukščiausių ešelonų - ordinariato, Vyskupų konferencijos, Šventojo Sosto ir popiežiaus pačioje viršūnėje.

Tai, kad kapelionai beveik niekaip nepriklausomi nuo valstybės struktūrų, rodo, kad būtina žinoti jų veiklos pagrindus, nustatytas teises ir pareigas. Darbe ne veltui nesigilinama į tikėjimo nustatytus įpareigojimus tikintiesiems - tikybos priimtinumas valstybėje priklauso politinei vadovybei. Bet kuri nepriimtina religija gali būti uždrausta, tad darbe nesigilinsime į religijos priimtino klausimus, o tik domimės Kanonų teisės, kaip įpareigojimų visumos katalikams kariams, o ypač kapelionams, nes šie yra Lietuvos kariuomenės karininkai.

Kaip minėta, dvasininkai skatinami pripažinti valdžios paklusnumo idėją, autoritetų viršumo koncepcija irgi yra veiklos kariuomenėje pagrindas. Nurodymuose dvasininkams dominuoja žodžiai „būti tėvu, mokytoju“ ir pan., savo esme suponuojantys dvasininko autoriteto pagrindus, kuriais remiantis dvasininkai prisideda prie drausmės kariuomenėje skatinimo.

Bet kuriuo atveju, šias autoriaus prielaidas dėl reglamentavimo tikslo iliustruos darbo tyrimo rezultatai, kuriuose atsiskleis teorinėje dalyje iškeltos prielaidos dėl dvasininkų dalyvavimo

¹⁰³ Codex Iuris Canonici // Latin- English Editon. Washington DC, 1984. 279.1.kanonas.

¹⁰⁴ Ten pat.285.3. kanonas.

¹⁰⁵ Ten pat.287.2. kanonas.

¹⁰⁶ Ten pat.285. kanonas.

¹⁰⁷ Ten pat.285.1-2. kanonai.

¹⁰⁸ Ten pat.285.1. kanonas.

užtikrinant drausmę. Be to, verta prisiminti šio darbo 1.2 skyrių, kuriame minėta ir argumentuota, jog dvasininkai atliko drausmės užtikrintojų funkcijas.

Galime daryti išvadas, kad dvasininkams nustatyti ribojimai savo pobūdžiu labiausiai panašūs į drausmės ribojimus kariuomenės struktūrose. Dvasininkų įpareigojančiuose teisės aktuose nėra nustatytų abejotinų ar pavojingų įpareigojimų, kurie keltų pavojų valstybinei kariuomenei kaip struktūrai - visgi Bažnyčia deleguoja savo pareigūnus į suverenios šalies kariuomenę. Katalikai kapelionai yra įpareigoti sinergijos pagrindu prisidėti prie kariuomenės drausmės skatinimo, bet kartu kelia sau tikslą išlikti nepriklausoma kariuomenės partnere.

Be to, dvasininkams nustatyti apribojimai liečia ir tam tikras civilines teises, nors nacionaliniai teisės aktai jiems, kaip pareigūnams, tokių apribojimų ir nenustato. Civilinės teisės prasme dvasininkai turi tas pačias civilines teises kaip bet kuris pilietis, bet akivaizdu, jog Kanonų teisė dvasininkų gyvenime lieka viena svarbiausių jėgų, nustelbiančių net civilinį kodeksą. Todėl politinė prasme jų ištikimybė turėtų būti orientuota į Šventąjį Sostą.

5. LIETUVOS KATALIKŲ, TARNAUJANČIŲ KARIUOMENĖJE, IR JŲ ŠEIMŲ NARIŲ POŽIŪRIO Į SIELOVADĄ EMPIRINIS TYRIMAS

5.1. Tyrimo metodologija

Tyrimo organizavimas ir imtis. Imties sudarymo principai ir dydžiai bei jų pagrindimas:

1. *Tyrimas atliktas tikslinėmis imtimis:* Lietuvos kariai, tarnaujantys kariuomenėje, ir jų šeimos nariai. *Generalinė aibė:* 102 kariai ir 98 karių šeimos nariai. Iš viso - 200 respondentų.

2. *Tyrimo imties tipas stratifikuotas.* Tyrimo imtis sudaryta remiantis tiksliniu ir atsitiktiniu atrankos metodu. Apklausoje dalyvavo dviejų respublikos batalionų (Vilniaus Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotasis pėstininkų batalionas ir Panevėžio Karaliaus Mindaugo mechanizuotasis pėstininkų batalionas) kariai - katalikai ir jų šeimos nariai. Respondentai buvo apklausti atsitiktinės atrankos principu.

Tyrimo instrumentų pagrindimas. Informacijai apie Lietuvos karių - katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, ir jų šeimos narių sielovadą surinkti buvo parengtos 2 anketos. Anketų klausimai buvo sudaryti remiantis Mokslinių tyrimų metodologijos rekomendacijomis, paskaitų medžiaga ir asmenine patirtimi. Karių anketos klausimyną sudaro 18 uždarų klausimų, 3 iš jų pateikiami papildančiais blokais, kuriuose dar yra po 4 - 6 klausimus (2, 6, 17). Iš viso – 30 klausimų. Karių šeimos narių anketos klausimyną sudaro 13 uždarų klausimų, 3 iš jų pateikiami papildančiais blokais, kuriuose dar yra taip pat po 3 - 6 klausimus (2, 3, 12). Iš viso – 23 klausimai.

Apklausiai iš viso buvo pateiktas 54 klausimai. Anketose buvo formuluojami klausimai apie požiūrį į Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, sielovadą, stengtasi nustatyti, kokia respondentų nuomonė apie karo kapeliono, besivadovaujančio „Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartimi dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados“, kokias problemas jie išvelgia. Klausimuose buvo stengtasi atskleisti, kiek Lietuvos kariai ir jų šeimos nariai gauna realios pagalbos iš karo kapeliono. Siekiant rezultatų patikimumo buvo prašyta anketas pildyti anonimiškai.

Tyrimo patikimumui (reliabilumui) laiduoti buvo dubliuojami kai kurie klausimai anketose skirtingoms respondentų grupėms: kariams ir karių šeimos nariams. Norint palyginti karių ir karių šeimos narių nuomonę, buvo pateikti susiję klausimai:

- 1, 2, 6, 7, 9, 10, 11, 13, 15, 16, 17, 18 kl.(kariams - katalikams),
- 1, 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13 kl. (karių šeimos nariams).

Klausimyno administravimas. 2009 m. balandžio mėn. buvo parengtas klausimynas ir pateikta pilotinė apklausa 10 karių ir 10 karių šeimos nariams. Atsižvelgus į gautas pastabas, klausimynas buvo pakoreguotas ir gegužės mėn. pradėta tyrimo procedūra. Apklausa skirtingose respondentų grupėse buvo atlikta tuo pačiu metu. Buvo išdalinta 102 anketos Lietuvos kariams (sugrįžo visos), 102– karių šeimos nariams (sugrįžo 98).

Tyrimo aprašas. Kadangi iš viso respondentams buvo pateikti 54 klausimai, ne visi klausimai pateikti apdoroti grafiškai. Išsamiau aprašyti tie klausimai, kurie aktualiausi nagrinėjant Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, sielovadą, ir tie, kur nustatytas statistikai reikšmingas respondentų atsakymų skirtumas, t.y. p - reikšmė mažesnė už 0,05.

5.2. Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, požiūris į jų sielovadą.

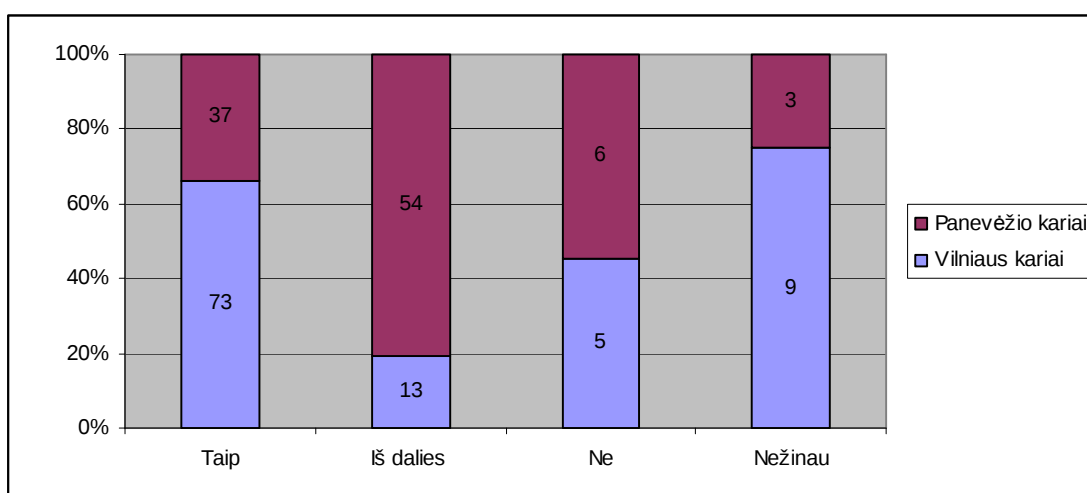
Tyrimo buvo nagrinėtas Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, požiūris į jų sielovadą. Respondentų nuostatomis išreikšti buvo pasirinkta ranginė matavimo skalė. Kiekvieno atsakymo atveju apskaičiuoti rangų procentiniai dažniai ir suderinamumo kriterijus (χ^2) neparametrinėms hipotezėms apie kintamojo skirstinį populiacijoje tikrinti. Duomenys buvo apdoroti programiniu paketu SPSS 16.0 for Windows. Sprendimas kiekvienu atveju priimtas naudojantis p – reikšme. Kuomet p - reikšmė mažesnė už 0,05, hipotezė apie požymių nepriklausomumą buvo atmetama.

Svarbu buvo nustatyti, ką apie karių sielovadą mano tie, kurie yra tiesioginiai minėtojo proceso dalyviai, – patys kariai. Jiems buvo pateikti klausimai, į kuriuos reikėjo atsakyti remiantis asmenine patirtimi.

Pirmiausia buvo siekta nustatyti, ar kariai pritaria, jog „kariuomenės ordinariato tikslas – rūpintis Lietuvos Respublikos kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovada“. Įvertinus klausimo atsakymus paaiškėjo, kad beveik visi kariai tam pritaria. „Taip“ atsakė 98,2% Vilniaus Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mechanizuotojo pėstininkų bataliono karių ir 92,8% Panevėžio Karaliaus Mindaugo mechanizuotojo pėstininkų bataliono karių. Likusieji atsakė, jog šiam faktui pritaria tik iš dalies. Akivaizdu, jog kariai bendrauja su savo karo kapelionu, mat pats faktas, jog kariuomenėje dirba kapelionas, liudija ordinariato tikslą – rūpintis Lietuvos Respublikos kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovada.

Toliau buvo prašoma įvertinti, kas, anot karių, „Ypač svarbu karo kapelionui atliekant pareigas: lankyti karius; rengti tikinčius kareivius priimti sakramentus; teikti sakramentus; diegti tikybės ir dorovės principus; rengti pokalbius tikybės ir moralės temomis“. Klausimas itin svarbus ir

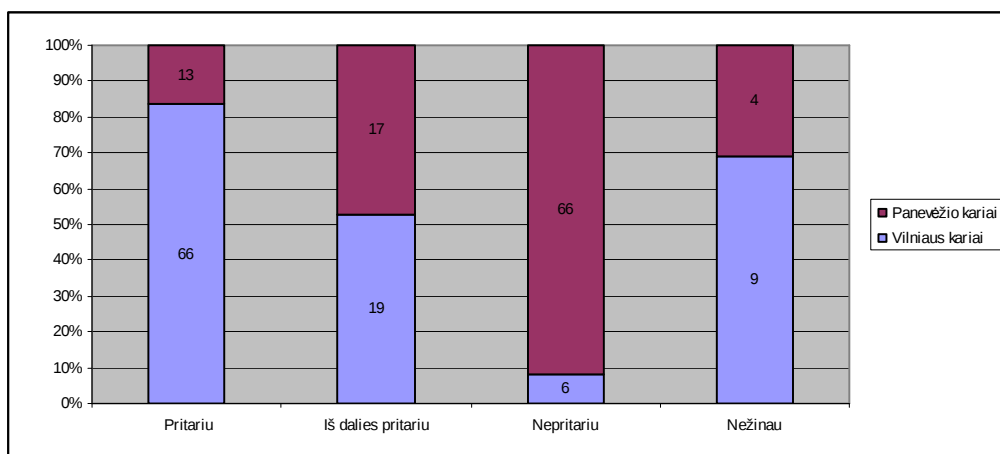
aktualus, nes būtent šios karo kapeliono funkcijos minimos ir „Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartyje dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados“. Vertinant karo kapeliono pareigas karių nuomonės neišsiskyrė, nenustatytas statistikai reikšmingas skirtumas tarp atsakymų ($p > 0,05$), t.y., atsakant nebuvo skirtumo, kurio bataliono kariai atsakinėja. Anot karių, jų lankymas, sakramentų teikimo svarba vertinama 99%. Tai, jog karo kapelionas rengia tikinčius kareivius priimti sakramentus, diegia tikybos ir dorovės principus yra svarbu tik „Iš dalies“ (86% Vilniaus ir 79% Panevėžio karių). Galima daryti prielaidą, jog norint ir pasibaigus tarnybai galima savarankiškai pasirengti priimti sakramentus, o kai kurie kariai sakramentus yra priėmę arba tam nėra itin didelio poreikio. Tikybos ir dorovės principų diegimas yra gana neapčiuopiamas dalykas, bet vis tiktai suvokiamas kaip santykinai reikšmingas (83% Vilniaus ir 85% Panevėžio karių). Vertindami aptartąjį teiginį 2% Vilniuje tarnaujančių karių pažymėjo „Ne“. Kariai, vertindami kapeliono pareigą rengti pokalbius tikybos ir moralės temomis, teiginį įvertino skirtingai. Šikart užfiksuotas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas: $p = 0,039$, $df = 3$. Skirtingų batalionų karių atsakymai išsiskyrė (1 pav.).

1 pav. Karių nuomonė vertinant karo kapeliono pareigą „rengti pokalbius tikybos ir moralės temomis“, pasiskirstymas (proc.).

Kaip matyti 1 pav., Vilniaus kariai mano, jog pokalbiai tikybos ir moralės temomis yra gana reikšmingi (73% Vilniaus karių atsakė „Taip“, 13% - „Iš dalies“). Panevėžyje tarnaujantys Lietuvos kariai šią kapeliono pareigą vertina skeptiškiau (37% - „Taip“, 54% - „Iš dalies“). Tokių nuomonių skirtumą galima pagrįsti vidiniais karių motyvais: manytina, jog Vilniaus karių bataliono tarpusavio santykiai yra artimesni, o ten, kur sunkiau rasti bendraminčių, esti daugiau nesutarimų, ypač reikalinga kapeliono pagalba. Matyti, jog 3% Vilniaus ir 9% Panevėžio karių renka atsakymą „Ne“.

Išsiskyrė ir karių nuomonė atsakant į klausimą, „Ar tai, jog kariuomenės kapelionui krašto apsaugos ministro suteikiami atitinkamais valstybės įstatymais numatyti kariniai laipsniai, daro jį artimesnį kareiviams?“. Šis rodiklis minimas Lietuvos Respublikos Kariuomenės ordinariato statute. Juk kapelionai taip pat yra ir profesinės karo tarnybos kariai, jie gauna karininko atlyginimą, išmano karybos disciplinas, dalyvauja pratybose. Su tokia nuomone sutinka net 66% Vilniaus karių, o 19% pritaria „Iš dalies“. Kitaip mano Panevėžio kariuomenėje tarnaujantys Lietuvos šauktiniai. Net 66% karių renka si atsakymą „Nepritariu“. Tai rodo, jog Vilniuje ir Panevėžyje tarnaujantys kariai kapeliono artumą vertina skirtingai. Čia gali veikti ir žmogiškasis faktorius, kai pati kapeliono asmenybė vertinama skirtingai (2 pav.).

2 pav. Atsakymo į klausimą, „Ar tai, jog kariuomenės kapelionui krašto apsaugos ministro suteikiami atitinkamais valstybės įstatymais numatyti kariniai laipsniai, daro jį artimesnį kareiviams?“, pasiskirstymas (proc.).

Visi kariai jaučia ir tokiai tarnystei pasiruošusių pasauliečių buvimą, pripažįsta, jog pastarųjų teikiama pagalba yra realiai juntama. „Taip“ atsakė 98% - 95% respondentų. Statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas nenustatytas, $p > 0,05$. Vadinasi, tokia Kariuomenės ordinariato veiklos plėtra pasiteisina ir yra naudinga.

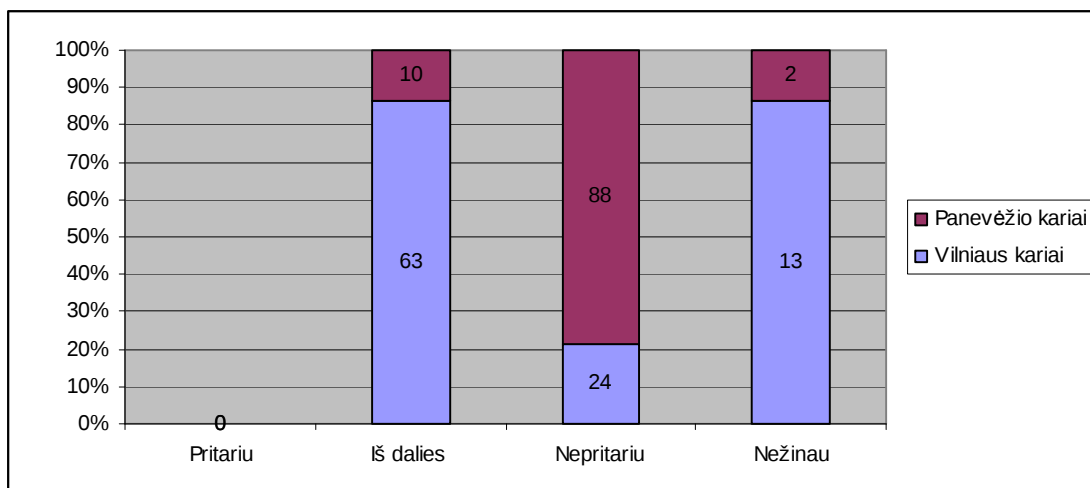
Bene svarbiausias kapeliono sielovadinis darbas su kariais - teikti sielovados patarnavimus karius ir jų šeimos nariams. Buvo akcentuojamos 4 kapeliono veiklos: „1.priimti sakramentus, sekmadieniais ir švenčių dienomis dalyvauti Eucharistijoje (šv. Mišiose). Šią teisę turi ir kariuomenėje tarnaujančių asmenų šeimų nariai katalikai; 2. dalyvauti reguliariuose bendruose karo kapeliono susitikimuose su kariais tikybos ir dorovės klausimais; 3. asmeniškai susitikti su karo kapelionu; 4. gauti karo kapeliono pagalbą iškilus dvasinėms problemoms, ligos, sužeidimo ar kitokių sukrėtimų atvejais“. Itin nudžiugino karių atsakymai: jie visi beveik

sutartinai teigia turį teisę ir gauną šiuos patarnavimus. Vertinant visus veiklos parametrus kareiviai 95% -97% dažnumu rinkosi atsakymą „Taip“. Vadinasi, tiesioginį sielovadinį darbą skirtingų regionų kapelionai atlieka labai gerai.

Lietuvos kariai labai teigiamai atsakė ir į klausimą, „Ar karo kapeliono puoselėjamos vertybės (šeima, nesavanaudiškumas drausmė, patriotizmas, drąsa, atsakomybė, pagarba, meilė ir kt.) stiprina kariuomenės jėgą?“. Dar kartą tampa aišku, jog tik tvirtos dvasios vyrai su išugdytomis dvasinėmis vertybėmis yra stiprūs šalį pasiruošę ginti kariai. Tokia prielaidą leidžia daryti karių pažymėti atsakymai: 100% Vilniaus ir 94% Panevėžio karių atsakė „Taip“ ($p>0,05$).

Karių buvo prašoma įvertinti teiginį: „Kareivių ruošimas tarpasmeniniam smurto pasipriešinimui galėtų būti išplėtotas į nesmurtinės kovos ruošimą prieš valstybės užpuolimus“.

Šįkart užfiksuotas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas: $p=0,041$, $df = 3$. Skirtingų batalionų karių atsakymai išsiskyrė (3 pav.).

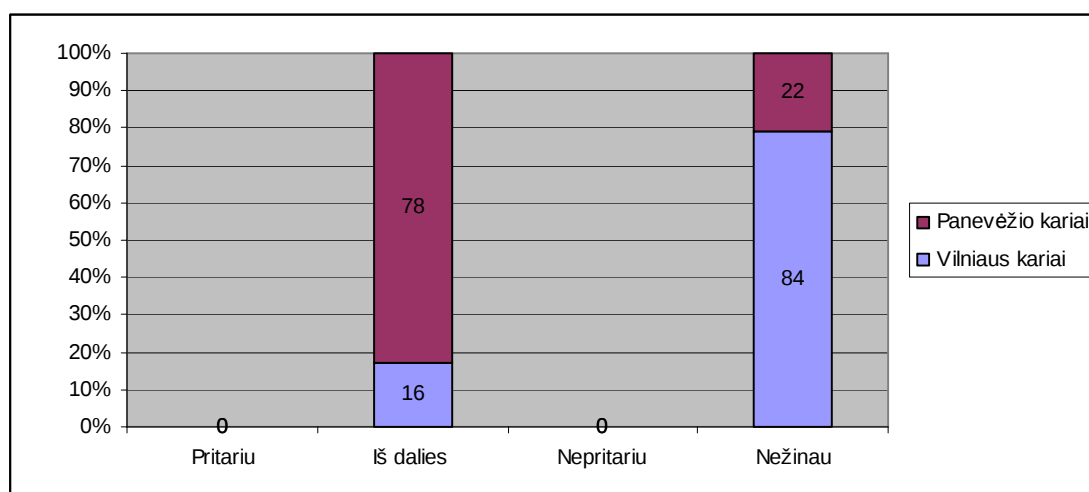
3 pav. Teiginio, „Kareivių ruošimas tarpasmeniniam smurto pasipriešinimui galėtų būti išplėtotas į nesmurtinės kovos ruošimą prieš valstybės užpuolimus“, pasiskirstymas (proc.).

Nors didžioji dalis Vilniuje tarnaujančių karių rinkosi atsakymą „Iš dalies pritariu“ (63%), likusieji tokiai nuomonei nepritaria arba nežino, ką atsakyti: „Nepritariu“ - 24%, „Nežinau“ - 13%. Panevėžio bataliono kariai šiuo atveju yra kategoriškesni. Net 88% žymėjo atsakymą „Nepritariu“. Pastebėtina, jog nei vienoje anketoje nebuvo pažymėtas atsakymas „Pritariu“. Peršasi išvada, jog Lietuvos kariai yra itin kategoriškai nusiteikę prieš valstybės užpuolikus.

Siekiant patikrinti karių atsakymų objektyvumą buvo pateikti kontroliniai klausimai: „Ar tiesa, jog kapelionas formuoja kareivių krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir pamatines vertybes?“ ir „Ar kariai, kurie rengiasi krikštui ar kitiems sakramentams, turi teisę į tam būtinas sąlygas“. Šie

klausimai iš dalies atkartoja klausimą apie sielovados patarnavimus kariams. Didžioji karių dauguma žymėjo atsakymą „Iš dalies“, statistikai reikšmingas atsakymų tarp karių nenustatytas, $p > 0,05$. Nors anksčiau beveik sutartinai teigė turį teisę ir gauną aptartus patarnavimus, į kontrolinius klausimus atsakė kiek kitaip. (Vilniaus kariai atsako „Iš dalies“ 67% ir 23% „Taip“, o Panevėžio - 60% žymi „Iš dalies“, o likę – „Taip“). Remiantis apklausos rezultatų duomenimis, galima daryti išvadą, jog kariai norėtų daugiau kapeliono organizuojamų veiklų, formuojančių krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir pamatines vertybes, trūksta laiko ruošiantis įvairiems sakramentams.

Įvertinus klausimo, „Ar įmanoma, jog karo kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kareivius išmokyti moralumo?“ atsakymus tarp respondentų grupių vėl nustatytas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas ($p = 0,04$, $df = 2$). Šįkart Vilniaus karių atsakymuose dominuoja „Nežinau“ (84%), „Iš dalies“ - 16%. Panevėžio respondentai mano, jog „Iš dalies“ moralumą kapelionas išugdyti pajėgus. Jų atsakymai matyti 4 pav. Manytina, jog kariai, rinkdamiesi atsakymų variantus, remiasi asmenine patirtimi.

4 pav. Atsakymo į klausimą, „Ar įmanoma, jog karo kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kareivius išmokyti moralumo?“, pasiskirstymas (proc.).

Labai svarbu, jog kapelionas tarpininkautų tarp karių ir batalionų vadų, „laikydamasis konfidencialumo referuotų ir patartų dalinio (tarnybos) vadui moralės, dorovės, religijos, dalinio vienybės ir asmens gerovės ir gėrio puoselėjimo klausimais“. Juk ne paslaptis, jog kareivių, turinčių bendravimo ir fizinių sunkumų, ir dirgikliai, ir padariniai, yra psichologiniai. Kapelionas, bendraudamas su kariais, gali pastebėti tokio pobūdžio krizinių požymių, nors jaunuoliai ir vengia tai atskleisti. Vadovybės pritarimu kapelionas stengiasi sudaryti tinkamas sąlygas, taikyti integravimosi į bendruomenę, santykinio bendravimo ryšių palaikymo skatinimo metodą. Todėl

ypač džiugu, jog kariai pripažįsta, kad su jais dirbantys kapelionai rūpinasi jais. Matyt, visai neatsitiktinai kariai teigia žiną ir atvejų, „jog karo kapelionas suteikė dvasinę pagalbą karių šeimų nariams, prireikus informavo karinio dalinio (tarnybos) vadą (viršininką) apie iškilusias problemas“. „Taip“ atsakė 89% Vilniaus ir 79% Panevėžio respondentų. Tikėtina, jog tokių atvejų būta jų batalione ar nutikę jiems patiems. Kariai gerai atliekamas kapeliono pareigas labai vertina.

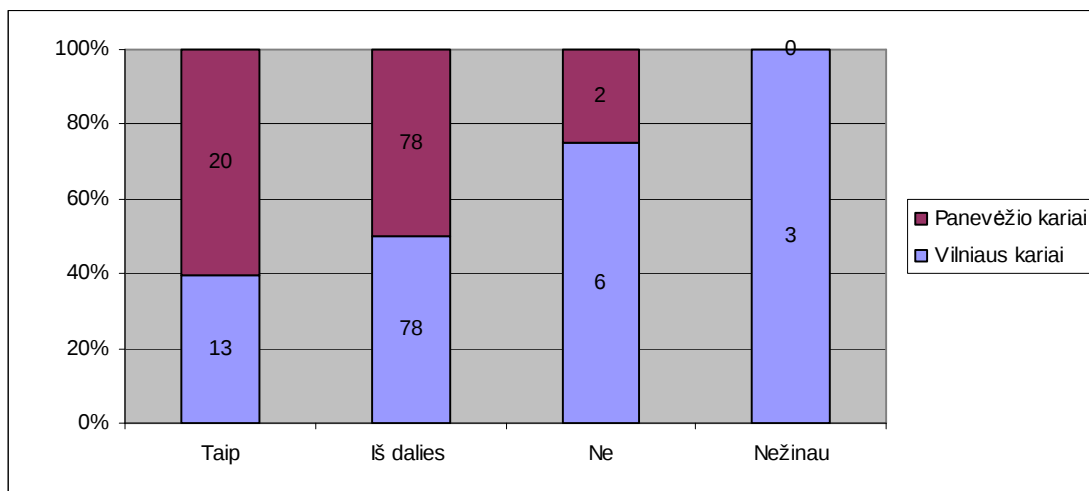
Padėti kariams suvokti save kaip tautų saugumo bei laisvės gynėjus pastaruoju metu tapo dar viena kariuomenės ordinariato sielovadine kryptimi. Tai daroma palydint karius į tarptautines taikos palaikymo misijas, kuriose dalyvauja ir su kariais kasdieniais rūpesčiais bei džiaugsmiais dalijasi karo kapelionai. Vatikano II Susirinkimas konstitucijoje *Gaudium et Spes* kaip atskirą visuomenės grupę išryškino kariuomenės žmones ir pažymėjo, jog „karas tikrai nėra pašalintas iš žmonių tarpo. O kol tebėra karo pavojus ir nėra kompetentingos tarptautinės valdžios, turinčios atitinkamas pajėgas, tol valstybėms negalima paneigti teisės leistinu būdu gintis, prieš tai išbandžius visus taikaus susitarimo būdus <...>. Kas tarnybą tėvynei atlieka kariuomenėje, telaiko save tautų saugumo bei laisvės gynėjais ir, tinkamai atlikdami savo pareigas, tikrai teprisideda prie taikos palaikymo.“² Tad pateikiant klausimą, „Ar kariuomenės ordinariatas padeda Jums suvokti save kaip tautų saugumo bei laisvės gynėjus pastaruoju laiku?“, rūpėjo išsiaiškinti, ar karo kapelionas kursto karių širdyse siekį įgyvendinti neįkainojamą gėrybę - taiką su teisingumu. Nors statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas nenustatytas, $p > 0,05$, vis tiktai pastebima, jog su tuo užtikrintai sutinka Vilniaus kariai („Taip“ atsakė 88%, „Iš dalies“ - 12%). Panevėžyje tarnaujančių karių atsakymai pasiskirstė taip: „Taip“ pažymėjo 82%, „Iš dalies“ - 16%, „Nežinau“ - 2%. Peršasi išvada, jog Lietuvos kariai veikia taikos ir teisingumo vardan.

Pastebėtina, jog nukrikščionėjimo problema šiomis dienomis itin opi ne tik kariuomenėje, bet ir visose visuomeninio gyvenimo srityse. Todėl kaip didžiausias sielovados prioritetas įvardijamas krikščioniško požiūrio į gyvenimą ir į žmogų formavimas. Kaip teigė prieškario Lietuvos kariuomenės vadas generolas Stasys Raštikis, „kiekvienos valstybės ir kiekvienos kariuomenės jėga priklauso ne tik nuo jos dydžio ir medžiaginių ginklų, bet dar labiau nuo karių moralinės jėgos ir jų dvasinių dorybių“.³ Respondentų klausta, „Ar jaučiate, jog nukrikščionėjimo problema pasireiškia ir šeimoje, ir Jūsų profesinėje veikloje?“. Tenka konstatuoti, jog beveik visi apklausoje dalyvavę kariai su tuo sutinka (97% - 100% atsakė „Taip“). Karių, pasirinkusių atsakymo variantą „Taip“, buvo prašyta atsakyti į klausimą, „Ar sutinkate, kad karo kapelionas stiprina krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir į žmogų?“. Šįsyk karių atsakymai nuteikė viltingai, mat jie aiškiai sutinka, jog kapeliono darbas stiprinant karių moralę, ugdant pagarbų požiūrį

krikščionišką požiūrį į žmogų, padedant rasti savąją vietą gyvenime, yra vaisingas. Su tuo sutinka visi respondentai („Taip“ atsakė 100% karių).

Niekam nekyla abejonių, kad, be kitų aptartų itin svarbių kapeliono pareigų, akcentuotina psichologinė pagalba. Karinėje struktūroje dvasininkas turi asmeniškai stengtis padėti jauniems kareiviams prisitaikyti prie pasikeitusių gyvenimo sąlygų, spręsti asmeninio pobūdžio problemas. Pirmaisiais tarnybos mėnesiais, kol kolektyve suranda savo vietą, kareivis turi įsitikinti kapeliono prieinamumu, jo ketinimais padėti. Kunigas, būdamas katalikų tikėjimo vadovu, konsultantu, turi stengtis kiekvienam padėti dvasinėje srityje, konsultuoti sprendžiant šeimos gyvenimo problemas, padėti kariui rasti išeitį iš susidariusios problemiškos situacijos, emocinės būsenos (streso, neadekvačiai vertinamos situacijos ir pan.). Todėl buvo prašoma įvertinti „kapeliono teikiamą psichologinę pagalbą“. Vertinti buvo pateikti šeši teiginiai:

„1. padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas; 2. padeda išlaikyti seksualinę moralę; 3. organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes; 4. teikia pagalbą išgyvenant dvasines problemas; 5. kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą; 6. realios pagalbos negaunu, tai tik tušti žodžiai“.

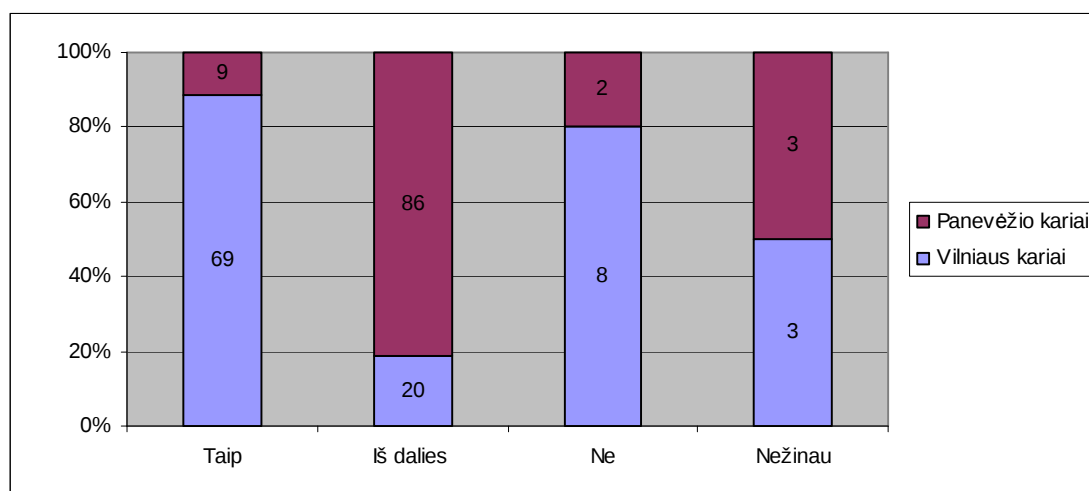

5 pav. Teiginio, „Kapelionas padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas“, pasiskirstymas (proc.).

Vertinant teiginį „Kapelionas padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas“ statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas nenustatytas $p > 0,05$. Kaip matyti 5 pav., net 78% karių mano, jog kapelionas tarpusavio bendravimo problemas padeda spręsti tik iš dalies. Vis tiktai reikia pasidžiaugti, jog iš esmės vertinant šią kapeliono veiklą matyti teigiamos vertinimo tendencijos: 13% ir 20% respondentų atsakė „Taip“. Matyti, jog apklausoje dalyvavusių karių

būryje yra ir tokių, kurie arba nesikreipė į kapelioną tokio pobūdžio klausimais, arba negavo reikiamos pagalbos, mat 2% Panevėžio ir 6% Vilniaus kareivių atsakė „Ne“.

Kitas teiginys – „Padeda išlaikyti seksualinę moralę“. Kario seksualinės moralės ugdymas gali būti efektyvus ir tikimasi pozityvių rezultatų, kai teigiamas Bažnyčios mokymas apie šeimą, šios tiesos diegiamos paskaitose, asmeniniuose pokalbiuose. Kaip žinia, nemaža dalis karių yra sukūrę šeimas, o seksualinis moralumas – tvirtos šeimos laidas. Tad kapeliono darbas šia linkme yra itin svarbus. Vertinant šį teiginį, respondentų atsakymai pasiskirstė taip: 69% Vilniuje tarnaujančių karių pritaria, kad kapeliono veikla padeda išlaikyti seksualinį moralumą. Panevėžio kariai tam pritaria „Iš dalies“ - 86%. Šįkart užfiksuotas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas: $p = 0,04$, $df = 2$.

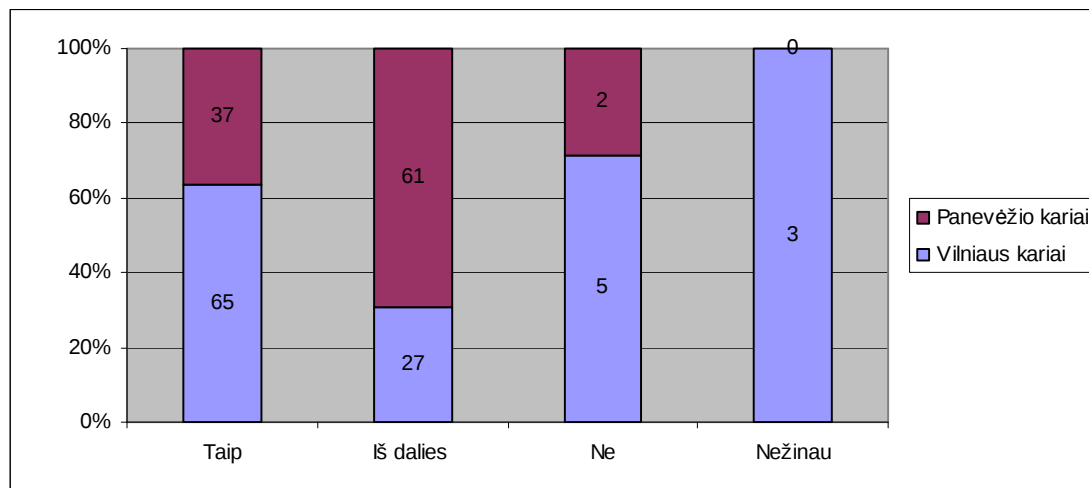

6 pav. Teiginio, „Padeda išlaikyti seksualinę moralę“, pasiskirstymas (proc.).

Kaip matyti 6 pav., greičiausiai Vilniuje dirbantis kapelionas tokio pobūdžio veiklą laiko svarbesne nei Panevėžio kapelionas.

Labai panašiai pasiskirstė atsakymai, kai kariai vertino teiginį: „Organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes“. Atsakymai ir turėjo būti artimi ką tik aptartam teiginiui, mat seksualinis moralumas – viena esminių tvirtos šeimos vertybių. Iš pradžių gali pasirodyti, kad vertinti pateikti teiginiai sudaryti remiantis ne vienodu skirstymo pagrindu, tačiau tai daryta sąmoningai: tai kontrolinis teiginys, siekiant nustatyti karių atsakingumą pildant anketą. 7 pav. matyti, jog Vilniaus karių atsakymai labai panašūs kaip ir vertinant ką tik aptartąjį teiginį, o Panevėžio respondentai organizacinę kapeliono veiklą vertina geriau: 37% atsakė „Taip“, 61% – „Iš dalies“. Vėl nustatytas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas: $p = 0,038$, $df = 3$. Vis

tiktai daroma išvada, jog šio pobūdžio sielovadinė kapeliono veikla yra labai reikalinga ir nemažai daliai Lietuvos karių, dalyvavusių apklausoje, kapelionas teikia realią pagalbą.

7 pav. Teiginio, „Organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes“, pasiskirstymas (proc.).

Klausta, ar kapelionas „Teikia pagalbą išgyvenant dvasines problemas“. Susumavus rezultatus galima suprasti, kad kapelionas tokią pagalbą teikia, tik ne visada pavyksta pasiekti norimų rezultatų. Su tuo sutinka 89% Vilniaus ir 87% Panevėžio karių. Nebuvo atsakymų, pažymėtų „Ne“.

Kad „kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą“, didžioji dalis visų respondentų sutinka „Iš dalies“. Taip mano 75% Vilniaus ir 69% Panevėžio karių. Likę žymėjo atsakymus „Ne“ ir „Nežinau“. Statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas nenustatytas, $p > 0,05$. Toks atsakymas yra vertinamas kaip gana sąžiningas, mat stebint ne tik karių, bet ir visos visuomenės gyvenimą yra akivaizdu, jog gyvenimas pagal dekalogą – tolimas tikslas. Bet tai, jog kapelionas bent iš dalies padeda taip gyventi, yra itin sveikintina.

Šeštasis vertinimas teiginys – „Realios pagalbos negaunu, tai tik tušti žodžiai“. Siekta nustatyti, ar kapeliono pastoracinė veikla nėra tik teisiškai Kariuomenės ordinariato apibrėžta veikla, ar kariai, apmąstę ir įvertinę kapeliono veiklą, pripažįsta gauną realią naudą. Tik 3 % Panevėžio karių atsakė „Iš dalies“, likusieji žymėjo atsakymą „Ne“. Kariai gerai vertina su jais dirbančius kapelionus, o pastarojo atliekamas darbas yra reikalingas.

Visai nenustebino ir atsakymai į paskutinį anketos klausimą – „Ar atsisakytumėte karo kapeliono paslaugų?“, mat jie sutampa su šeštuoju teiginiu. 100% visų respondentų rinkosi atsakymą „Ne“.

Lietuvos katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, požiūrio į sielovadą apibendrinimas.

Reziumuojant Lietuvos katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, apklausos rezultatus matyti, jog kariai gana palankiai vertina kapeliono veiklą. Karių lankymas, sakramentų teikimo svarba itin vertinama (99%). Kiek mažesnę reikšmę kariams turi karo kapeliono rengimas tikinčius kareivius priimti sakramentus. Tikybos ir dorovės principų diegimas yra suvokiamas kaip santykinai reikšmingas, o kapeliono pareigą rengti pokalbius tikybos ir moralės temomis, kariai įvertino skirtingai. (73% Vilniaus karių atsakė „Taip“, 13% - „Iš dalies“). Panevėžyje tarnaujantys Lietuvos kariai šią kapeliono pareigą vertina skeptiškiau (37% - „Taip“, 54% - „Iš dalies“). Manytina, jog Vilniaus karių bataliono tarpusavio santykiai yra artimesni, o ten, kur sunkiau rasti bendraminčių, esti daugiau nesutarimų, tad ypač reikalinga kapeliono pagalba.

Tai, jog kariuomenės kapelionui krašto apsaugos ministras suteikia karinius laisvius, kariams nevienodai reikšminga. Kad tai tampa priežastimi kapelionui tapti artimesniam kariams sutinka 66% Vilniaus karių, o 19% pritaria „Iš dalies“. Panevėžio kariuomenėje tarnaujantys Lietuvos šauktiniai net 66% renkasi atsakymą „Nepritariu“. Tai rodo, jog Vilniuje ir Panevėžyje tarnaujantys kariai kapeliono artumą vertina skirtingai. Čia gali veikti ir žmogiškasis faktorius, kai pati kapeliono asmenybė vertinama skirtingai.

Lietuvos kariai – katalikai, tarnaujantys skirtinguose regionuose, tiesioginį sielovadinį kapelionų darbą (1.priimti sakramentus, sekmadieniais ir švenčių dienomis dalyvauti Eucharistijoje (šv. Mišiose). Šią teisę turi ir kariuomenėje tarnaujančių asmenų šeimų nariai katalikai; 2. dalyvauti reguliariuose bendruose karo kapeliono susitikimuose su kariais tikybos ir dorovės klausimais; 3. asmeniškai susitikti su karo kapelionu; 4. gauti karo kapeliono pagalbą iškilus dvasinėms problemoms, ligos, sužeidimo ar kitokių sukrėtimų atvejais) vertina labai gerai. Kariai taip pat teigia, jog ir kapeliono puoselėjamos vertybės (šeima, nesavanaudiškumas drausmė, patriotizmas, drąsa, atsakomybė, pagarba, meilė ir kt.) stiprina kariuomenės jėgą.

Itin abejotinai kariams skamba, jog karo kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kareivius gali išmokyti moralumo. Nors karių nuomonės ir išsiskyrė (Vilniaus kariai skeptiškesni), vis tiktai akivaizdu,- tai itin sunkus, daug jėgų ir laiko reikalaujantis darbas, o rezultatai juntami negreitai. Tad kaip didžiausias sielovados prioritetas įvardijamas krikščioniško požiūrio į gyvenimą ir į žmogų formavimas. Lietuvos kariai teigia juntą tokias tendencijas, kapeliono darbas stiprinant karių moralę, ugdant pagarbų požiūrį krikščionišką požiūrį į žmogų, padedant rasti savąją vietą gyvenime, yra vaisingas. Su tuo sutinka visi respondentai („Taip“ atsakė 100% karių).

Vienas svarbiausių dalykų kapelionui dirbant su kariais - tarpininkauti tarp karių ir batalionų vadų, „laikantis konfidencialumo referuoti ir patarti dalinio (tarnybos) vadui moralės, dorovės, religijos, dalinio vienybės ir asmens gerovės ir gėrio puoselėjimo klausimais“. Kariai pripažįsta, kad su jais dirbantys kapelionai rūpinasi jais. „Taip“ atsakė 89% Vilniaus ir 79% Panevėžio respondentų. Kariai gerai atliekamas kapeliono pareigas labai vertina.

Aktuali kariuomenės ordinariato sielovadinė kryptis - padėti kariams suvokti save kaip tautų saugumo bei laisvės gynėjus. Su tuo užtikrintai sutinka Vilniaus kariai („Taip“ atsakė 88%, „Iš dalies“ -12%). Panevėžyje tarnaujančių karių atsakymai pasiskirstė taip: „Taip“ pažymėjo 82%, „Iš dalies“ - 16%, „Nežinau“- 2%. Peršasi išvada, jog Lietuvos kariai veikia taikos ir teisingumo vardan.

Kapeliono teikiama psichologinė pagalba kartais gali būti gyvybiškai svarbi. Kariai iš dalies pritaria, kad kapelionas padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas ir išlaikyti seksualinę moralę, organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes. Vertinant pastarąjį teiginį buvo nustatytas nuomonių nesutapimas (Panevėžio respondentai organizacinę kapeliono veiklą vertina geriau: 37% atsakė „Taip“, 61% - „Iš dalies“). Vis tik tai daroma išvada, jog šio pobūdžio sielovadinė kapeliono veikla yra labai reikalinga ir nemažai daliai Lietuvos karių, dalyvavusių apklausoje, teikia gauną realią pagalbą. Nors kapelionas teikia pagalbą išgyvenant dvasines problemas, bet ne visada pavyksta pasiekti norimų rezultatų.

Respondentai, dalyvavę apklausoje, iš esmės gana palankiai vertina kapeliono veiklą ir teigia, jog dvasininko paslaugų neatsisakytų.

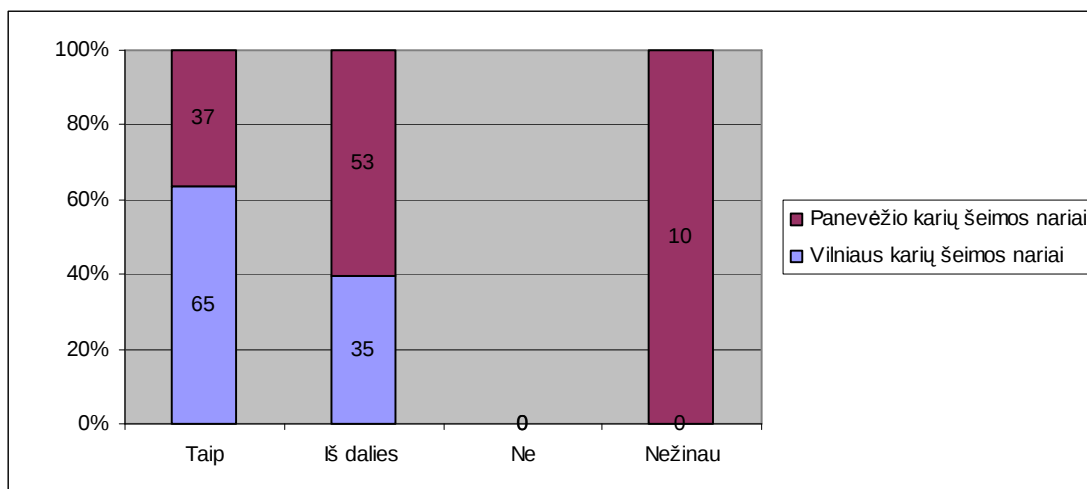
5.3. Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, šeimos narių požiūris į kareivių sielovadą.

Kad Lietuvos kariuomenės kapeliono sielovadinė veikla būtų sėkminga, svarbus kapeliono darbas ne tik su kariais, bet ir su jų šeimų nariais. Kario šeima, kaip ir kiekviena šeima, funkcionuoja pagal nusistovėjusias, žmogaus prigimčiai būdingas sritis, kurios turėtų būti ugdomos. Pateikiant karių šeimos nariams anketas buvo siekiama nustatyti, ar karių šeimų nariai bendrauja su kapelionu, ar dalyvauja jo aukojamose šv. Mišiose, ar gaunama kapeliono pagalba iškilus dvasinio pobūdžio problemoms. Galiausiai šeimos nariai, susitikę ir pabendraavę su savo šeimų šauktiniais, gali spręsti, kiek kariuomenės kapeliono veikla yra efektyvi. Todėl pirmiausia, kaip ir kariams, buvo pateiktas apibendrinamojo pobūdžio klausimas: „Ar sutinkate, kad kariuomenės ordinariato tikslas – rūpintis Lietuvos Respublikos kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovada?“. Jau pirmojo

klausimo teigiami atsakymai leidžia suprasti, jog karių šeimų nariams yra žinoma, jog kariuomenėje kapelionas dirba sielovadinį darbą. Teigiamai atsakė visi apklausoje dalyvavę respondentai.

Respondentų buvo prašoma įvertinti, kiek svarbios kapeliono atliekamos pareigos: „lankyti karius; rengti tikinčius kareivius priimti sakramentus; teikti sakramentus; diegti tikybės ir dorovės principus; rengti pokalbius tikybės ir moralės temomis“. Jeigu šeimoje propaguojamas katalikiškas gyvenimo būdas, šeimos nariams itin svarbu, jog minėtoji kariuomenės kapeliono veikla būtų vykdoma. Greičiausiai kariai, bendraudami su savo namiškiais, yra minėję, kokias pareigas atlieka jų bataliono dvasininkas, nes sumuojant įvertintus teiginius nebuvo nustatytas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas, $p > 0,05$. Kad kapelionas lanko karius teigia 93% Vilniaus ir 90% Panevėžio karių šeimų nariai, kiti žymi „Nežinau“. Bene silpniausiai, anot respondentų, vykdoma sielovadinė veikla – tikybės ir moralės principų diegimas. Vertinant šį teiginį „Taip“ žymėjo 54% Vilniaus ir 61% Panevėžio karių namiškių. „Iš dalies“ su tuo sutinka atitinkamai 34% ir 27%, ir likusieji pasiskirstė taip: „Ne“ - 8% ir 2%, „Nežinau“ – 4% Vilniaus bei 12% Panevėžio kareivių šeimų narių. Labai panašiai buvo įvertintas ir teiginys „Rengia pokalbius tikybės ir moralės temomis“. „Taip“ žymėjo 60% Vilniuje ir 71% Panevėžyje tarnaujančių šauktinių namiškiai. Kitų nuomonė išsidalijo daugmaž panašiai: „Ne“ žymėjo atitinkamai 8% ir 6% respondentų. Daroma išvada, kad karių šeimų nariams svarbu, jog kariuomenėje yra kapelionas, jo pareigos dirbant su kariais laikomos reikšmingomis ir svarbiomis. Nors daugiau kaip pusė respondentų sutinka, kad kariuomenės kapelionas diegia tikybės bei moralės principus, rengia pokalbius minėtomis temomis, vis tik tai veikla, kuri ne tik svarbi, bet reikia įdėti daug ir sunkaus darbo, kad būtų rezultatas. Moralinis ugdymas turi būti prioritetas.

„Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamento“ IV dalies „Karo kapelionų teisės, pareigos ir atsakomybė“ punktas Nr. 27 skelbia: „Karo kapelionas suteikia dvasinę pagalbą karių šeimų nariams“. Apklausos dalyvių buvo prašoma atsakyti, „Ar katalikai, tarnaujantys kariuomenėje, ir jų šeimos nariai turi teisę į šiuos sielovados patarnavimus: 1. priimti sakramentus, sekmadieniais ir švenčių dienomis dalyvauti Eucharistijoje (šv. Mišiose). Šią teisę turi ir kariuomenėje tarnaujančių asmenų šeimų nariai katalikai; 2. asmeniškai susitikti su karo kapelionu; 3. gauti karo kapeliono pagalbą iškilus dvasinėms problemoms, ligos, sužeidimo ar kitokių sukrėtimų atvejais“. Kad turi teisę dalyvauti šv. Mišiose ir priimti sakramentus, teigia visi respondentai. Kitą teiginį (asmeniškai susitikti) vertino skirtingai, nustatytas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas, $p = 0,03$, $df = 4$ (8 pav.).

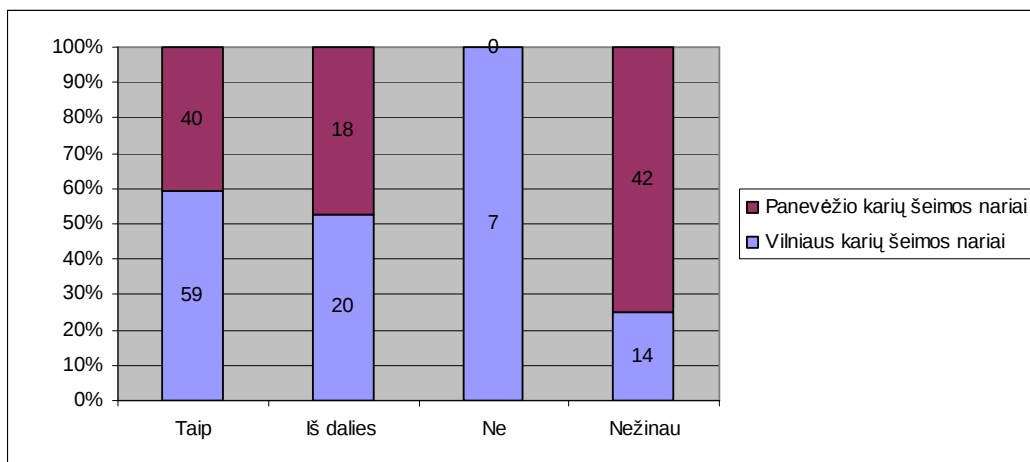

8 pav. Teiginio, „Turi teisę asmeniškai susitikti su karo kapelionu“, pasiskirstymas (proc.).

Kaip matyti 8 pav., respondentų atsakymai, nors iš esmės yra teigiami, vis tiktai skiriasi: Vilniaus karių šeimų nariai mano arba žina minėtąją teisę turį (65%), o Panevėžio šauktinių namiškiai „Taip“ mano 37%. Kiti su tuo sutinka iš dalies. 10% Panevėžio respondentų renka variantą „Nežinau“. Gal todėl, kad kapelionas iš tiesų yra labai užsiėmęs žmogus, mat jam tenka daug pareigų dirbant su kariais, ne dažnas kareivio šeimos narys drįsta į jį kreiptis, jei nėra didelio poreikio. Tačiau vertindami paskutinį klausimo teiginį respondentai buvo iš esmės vieningi ($p > 0,05$). Jie mano, kad gauti karo kapeliono pagalbą iškilus dvasinėms problemoms, ligos, sužeidimo ar kitokių sukrėtimų atvejais tikrai turi teisę. „Taip“ mano 98% Vilniaus ir 93% Panevėžio šauktinių namiškiai. Tai tarsi patvirtina ankstesnio teiginio vertinimo interpretaciją ir sustiprina prielaidą, jog karių šeimų nariai pasitiki Lietuvos kariuomenės ordinariato įsteigta kariuomenės kapeliono institucija.

Kitas klausimas: „Ar Jūs asmeniškai kreipėtės pagalbos į kariuomenės kapelioną?“, buvo reikalingas tam, kad būtų galima patikrinti ką tiktai aptarto klausimo prielaidas. Pasirodo, tikrai gana nedaug namiškių kreipėsi pagalbos (26% Vilniuje ir 33% Panevėžyje tarnaujančių jaunuolių šeimų narių). Dar kartą daroma išvada, kad nors realus poreikis kreiptis pagalbos į kapelioną buvo nedidelis, respondentai mano, kad esant poreikiui dvasinę pagalbą neabejotinai gautų.

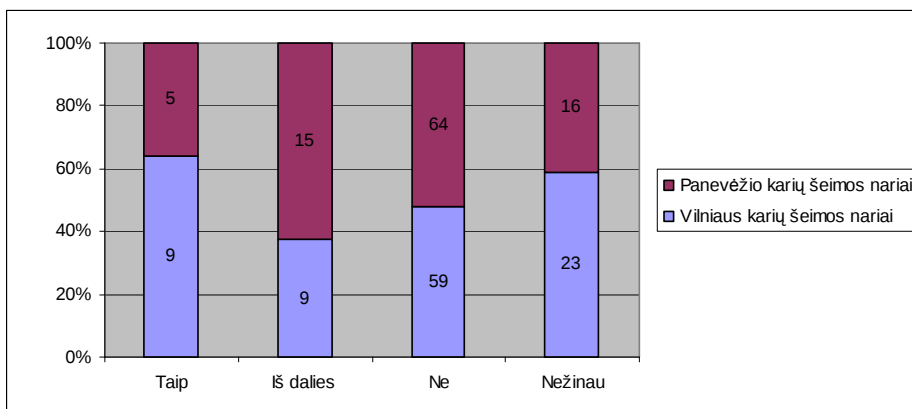
Paklausus, „Kaip manote, ar karo kapeliono puoselėjamos vertybės (šeima, nesavanaudiškumas, drausmė, patriotizmas, drąsa, atsakomybė, pagarba, meilė ir kt.) stiprina kariuomenės jėgą?“ vėl nustatytas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas, $p = 0,034$, $df = 3$ (9 pav.).

9 pav. Klausimo, „Kaip manote, ar karo kapeliono puoselėjamos vertybės (šeima, nesavanaudiškumas, drausmė, patriotizmas, drąsa, atsakomybė, pagarba, meilė ir kt.) stiprina kariuomenės jėgą?“, pasiskirstymas (proc.).

Kad vertybių puoselėjimas stiprina ar bent iš dalies stiprina kariuomenės dviasią sutinka didesnioji dalis respondentų. Tačiau net 42 % Panevėžio respondentų renka atsakymo variantą „Nežinau“. 7% Vilniaus apklausos dalyvių išvis su tuo nesutinka. Minėtosios vertybės yra darnios šeimos pamatas, o , kaip žinoma, darni šeima – stipri valstybė. Akivaizdu, nors respondentų pozicija iš esmės palanki, vis tik tai ir čia dar reikalingas įdirbis.

Kitas klausimas – „Ar tiesa, jog kapelionas formuoja karių krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir pamatines vertybes?“ Atsakymai panašūs, statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas nenustatytas, $p > 0,05$. Didžioji dalis respondentų su tuo sutinka. „Iš dalies“, taip manančių yra 17% ir 19%. Tačiau paklausus, „Ar įmanoma, jog karo kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kariuomenės išmokyto moralumo“, pastebėta, jog respondentai yra skeptiškesni. Moralumas – sunkiai pasiekiamas vertybės, tad aišku, kad stebuklų tikėtis neverta.

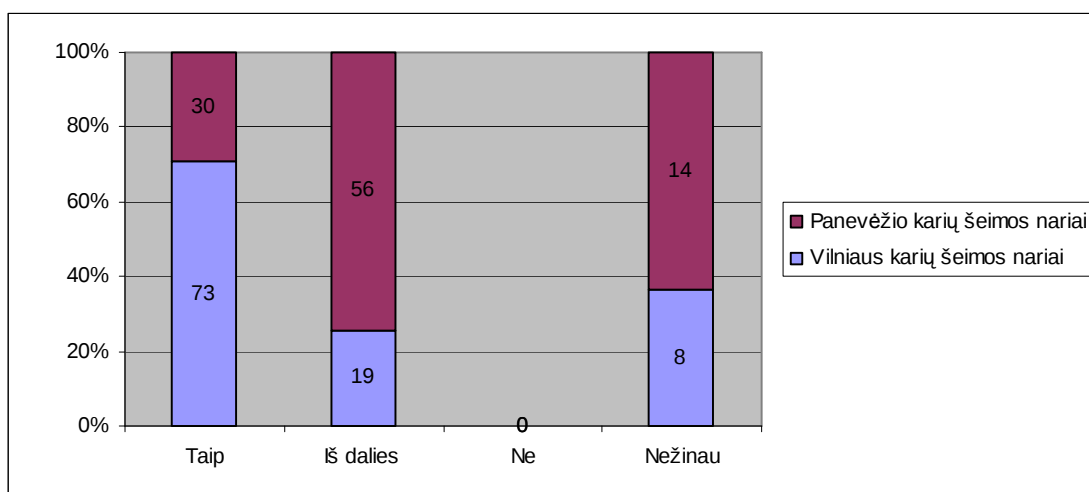

10 pav. Klausimo, „Ar įmanoma, jog karo kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kareivius išmokyti moralumo?“, pasiskirstymas (proc.).

Šįsyk dominuoja atsakymai „Ne“ (64% ir 59%) bei „Nežinau“ (16% ir 23%) (10 pav.).

Gvildenant moralumo problematiką buvo pateiktas klausimas: „Ar jaučiate, jog nukrikščionėjimo problema pasireiškia ir šeimose, ir vietoje, kur Jūsų šeimos nariai atlieka karinę tarnybą?“ Kad ir kaip norėtusi konstatuoti neigiamus atsakymus, tenka pripažinti, jog, iš esmės, visi respondentai su tuo sutinka. „Taip“ pažymėjo 97% Vilniaus ir 98% Panevėžio respondentų. Akivaizdu, jog katalikų Bažnyčios kapelionas kariniame dalinyje privalo daryti įtaką ne tik tikintiems katalikams, bet ir nuraminti žmogų be Dievo, žadinti jį ieškoti Tiesos. Kapelionas, atlikdamas jam patikėtas pastoracines funkcijas, visapusiškai turi rūpintis karių morale, jų dvasine gerove, savo veiklą sutelkti ties pagrindiniu šios veiklos tikslu, kylančiu dėl žmonių išganyimo pobūdžio specifikos, puoselėti taiką ir saugumą kariškoje ir visuomeninėje bendruomenėje..

Respondentų, teigiamai atsakiusių į ką tik patartąjį klausimą, buvo prašoma pažymėti, ar jie sutinka, „Kad karo kapelionas stiprina krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir į žmogų?“ Nors nežymiai, tačiau apklausos dalyvių nuomonės išsiskyrė, nustatytas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas, $p = 0,04$, $df = 3$ (11 pav.).

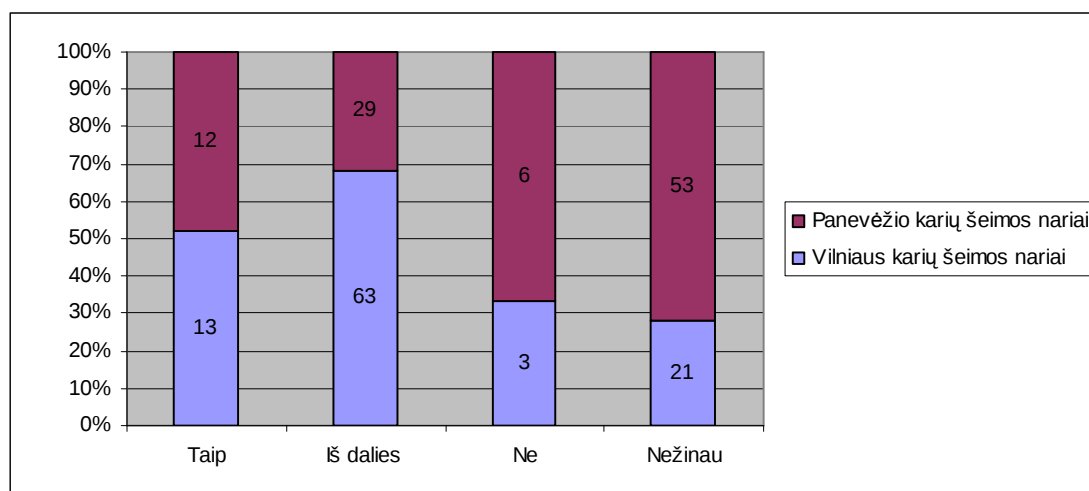
11 pav. Klausimo, „Ar sutinkate, kad karo kapelionas stiprina krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir į žmogų?“, pasiskirstymas (proc.).

Nors visi respondentai iš esmės pritaria, jog kapelionas stiprina krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir į žmogų, vis tik tai diagramoje matyti, jog Vilniaus karių šeimų nariai tokiai nuomonei linkę pritarti entuziastingiau („Taip – 73%) nei Panevėžyje tarnaujančių šauktinių šeimų nariai („Taip“ – 30%, „Iš dalies“ – 56%). Kapeliono funkcijų moralinė reikšmė grindžiama pagal pagrindinį vertinimo kriterijų, t.y. jo atitikimą keliamam tikslui vykdant jam patikėtas funkcijas,

tinkamai organizuojant savo veiklą informavimu ir motyvavimu, taip darant įtaką jaunuolių psichologiniam, moraliniam ir religiniam formavimuisi.

Psichologinis kariuomenės klimatas – bene svarbiausias karių šeimos nariams kylantis rūpestis ir baimė. Kapeliono pareiga yra atkreipti dėmesį ir efektyviai reaguoti į kylančias psichologines problemas ir karių vidinio dvasinio gyvenimo skaudžias aktualijas. Visų bendras rūpestis, kad metai, praleisti jaunuoliui ruošiantis ginti tėvynę, nebūtų pažymėti kriziniais išgyvenimais, bet naudingi jo asmeniniam vystymuisi. Šeimų narių buvo prašoma įvertinti „kapeliono teikiamą psichologinę pagalbą“. Respondentams buvo pateikti 6 teiginiai, kuriuos reikėjo įvertinti pagal ranginę vertinimo skalę: „padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas; padeda išlaikyti seksualinę moralę, organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes, teikia pagalbą išgyvenant dvasines problemas, kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą, realios pagalbos nei kariai, nei jų šeimos nariai negauna, tai tik tušti žodžiai“.

Respondentai, vertindami pirmąjį teiginį: „Padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas“, nebuvo vieningi, nustatytas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas ($p = 0,003$, $df = 3$).

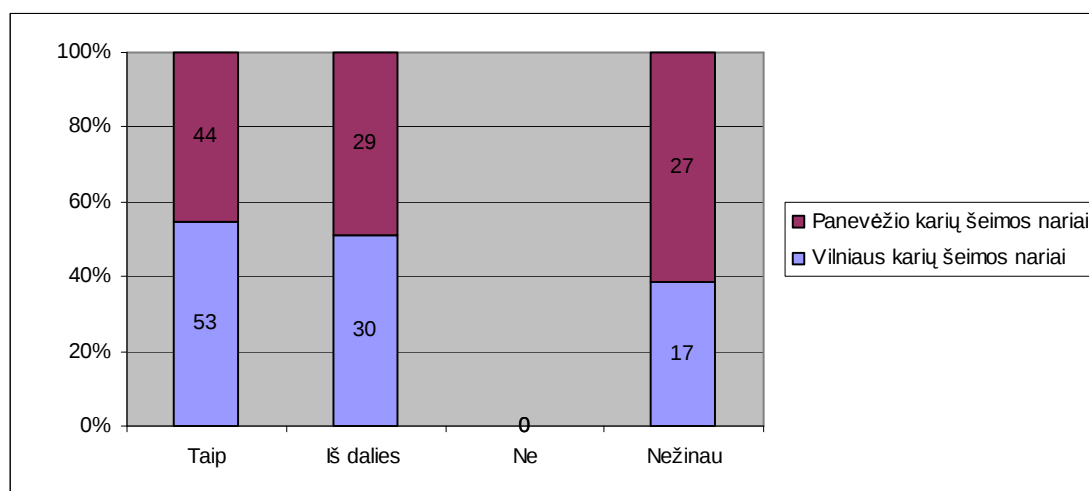

12 pav. Teiginio, „Padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas“, pasiskirstymas (proc.).

12 pav. matyti, kad Vilniuje tarnaujančių šeimų nariai „Iš dalies“ (63 %) pritaria minčiai, kad kapelionas padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas, didžioji Panevėžio respondentų dalis (53%) žymi nežina, ar tokią pagalbą kariuomenės kapelionas teikia arba kiek ji efektyvi. Guodžia tai, kad neigiamai šią dvasininko veiklą vertina nedaug respondentų: 3% Vilniaus ir 6 % Panevėžio karių šeimų narių. Likusieji (deja, tokių yra nedaug) pritaria, kad kapelionas

minėtąsias problemas spręsti padeda. Tenka konstatuoti, jog nors kapelionui yra be galo sudėtinga padėti kariams spręsti tarpusavio bendravimo problemas, tą daryti yra labai svarbu. Nepastebėtų ar neišspręstų problemų atomazga gali būti tragiška. Todėl reikškinys, kai fiziniam pasiruošimas yra prioritetas, yra taisytinas. Reikia ieškoti santykinio bendravimo funkcionalumo atkūrimo galimybių, argumentų, motyvų, kad būtų laiku pastebėtas ir užkirstas kalias net ir suicidiniams žingsniui. Juk šeimų narių nuomone, tai yra opi problema.

Šeimoje plėtojami seksualumas, intymumas, skaistumas yra svarbūs dėl kiekvieno šeimos nario, ypač tarnaujančio karinėje struktūroje. Tad akivaizdu, kad šeimos nariams aktualu, jog kapeliono pastangos kariams „padėti išlaikyti seksualinę moralę“ būtų vaisingos. Visiems žinoma daugybė atvejų, kad metai, praleisti tarnaujant Tėvynei, negrįžtamai atitolina sutuoktinius, priveda iki skyrybų. Aišku, minėtoji psichologinė pagalba itin aktuali susituokusiems kariams.

13 pav. Teiginio, „Padeda išlaikyti seksualinę moralę“, pasiskirstymas (proc.).

13 pav. pavaizduotas nuomonių pasiskirstymas, statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas nenustatytas, $p > 0,05$. Akivaizdu, jog respondentai linkę tikėti teikiama kapeliono psichologine pagalba išlaikant seksualinę moralę - niekas iš šeimos narių nesirenka „Ne“. Didžioji dalis teigia jaučią ar iš dalies jaučią minėtąją pagalbą, o 17% - 27% respondentų nežino, kaip vertinti aptartąją kapeliono veiklą. Šeimos gėris kariuomenei ir kariuomenės pagalba šeimai turi būti abipusė. Būtinai šeimos ir kariuomenės bendradarbiavimas, kad kiekviena institucija vykdytų savo pareigas. Tam ragina II Vatikano susirinkimas: „Todėl visi, kurie turi įtakos visuomenei arba įvairioms jos grupėms bei sluoksniams, privalo uoliai dirbuoti santuokos ir šeimos labui. Pasaulietinė valdžia savo šventa pareiga telaiko tikrojo santuokos ir šeimos pobūdžio pripažinimą, sergėjimą ir ugdymą, rūpinimąsi viešąja dora ir namų židinio gerove. Tėvams turi būti garantuota teisė turėti palikuonių ir

auklėti juos šeimos prieglobstyje. Rūpestingais įstatymais ir įvairiomis išradingomis priemonėmis tebūnie saugomi ir deramai pagelbstima taip pat tiems, kuriems, deja, trūksta to didžio gėrio – šeimos¹⁰⁹“.

Labai artimai su minėtąja psichologine pagalba susijusi ir dar viena: „Organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes“. Plačiau minėtoji kapeliono darbo funkcija nebus aptariama, nes respondentai šiuo požiūriu yra vieningi ir dauguma jų renka atsakymą „Taip“.

Kapelionas, pastebėjęs galimų psichologinių problemų kamuojamą karį, turėtų pakviesti jaunuolį pokalbio. Reikia sukurti šiltą pokalbio atmosferą, kad abu vienas kitu pasitikėtų, būtų kuo nors vienas su kitu susiję. Kapelionas turi rodyti individualų susirūpinimą kariu. Kariuomenės kapeliono veiklos gairės, padedant kareiviams įveikti suicidines krizes, bene reikšmingiausia bendražmogiško santykinio bendravimo palaikymo būtinybė. Tinkama psichologinė pagalba, bendravimas nesudaro galimybės kilti smurtui ir jo skaudžiausiai pasekmei – savižudybei. Tad ir šeimos narių buvo prašoma vertinti teiginį: „Teikia pagalbą išgyvenant dvasines problemas“. Statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas nenustatytas, $p > 0,05$, respondentai rinkosi du atsakymų variantus: „Taip“ (49% Vilniaus ir 43% Panevėžio respondentų) ir „Iš dalies“ (likusieji). Vis tik tai aiškus karių šeimynykščių pasitikėjimas kapeliono teikiama dvasine pagalba šauktiniams išgyvenant problemas.

„Kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą“ – teigiamų respondentų vertinimų sulaukęs teiginys. Toks vertinimas ir buvo tikėtinas, mat jei kapelionas bendrauja su kariais, atlieka visas kitas aptartas funkcijas, natūralu, kad jis visu kuo skatina gyventi pagal dekalogą. Neaptariama, kaip uoliai kariai vykdo Dievo įsakymus, bet paskatos dorai gyventi juntamos.

Teiginys: „Realios pagalbos nei kariai, nei jų šeimos nariai negauna, tai tik tušti žodžiai“, buvo įvertintas neigimai. Išvada – karių šeimos nariai ar jų šeimų šauktiniai patys yra gavę kapeliono pagalbą arba žino atvejų, kai tokia pagalba buvo teikiama. Galiausiai tai rodo pasitikėjimą kariuomenės kapeliono institucija.

Anketos klausimyną apibendrina su ką tik aptartu teiginiu besidubliuojantis klausimas: „Ar pritariate, jog karo kapeliono paslaugos nebūtinos?“. Buvo siekiama patikrinti, ar respondentai atidžiai pildė anketą ir kiek gauti duomenys yra patikimi. 100% apklausos dalyvių rinkosi atsakymą „Ne“. Kariuomenės kapeliono paslaugos yra būtinos.

¹⁰⁹ Konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje. „Gaudium et Spes“// II Vatikano Susirinkimo nutarimai. Nr. 52. 47 – 48.

Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, šeimos narių požiūrio į kareivių sielovadą apibendrinimas.

Karių šeimų nariams yra žinoma, jog kariuomenėje kapelionas dirba sielovadinį darbą. Kad kapelionas lanko karius teigia beveik visi karių šeimų nariai. Silpniausiai (o gal ir sunkiausiai), anot respondentų, vykdoma sielovadinė veikla – tikybos ir moralės principų diegimas. Karių šeimų nariams svarbu, jog kariuomenėje yra kapelionas, jo pareigos dirbant su kariais yra reikšmingos ir svarbios. Nors daugiau kaip pusė respondentų sutinka, kad kariuomenės kapelionas diegia tikybos bei moralės principus, rengia pokalbius minėtomis temomis, vis tik tai veikla, kuri ne tik svarbi, bet dar reikia įdėti daug ir sunkaus darbo, kad būtų matomas rezultatas. Moralinis ugdymas turi būti prioritetas. Kapelionas, atlikdamas jam patikėtas pastoracines funkcijas, visapusiškai turi rūpintis karių morale, jų dvasine gerove, savo veiklą sutelkti ties pagrindiniu šios veiklos tikslu, kylančiu dėl žmonių išganymo pobūdžio specifikos, puoselėti taiką ir saugumą kariškoje ir visuomeninėje bendruomenėje..

Nors tik nedaugelis respondentų asmeniškai yra kreipęsi į kariuomenės kapelioną, jie mano, kad gauti kapeliono pagalbą iškilus dvasinėms problemoms, ligos, sužeidimo ar kitokių sukrėtimų atvejais tikrai galėtų.

Psichologinis kariuomenės klimatas – bene svarbiausias karių šeimos nariams kylantis rūpestis ir baimė. Kapeliono pareiga yra atkreipti dėmesį ir efektyviai reaguoti į kylančias psichologines problemas ir karių vidinio dvasinio gyvenimo skaudžias aktualijas. Visų bendras rūpestis, kad metai, praleisti jaunuoliui ruošiantis ginti tėvynę, nebūtų pažymėti kriziniais išgyvenimais, bet naudingi jo asmeniniam vystymuisi. Kariuomenės kapeliono veiklos gairės, padedant kareiviams įveikti suikidines krizes, bene reikšmingiausia bendražmogiško santykinio bendravimo palaikymo būtinybė. Tenka konstatuoti, jog nors kapelionui yra be galo sudėtinga padėti kariams spręsti tarpusavio bendravimo problemas, tą daryti yra labai svarbu. Nepastebėtų ar neišspręstų problemų atomazga gali būti tragiška. Todėl reikškinys, kai fiziniui pasirošimas yra prioritetas, yra taisytinas. Reikia ieškoti santykinio bendravimo funkcionalumo atkūrimo galimybių, argumentų, motyvų, kad būtų laiku pastebėtas ir užkirstas kalias net ir suikidiniui žingsniui. Šeimų narių nuomone, tai yra opi problema.

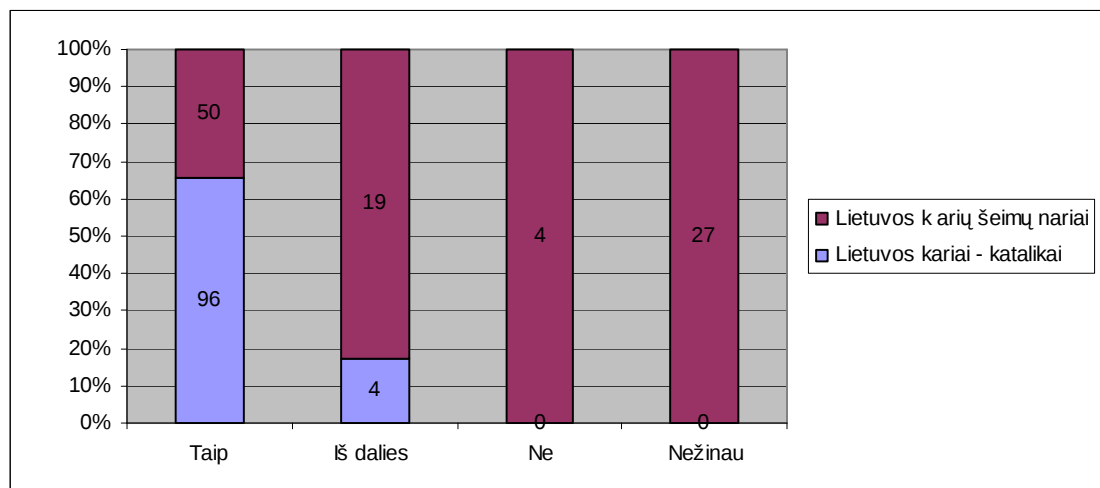
Respondentai linkę tikėti teikiama kapeliono psichologine pagalba išlaikant seksualinę moralę, pritaria, kad kapelionas organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes, pasitiki kapeliono ir teikiama pagalba šauktiniams išgyvenant dvasinio pobūdžio problemas.

Apklaustos dalyviai aiškiai pasitiki Lietuvos kariuomenės ordinariato įsteigta kariuomenės kapeliono institucija ir jokias būdais nesutiktų atsisakyti dvasininko paslaugų.

5.4. Lietuvos katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, ir jų šeimų narių požiūrio į kareivių sielovadą palyginimas.

Kad apklausos rezultatai būtų visapusiškai įvertinti ir būtų tinkamai nustatyta, ką apie karių sielovadą mano respondentai, apdoroti anketų duomenys dar buvo gretinami tarp abiejų apklausos dalyvių grupių: katalikų, tarnaujančių Lietuvos kariuomenėje, ir jų šeimų narių. Aprašyti tik tie klausimai, kur buvo nustatytas statistikai reikšmingas atsakymų skirtumas tarp apklausos dalyvių ($p < 0,05$).

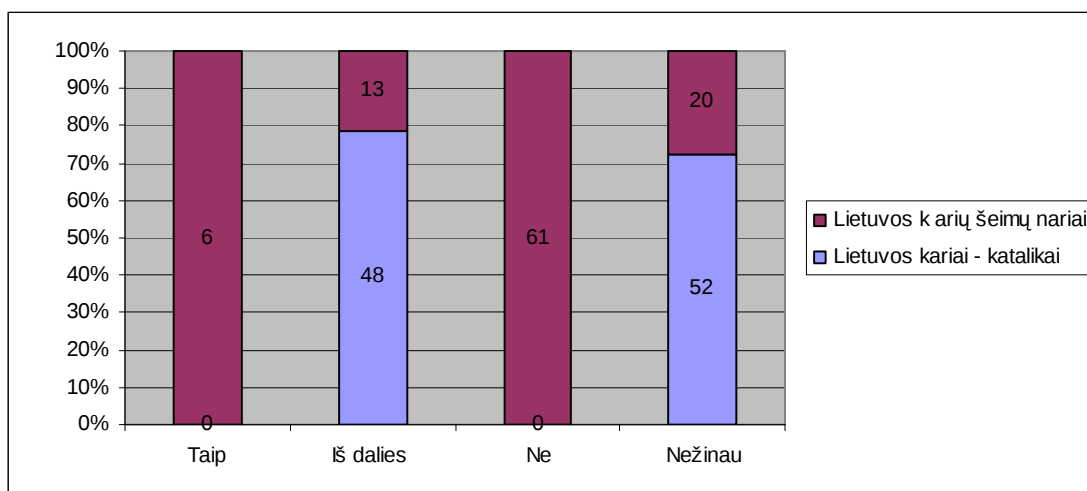
Visų pirma į akis krenta tai, kad respondentai skirtingai atsakė į klausimą: „Kaip manote, ar kariuomenės kapeliono puoselėjamos vertybės (šeima, nesavanaudiškumas drausmė, patriotizmas, drąsa, atsakomybė, pagarba, meilė ir kt.) stiprina kariuomenės jėgą? Kaip matyti 14 pav., Lietuvos kariai kur kas labiau vertina kapeliono puoselėjamų vertybių teigiamą įtaką stiprinant kariuomenės jėgą nei jų šeimų nariai. „Taip“ atsakė 96% karių ir tik 50% jų šeimų narių. „Iš dalies“ su tuo sutinka 19%, o 27% šeimų narių nežino, kaip yra iš tikrųjų ($p = 0,039$, $df = 3$).

14 pav. Klausimo, „Kaip manote, ar kariuomenės kapeliono puoselėjamos vertybės (šeima, nesavanaudiškumas drausmė, patriotizmas, drąsa, atsakomybė, pagarba, meilė ir kt.) stiprina kariuomenės jėgą?“, pasiskirstymas (proc.).

Akivaizdu, jog kariai, būdami uždaroje teritorijoje, mokomi ginti Tėvynę, kapeliono diegiamas vertybes priima kaip priemones, tvirtinančias dvasią, grūdinančias charakterį. Jie jaučia, kad tik su išugdytomis dvasinėmis vertybėmis vyrai yra stiprūs šalį pasirošę ginti kariai.

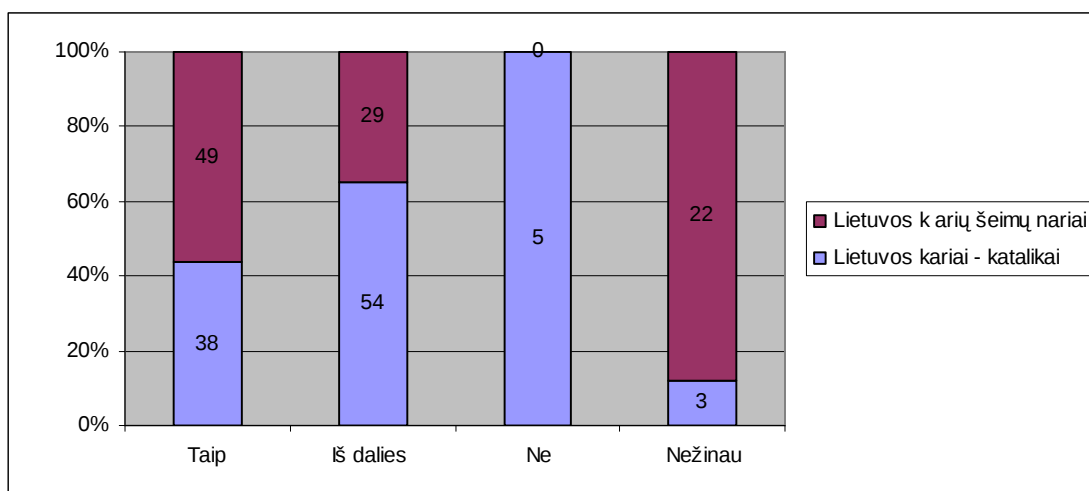
Skiriasi ir požiūris vertinant kapeliono darbą ugdant moralumą ($p = 0,01$, $df = 3$). Respondentų atsakymai į klausimą: „Ar įmanoma, jog karo kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kareivius išmokytų moralumo?“ pavaizduoti 15 pav.

15 pav. Klausimo, „Ar įmanoma, jog karo kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kareivius išmokytų moralumo?“, pasiskirstymas (proc.).

Ryškėja, kad Lietuvos karių – katalikų nuomonė pasidalija beveik pusiau: 48% su tuo sutinka „Iš dalies“, 52% žymi atsakymą „Nežinau“. Jų šeimų narių anketose vyrauja atsakymas „Ne“ (61%). Vadinasi, tikrovėje kapelionui dirbant su šauktiniais ledus pralaužti vis dėlto galima, nors nevaržomai gyvenantys karių šeimų nariai esti nusiteikę gana skeptiškai. Tikėtina, jog pastarieji renkasi tokį atsakymo variantą vadovaudamiesi gyvenimo realijomis, kur gausu neigiamų kriminalinių pavyzdžių.

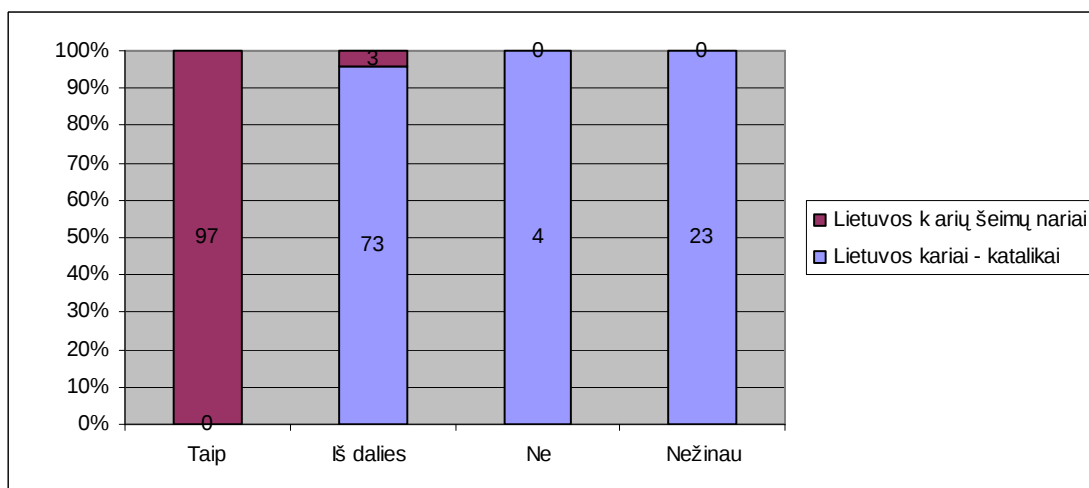
Nesutapo respondentų nuomonė ir vertinant kapeliono teikiamą psichologinę pagalbą: „Padedą išlaikyti seksualinę moralę“ ir „Kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą“.

16 pav. Teiginio „Kapeliono teigiama psichologinė pagalba padeda išlaikyti seksualinę moralę“, pasiskirstymas (proc.).

16 pav. matyti, jog, karių nuomone, bendraujant su kapelionu, seksualinę moralę išlaikyti yra lengviau. Su tuo sutinka 38% karių, 54% tam pritaria „Iš dalies“. Labai mažas procentas šauktinių renkasi atsakymą „Ne“ (5%). Nors 49% karių šeimų nariai mano, kad kapelionas padeda išlaikyti seksualinę moralę, o 29% taip mano „Iš dalies“, 22% rinkosi atsakymo variantą „Nežinau“. Toks nuomonių pasiskirstymas yra visai aiškus, nes patiems karius lengviau vertinti savo jausmus nei tą padaryti šeimų nariams, remiantis prielaidomis ($p = 0,048$, $df = 3$).

Paskutinis teiginys, kur nustatytas statistinis vertinimų skirtumas ($p = 0,002$, $df = 3$), - „Kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą“.

17 pav. Teiginio „Kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą“, pasiskirstymas (proc.).

Nuomonių išsiskyrimas yra akivaizdus: kariai mano, kad kapeliono įtaka „Iš dalies“ (73%) skatina gyventi pagal dekalogą, tuo tarpu karių šeimų nariai renkasi atsakymą „Taip“ (97%).

Tokių nuomonių nesutapimą galima paaiškinti manant, kad skirtingai buvo suprastas pats teiginys. Tikėtina, kad kariai šį teiginį galėjo itin suasmeninti ir vertinti jį kaip klausimą „Ar gyvenate pagal dekalogą?“. Kita vertus, nors atsakymai ir skirtingi, bet vis tik tai visų respondentų nuomone, aptariama kapeliono pagalba iš esmės vertinama teigiamai, tik 4% karių mano, kad dvasininkas nedaro jokios įtakos, kad jaunuoliai būtų skatinami gyventi pagal 10 Dievo įsakymų.

Lietuvos katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, ir jų šeimų narių požiūrio į kareivių sielovadą palyginimo apibendrinimas.

Lietuvos kariai teigiamai vertina kapeliono puoselėjamų vertybių teigiamą įtaką stiprinant kariuomenės jėgą. Šeimų nariai su tuo sutinka atsargiau, bet iš esmės tam neprieštarauja.

Kapelionui dirbant su neišugdytos sąžinės šauktiniais, anot karių, pastaruosius vis dėlto galima išmokyti moralumo, nors karių šeimų nariai nusiteikę gana skeptiškai. Tikėtina, jog tokį nepasitikėjimą ugdo skaudžios gyvenimo realijos.

Karių nuomone, kapelionas padeda kariams išlaikyti seksualinę moralę. Šeimynykščiai tam linkę pritarti iš dalies.

Lietuvos karių nuomone, kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą, jų šeimų nariai su tuo sutinka tik iš dalies.

IŠVADOS

1. Yra skiriami trys pagrindiniai karių katalikų sielovados raidos etapai Lietuvoje:

- Nuo 1919 m. sausio 6 d. pirmojo Lietuvos kariuomenės kapeliono kunigo Broniaus Bumšos paskyrimo, iki 1940 m. liepos 2 d. karo kapeliono tarnybos panaikinimo. Pirmąją veiklos dešimtmetį suformavosi kapeliono institucija veikė be didesnių pakitimų. Nuo institucijos įkūrimo pradžios nė vienos religijos atstovai neturėjo išskirtinių teisių - Lietuvos kariuomenėje karo kapelionais buvo paskirti 109 skirtingų tikėjimų dvasininkai, kurie buvo prilyginti karo valdininkams tiek pagal savo statusą, tiek pagal socialines garantijas. Svarbiausias šio laikotarpio įvykis - 1927 metų rugsėjo 27 dieną pasirašytas Lietuvos ir Vatikano konkordatas įtvirtinęs naują Lietuvos bažnytinę administraciją, Katalikų bažnyčios statusą Lietuvoje ir veiklos taisykles, reglamentavęs valstybių tarpusavio santykius – konkordatas pripažino laisvę Katalikų Bažnyčiai tvarkytis pagal jos kanonus ir taip tarptautiniu lygiu įteisino karių sielovadą Lietuvos kariuomenėje realiai patvirtindamas jau egzistuojantį faktą.

- Nuo 1940 m. liepos 2 d. iki 1991 m. lapkričio mėnesio, kuomet pirmuoju Lietuvos kariuomenės kapelionu po Nepriklausomybės atgavimo tapo A. Svarinskas. Valstybės reglamentuota sielovados struktūra buvo suardyta, tačiau net ir tada, kai tauta ir valstybė gyvavo ekstremaliai sunkiomis sąlygomis, karo kapelionų veikla nenutrūko, kapelionai veikė vadovaudamasi Kanonų teisės kodekso normomis ir žymiai prisidėjo prie rezistencinių kovų už Lietuvos nepriklausomybę stiprinimo.

- Nuo 1991 m. lapkričio mėnesio iki šių dienų. Tai pats aktualiausias laikotarpis nagrinėjama autoriaus tema. Juo buvo sukurta įstatyminės bazė, reglamentuojanti karo kapelionų veiklą, atkurta ir prisitaikyta karo kapeliono institucija prie dabartinių karių katalikų poreikių, patikslintos ir nustatytos karo kapelionų teisės bei pareigos, aptartas jų socialinių garantijų, kilsiančių problemų sprendimo būdas bei kiti svarbūs klausimai.

2. Bažnyčios ir Valstybės atskirumo principas, kaip nuo viduramžių funkcionavusios „dviejų kalavijų teorijos“ pasekmė, nėra išimtis ir katalikų karių sielovados klausimais: čia Šventasis Sostas remdamasis Kanonų teisės normomis reglamentuoja sielovadą kariniuose daliniuose, kaip turi atrodyti kapelionų, ordinariatų struktūra, kaip vykdomos kapelionų funkcijos ir pan., o Lietuvos Respublika (toliau LR) užtikrina tinkamą materialinių poreikių aprūpinimą minimiems tikslams pasiekti ir efektyviai įgyvendinti.

3. Teisės aktų LR Konstitucija, Šventojo Sosto ir LR sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų karių sielovados, Lietuvos kariuomenės ordinariato statutas, Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamentas ir Šventojo Sosto ir LR sutartis dėl santykių tarp katalikų bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų, Kanonų teisės kodeksas) bei religinių šaltinių visuma (Katalikų Bažnyčios katekizmas) apjungė LR, Katalikų Bažnyčią ir LR kariuomenę, kariniuose daliniuose ir jiems priklausančiose institucijose tarnaujančius / dirbančius asmenis sukurdamas jiems teises ir nustatydamas pareigas. Minimos teisės negali ir neegzistuoja be jas garantuojančių bei užtikrinančių pareigų, kurias turi kiekviena šalis kitų dviejų šalių atžvilgiu.

4. Visapusiškai išanalizavus Šventojo Sosto ir LR teisinius santykius dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados, drąsiai galima teigti, kad LR teisių į sielovadą ribos nėra peržengtos ir katalikų Bažnyčia neturi jokių privilegijuotų teisių – tai patvirtina atitinkami LR Konstitucijos 26 bei 43 straipsniai bei jų komentarai, o tai, kad Šventasis Sostas rūpinasi karių katalikų sielovadą kartu su LR Valstybe sudarydamas tinkamas sąlygas tenkinti karių katalikų religinius poreikius atspindi faktą, kad net 79 proc. Lietuvos gyventojų laiko save Romos katalikais¹¹⁰.

5. Krašto apsaugos ministerija kapelionams, priimtiems į Krašto apsaugos ministro patvirtintas profesinės karo tarnybos pareigybes, ordinaro teikimu, suteikia karininkų laipsnius. Tai, autoriaus atlikto tyrimo duomenimis, tik daliai karių dvasininką daro artimesnį kareiviams, nes veikia ir žmogiškasis faktorius, kai pati kapeliono asmenybė vertinama skirtingai. Be to, Krašto apsaugos ministerija įsipareigoja remti ordinariato bei karo kapelionų veiklą suteikdama patalpas kulto apeigoms atlikti, skirdama kapelionams gyvenamąsias, darbo patalpas ir priemones, skirdama transportą, teikdama techninę pagalbą organizuojant maldingas karių keliones.

6. Karo kapelionai atlikdami savo funkcijas LR kariuomenėje ir kariniuose daliniuose lanko karinius vienetus, aukoja Šv. Mišias ir vadovauja kitoms apeigoms, teikia sakramentus bei padeda ruošti tinkamai juos priimti, dėsto paskaitas bei rengia pokalbius tikybos ir moralės temomis, bendrauja su karių šeimomis ir reikalui esant teikia joms dvasinę pagalbą.

7. Visi asmenys, dirbantys / tarnaujantys LR kariuomenėje ir kariniuose daliniuose, turi šias teises: netrukdomai praktikuoti tikėjimą bei gauti reikiamus sielovados patarnavimus; reikalauti, kad būtų sudarytos tinkamos sąlygos dorovinio, religinio švietimo ir moralinio asmenybės ugdymo, kariuomenėje tarnaujančių katalikų, sielovados patarnavimų bei dvasinės pagalbos srityse; reikalauti, kad būtų sudarytos sąlygos dalyvauti visiems norintiems kariams, tarnautojams (jei tai

¹¹⁰ Stanaitis A. Lietuvos gyventojų religijos ir jų paplitimas.
http://images.katalogas.lt/maleidykla/geo42/Geo_026_33.pdf (2009-09-26).

netrukdo atlikti karines / tarnybines užduotis) ir jų šeimų nariams sielovados renginiuose; bent kartą per savaitę turėti galimybę susitikti su kapelionu.

8. Apklausoje dalyvavę kariai teigia žiną ir atvejų, „jog karo kapelionas suteikė dvasinę pagalbą karių šeimų nariams, prireikus informavo karinio dalinio (tarnybos) vadą (viršininką) apie iškilusias problemas“. „Taip“ atsakė 89% Vilniaus ir 79% Panevėžio respondentų. Kariai gerai atliekamas kapeliono pareigas labai vertina.

9. Išanalizavus tyrimo metu gautus duomenis, galima drąsiai teigti, kad kapeliono teikiama psichologinė pagalba (padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas; padeda išlaikyti seksualinę moralę; organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes; teikia pagalbą išgyvenant dvasines problemas; kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą) respondentų vertinama gana palankiai. Karių nuomone, kapelionas padeda kariams išlaikyti seksualinę moralę. Šeimynykščiai tam linkę pritarti iš dalies. Lietuvos karių nuomone, kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą, jų šeimų nariai su tuo sutinka tik iš dalies.

10. Kapeliono pareiga - atkreipti dėmesį ir efektyviai reaguoti į kylančias psichologines problemas ir karių vidinio dvasinio gyvenimo skaudžias aktualijas. Reiškiny, kai fiziniui pasiruošimas yra prioritetas, yra taisytinas. Reikia ieškoti santykinio bendravimo funkcionalumo atkūrimo galimybių, argumentų, motyvų, kad būtų laiku pastebėtas ir užkirstas kelias net ir suicidiniui žingsniui. Šeimų narių nuomone, tai yra opi problema Lietuvos Respublikos kariuomenėje bei kariniuose daliniuose.

NAUDOTOS LITERATŪROS SĄRAŠAS

Įstatymai ir kiti teisės aktai

1. LR Konstitucija //Vilnius: Teisinės informacijos centras prie Teisingumo ministerijos. 1994, str. 43. d. 4-7.
2. LR Konstitucijos komentaras, D.I. Vilnius: Teisės institutas. 2000. P. 203-205.
13. LR Konstitucinio teismo 2000 m. birželio 13 d. nutarimas „Dėl kai kurių Švietimo įstatymo nuostatų“ // <http://www.lrkt.lt/dokumentai/2000/n000613.htm> (2009-09-18).
3. Iohanes Paulus II. Constitutio Apostolica. Lituania. Ordinarius militaris in Lituania conditur // Acta Apostolicae Sedis, vol. XCII (2001), n. 3. P. 125-126.
4. Iohanes Paulus II. Constitutio apostolica Spirituali militum curae. Rome (1986). P. 481-486.
5. Codex Iuris Canonici // Latin- English Editon. Washington DC, 1984. 569 kanonas.
6. New comentary on the Code of Canon Law, ed. J.P. Beal, J.A. Corider, T.J. Green, Paulist Press, 2000. 320, 331, 335, 564-572 kanonai
7. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 rug. 27, Nr. 18. P.
8. Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl santykių tarp Katalikų Bažnyčios ir valstybės teisinių aspektų. <http://tm.infolex.lt/getfile.aspx?dokid=0e794120-e760-453d-a4f7-9b13371c82ed> (2009-09-16).
9. Lietuvos kariuomenės ordinariato reglamentas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 83-3638.
10. Lietuvos kariuomenės ordinariato statutas.
http://kariuomene.kam.lt/lt/kariuomenes_struktura/karo_kapelionai/dokumentai/lietuvos_kariuomenes_ordinariato_statutas.html (2009-08-17).
11. Religinės laisvės deklaracija „Dignitatis humanae“ // II Vatikano Susirinkimo nutarimai. P. 8.
12. LR įstatymas „Dėl Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų skelbimo ir įsigaliojimo tvarkos“ // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=197742 (2009-09-16).
13. Lietuvos Respublikos religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas//
http://www3.lrs.lt/pls/inter2/dokpaieska.showdoc_l?p_id=21783 (2009-09-18).

14. LR krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymas 1998m. gegužės 5 d. Nr. VIII-723 // Svarbiausių krašto apsaugos įstatymų rinkinys. Vilnius: Lietuvos Respublikos Krašto apsaugos ministerijos Teisės departamentas. 2000. Str. 3 Posk. 4.
15. Tarptautinių sutarčių įstatymas // Valstybės žinios. 1999, Nr. 60-1948.

Specialioji literatūra ir informacija internete

17. Andruškevičius A. Administracinė teisė, 2008. Vilnius. P. 150
18. Bažnyčios žinios. 2001 lapkr. 16, Nr. 21.
19. Daumantas J. Lukša. Partizanai (Tauro Apygardos statutas). Vilnius: Vagos leidykla, 1990. P.114, 401.
20. Evangelikų reformatų kariuomenės kapeliono raštas Krašto apsaugos ministrui 1921-08-30 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. - F.384, ap. 2, b. 275. l. 64.
21. Girnius K. Partizanų kovos Lietuvoje. Vilnius: Mokslo leidykla, 1990. P.314.
22. Grunskis E. Lietuvos kariuomenės tradicija rezistencijos kovose. Karo archyvas XIII. Vilnius: Krašto apsaugos ministerijos leidinys, 1992. P.276, 285, 399.
23. Katalikų bažnyčios katekizmas. <http://www.katekizmas.lt/kbk1996p2003/index.html> (2009-07-11).
24. Katuoka J. Tarptautinės sutartys ir Lietuvos valstybė // Jurisprudencija. 2002. T. 30 (22). P. 115-122.
25. Kunigų tarnybos ir gyvenimo vadovas. II Vatikano susirinkimo dokumentai. www.lcn.lt (2009-10-07).
- Stadniukas I. Karas. Vilnius, 1985. P.403-420.
26. Laisvės kovų archyvas. Kaunas: Lietuvos politinių kalinių ir tremtinių sąjunga, 1996. T. 17. P. 59-148.
27. Laisvoji enciklopedija. <http://lt.wikipedia.org/wiki/Vatikanas> (2009-09-23).
28. Lietuvos kariuomenės karininkai 1918-1953. T1. Vilnius: Lietuvos nacionalinio muziejaus biblioteka, 2001. T.1. P.191.
29. Narvydas R. Karo dvasininkijos tarnyba Lietuvos kariuomenėje (1919-1929). Vilnius: Vilniaus universitetas. Istorijos fakultetas. Naujosios istorijos katedra, 2000. P.8.
30. Paleckis M. Lietuvos katalikų sielovada remsis Kroatijos pavyzdžiu // Respublika. 2001 saus.
31. Kun. Palubinsko A. Pareiškimas vyr. Kariuomenės vadui nr. 3341. 1919-07-24 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. F. 929, ap. 4, b. 28. l. 8.

32. Vyr. Kapeliono Palubinkso A. Pranešimas Krašto apsaugos ministrui 1927-02-10 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. - F. 384, ap. 2, b. 419, l. 12.
33. Vyr. Kapeliono Palubinkso A. Pranešimas Krašto apsaugos ministrui Nr. 650 // Kauno arkivyskupijos kurijos archyvas. b. 196. 1. 41-42.
34. Vyr. Kapeliono Palubinkso A. Raštas // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. - F. 384, ap.2, b. 229. l. 60.
35. Pavalkis V. Lietuvos ir Vatikano diplomatiniai santykiai 1918-1940 // Aidai.
http://aidai.us/index.php?view=article&catid=67%3A7207&id=765%3Ais&option=com_content&Itemid=119 (2009- 09-06).
36. Pradėjo galioti naujas įstatymas dėl civilinės teisės šaltinių Vatikane // Vatikano radijas.
<http://www.radiovaticana.org/lt/Articolo.asp?c=256116> (2009-09-23).
37. Romeris M. Valstybė. T. 2. P.208.
38. Skirius J. Lietuva ir Vatikanas. <http://mkp.emokykla.lt/gimtoji/docs/10k01t15k.rtf> (2009-09-06).
39. Stanaitis A. Lietuvos gyventojų religijos ir jų paplitimas.
http://images.katalogas.lt/maleidykla/geo42/Geo_026_33.pdf (2009-09-26).
40. Trumpas Europos Žmogaus Teisių Konvencijos vadovas. Vilnius: Europos Tarybos informacijos ir dokumentacijos centras. 1995. P. 51.
41. Dr. K. Valančius. Kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovada: kanoninis teisinis reglamentavimas // Metraštis XXII. Vilnius: katalikų akademija. P. 440.
42. Valstybės kontrolės viršininko raštas Kariuomenės tiekimų viršininkui 1921 02 10 Nr. 679 // Lietuvos centrinis valstybės archyvas. - F. 384, ap. 2, b. 229. l. 49.
43. Vyskupas Eugenijus Bartulis paskirtas Lietuvos Respublikos kariuomenės ordinaru // Bažnyčios žinios. Kaunas: Lietuvos katalikų informacijos centro leidinys. 2000 lapkr. 29, Nr. 22. P. 25.

SANTRAUKA

ŠVENTOJO SOSTO IR LIETUVOS RESPUBLIKOS SUTARTIS DĖL KARIUOMENĖJE TARNAUJANČIŲ KATALIKŲ SIELOVADOS

Veikdama jau trečiąjį tūkstantmetį, Katalikų Bažnyčia (dar vadinama Šventuoju Sostu, įsikūrusi Vatikane, valdoma Šventojo Tėvo Popiežiaus), yra viena įtakingiausių institucijų pasaulyje. Natūralus yra jos noras veikti kaip galima platesniuose visuomeninio gyvenimo sferose. Ekstremaliomis sąlygomis, pvz., kare, Bažnyčios siūlomos sielovados paslaugos yra labai paklausios. Todėl Bažnyčia visame katalikiškame pasaulyje rūpinasi karių sielovada steigdama atitinkamas institucijas kariuomenės struktūrose - ordinariatus.

Lietuva nėra išimtis - Lietuvos Respublikos kariuomenėje veikia ordinariato struktūra pagal Šventojo Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartį dėl tarnaujančių kariuomenėje katalikų karių sielovados.

Sutartis nustato įvairias teises ir pareigas ją pasirašiusiems šalims. Taip pat sutarties pagrindu sukurtos struktūros veikia tiek Bažnyčios teisės sistemos (Kanonų teisės), tiek nacionalinės teisės rėmuose. Sukurtos struktūros efektyvumas tiesiogiai priklauso nuo teisinio reglamentavimo technikos, bet šiuo konkrečiu atveju labiausiai kokybę lemia Bažnytinės teisės turinys bei kapelionų personalinės savybės (sutaria ar nesutaria su kariais).

Pagal sutartį, ordinariatas visiškai priklausomas nuo Šventojo Sosto ir faktiškai nepavaldus nacionalinėms struktūroms ir kitai sutarties šaliai - valstybei. Ordinariato pareigūnų skyrimas, atleidimas, apskundimas ir visi kiti susiję veiksmai priklauso tik Bažnyčios pareigūnų jurisdikcijai.

Pati sutartis savaime yra teigiama, ginanti, užtikrinanti prigimtines ir konstitucines teises, garantuojanti istoriškai pasitvirtinusį poreikį dvasinei sielovadai ekstremaliomis, pvz., karo, sąlygomis.

Bendru požiūriu, sutartis yra reikalinga, veikianti pakankamai efektyviai, nors atlikus tyrimą ir teisinę analizę, paaiškėjo tam tikri reglamentavimo trūkumai bei personalijų įtaka efektyvios struktūros funkcionavimui.

SAMMARY

AGREEMENT BETWEEN THE HOLY SEE AND THE REPUBLIC OF LITHUANIA CONCERNING THE PASTORAL CARE OF COTHOLICS SERVING IN THE ARMY

Already working for 2 thousand years, the Catholic Church (also known as the Holy See, located in the Vatican, managed by the Holy Father, Pope), is one of the most influential institutions in the world. It has a natural desire to touch as wider spheres of public life as possible. Under extreme conditions, eg., war, the church allways offered pastoral services which were in great demand. Therefore, the Church throughout the Catholic Pastoral care in the world takes care of soldiers by the establishment of relevant institutions called ordinariates - military structures. Lithuania is not an exception - the army of the Republic of Lithuania has the ordinariate structure established by an agreement between the Holy See and the Republic of Lithuania concerning the pastoral care of Catholics serving in the Army (Agreement).

The Treaty established various rights and obligations of signatory countries. As well as contract-based structure is both the legal system of the church (Canon Law) and the national framework. The effectiveness of created structures depends directly on the legal technics of agreement's regulation, but in this particular case, quality of content is mostly determined by the ecclesiastical law as well as chaplains in personal characteristics (sympathy or disagreement with the soldiers).

According to the Agreement ordinariate completely dependent on the Holy See and not depend entirely on national structures and the other contracting party - state. The appointment of the ordinariate's officials, dismissal, appeal and all other related actions are entirely under the jurisdiction of the church officials themself.

The contract itself is positive, defending, ensuring the natural and constitutional rights, which guarantees historically confirmed need in spiritual pastoral at extreme conditions, for example., War.

In general terms, the contract is necessary for operating effectively, although after the investigation and legal analysis, it appeared certain regulatory weaknesses and personalities problems, that influence the effective functioning of the structure.

1 PRIEDAS

Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, anketos klausimynas

Gerb. kariai, M.Romerio universiteto magistrantas atlieka tyrimą tema „Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados“. Remiantis gautais duomenimis bus galima įvertinti katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, sielovados būklę, palyginti su karių šeimų narių nuomone apie kareivių sielovadą, padaryti išvadas apie karių sielovados procesą. Todėl Jūsų nuomonė yra labai svarbi. Prašome atsakyti į pateiktus klausimus. (Kiekvienoje eilutėje apibraukite tinkamą atsakymą).

1. Ar sutinkate, kad kariuomenės ordinariato tikslas – rūpintis Lietuvos Respublikos kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovada?

a) pritariu; b) iš dalis pritariu; c) nepritariu; d) nežinau.

2. Pažymėkite tinkamus teiginius: “Ypač svarbu, jog kariuomenės kapelionas atlieka šias pareigas”:

	Taip	Iš dalies	Ne	Nežinau
2.1. lanko karius;				
2.2. rengia tikinčius kareivius priimti sakramentus;				
2.3. teikia sakramentus;				
2.4. diegia tikybos ir dorovės principus;				
2.5. rengia pokalbius tikybos ir moralės temomis;				

3. Ar tai, jog kariuomenės kapelionui krašto apsaugos ministro suteikiami atitinkamais valstybės įstatymais numatyti kariniai laipsniai, daro jį artimesnį kareiviams?

a) pritariu; b) iš dalis pritariu; c) nepritariu; d) nežinau.

4. Ar į sielovados veiklą įtraukiami ir tam pasiruošę pasauliečiai?

a) taip; b) iš dalies; c) ne; d) nežinau.

5. Jei į 4 klausimą atsakėte taip, ar į sielovados veiklą įtraukti pasauliečiai teikia realią pagalbą kariuomenėje tarnaujantiems katalikams?

a) taip; b) iš dalies; c) ne; d) nežinau.

6. Ar katalikai, tarnaujantys kariuomenėje, turi teisę į šiuos sielovados patarnavimus:

	Taip	Iš dalies	Ne	Nežinau
6.1. priimti sakramentus, sekmadieniais ir švenčių dienomis dalyvauti Eucharistijoje (šv. Mišiose). Šią teisę turi ir kariuomenėje tarnaujančių asmenų šeimų nariai katalikai;				
6.2. dalyvauti reguliariuose bendruose karo kapeliono susitikimuose su kariais tikybos ir dorovės klausimais;				
6.3. asmeniškai susitikti su karo kapelionu;				
6.4. gauti karo kapeliono pagalbą iškilus dvasinėms problemoms, ligos, sužeidimo ar kitokių sukrėtimų atvejais.				

7. Kaip manote, ar kariuomenės kapeliono puoselėjamos vertybės (šeima, nesavanaudiškumas drausmė, patriotizmas, drąsa, atsakomybė, pagarba, meilė ir kt.) stiprina kariuomenės jėgą?

a) taip; b) iš dalies taip; c) ne; d) nežinau.

8. Įvertinkite teiginį: „Kareivių ruošimas tarpasmeniniam smurto pasipriešinimui galėtų būti išplėtotas į nesmurtinės kovos ruošimą prieš valstybės užpuolimus“.

a) pritariu; b) iš dalis pritariu; c) nepritariu; d) nežinau.

9. Ar įmanoma, jog kariuomenės kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kareivius išmokytų moralumo?

a) taip; b) iš dalies taip; c) ne; d) nežinau.

10. Ar tiesa, jog kapelionas formuoja kareivių krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir pamatines vertybes?

a) taip; b) iš dalies taip; c) ne; d) nežinau.

11. Ar kariai, kurie rengiasi krikštui ar kitiems sakramentams, turi teisę į tam būtinas sąlygas?

a) taip; b) iš dalies; c) ne; d) nežinau.

12. Ar pritariate, jog kariuomenės kapelionas laikydamasis konfidencialumo referuoja ir pataria dalinio (tarnybos) vadui moralės, dorovės, religijos, dalinio vienybės ir asmens gėrio puoselėjimo klausimais?

a) taip; b) iš dalies; c) ne; d) nežinau.

13. Ar žinote atvejų, jog kariuomenės kapelionas suteikia dvasinę pagalbą karių šeimų nariams, prireikus informuoja karinio dalinio (tarnybos) vadą (viršininką) apie iškilusias problemas.

a) taip; b) ne;

14. Ar kariuomenės ordinariatas padeda Jums suvokti save kaip tautų saugumo bei laisvės gynėjus pastaruoju laiku?

a) taip; b) iš dalies; c) ne; d) nežinau.

15. Ar jaučiate, jog nukrikščionėjimo problema pasireiškia ir šeimoje, ir Jūsų profesinėje veikloje?

a) taip; b) ne;

16. Jei į 15 klausimą atsakėte „taip“, ar sutinkate, kad kariuomenės kapelionas stiprina krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir į žmogų?

a) taip; b) iš dalies; c) ne; d) nežinau.

17. Įvertinkite kariuomenės kapeliono teikiamą psichologinę pagalbą:

	Taip	Iš dalies	Ne	Nežinau
17.1 Padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas				
17.2. Padeda išlaikyti seksualinę moralę				
17.3. Organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes				
17.4. Teikia pagalbą išgyvenant dvasines problemas				
17.5. Kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą				
17.6. Realios pagalbos negaunu, tai tik tušti žodžiai				

18. Ar atsisakytumėte kariuomenės kapeliono paslaugų?

a) taip; b) ne;

Ačiū už atsakymus.

2 PRIEDAS

Lietuvos karių, tarnaujančių kariuomenėje, šeimos narių anketos klausimynas

Gerb. Lietuvos karių šeimos nariai, M.Romerio universiteto magistrantas atlieka tyrimą tema „Šv. Sosto ir Lietuvos Respublikos sutartis dėl kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovados“. Remiantis gautais duomenimis bus galima įvertinti katalikų, tarnaujančių kariuomenėje, sielovados būklę, palyginti Jūsų ir karių nuomonę apie kareivių sielovadą, padaryti išvadas apie karių sielovados procesą. Todėl Jūsų nuomonė yra labai svarbi. Prašome atsakyti į pateiktus klausimus. *(Kiekvienoje eilutėje apibraukite tinkamą atsakymą).*

1. Ar sutinkate, kad kariuomenės ordinariato tikslas – rūpintis Lietuvos Respublikos kariuomenėje tarnaujančių katalikų sielovada?

a) pritariu; b) iš dalis pritariu; c) nepritariu; d) nežinau.

2. Pažymėkite tinkamus teiginius: „Ypač svarbu, jog kariuomenės kapelionas atlieka šias pareigas“:

	Taip	Iš dalies	Ne	Nežinau
2.1. lanko karius;				
2.2. rengia tikinčius kareivius priimti sakramentus;				
2.3. teikia sakramentus;				
2.4. diegia tikybos ir dorovės principus;				
2.5. rengia pokalbius tikybos ir moralės temomis;				

3. Ar katalikai, tarnaujantys kariuomenėje, ir jų šeimos nariai turi teisę į šiuos sielovados patarnavimus:

	Taip	Iš dalies	Ne	Nežinau
3.1. priimti sakramentus, sekmadieniais ir švenčių dienomis dalyvauti Eucharistijoje (šv. Mišiose). Šią teisę turi ir kariuomenėje tarnaujančių asmenų šeimų nariai katalikai;				
3.2. asmeniškai susitikti su karo kapelionu;				
3.3. gauti karo kapeliono pagalbą iškilus dvasinėms problemoms, ligos, sužeidimo ar kitokių sukrėtimų atvejais.				

4. *Ar Jūs asmeniškai kreipėtės pagalbos į kariuomenės kapelioną?*

a) taip; b) ne.

5. *Kaip manote, ar kariuomenės kapeliono puoselėjamos vertybės (šeima, nesavanaudiškumas, drausmė, patriotizmas, drąsa, atsakomybė, pagarba, meilė ir kt.) stiprina kariuomenės jėgą?*

a) taip; b) iš dalies taip; c) ne; d) nežinau.

6. *Ar tiesa, jog kapelionas formuoja kareivių krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir pamatines vertybes?*

a) taip; b) iš dalies taip; c) ne; d) nežinau.

7. *Ar įmanoma, jog kariuomenės kapeliono nuoširdus darbas neišugdytos sąžinės kareivius išmokytų moralumo?*

a) taip; b) iš dalies taip; c) ne; d) nežinau.

8. *Ar sutinkate, kad kariai, kurie rengiasi krikštui ar kitiems sakramentams, turi teisę į tam būtinas sąlygas?*

a) taip; b) iš dalies taip; c) ne; d) nežinau.

9. *Ar žinote atvejų, jog kariuomenės kapelionas suteikia dvasinę pagalbą karių šeimų nariams, prireikus informuoja karinio dalinio (tarnybos) vadą (viršininką) apie iškilusias problemas.*

a) taip; b) ne;

10. *Ar jaučiate, jog nukrikščionėjimo problema pasireiškia ir šeimose, ir vietoje, kur Jūsų šeimos nariai atlieka karinę tarnybą?*

a) taip; b) ne;

11. *Jei į 9 klausimą atsakėte „taip“, ar sutinkate, kad kariuomenės kapelionas stiprina krikščionišką požiūrį į gyvenimą ir į žmogų?*

a) taip; b) iš dalies taip; c) ne; d) nežinau.

12. Įvertinkite kariuomenės kapeliono teikiamą psichologinę pagalbą:

	Taip	Iš dalies	Ne	Nežinau
12.1. Padeda spręsti karių tarpusavio bendravimo problemas;				
12.2. padeda išlaikyti seksualinę moralę;				
12.3. organizuoja kursus kariams, kad įtvirtintų šeimos vertybes;				
12.4. teikia pagalbą išgyvenant dvasines problemas;				
12.5. kapeliono daroma teigiama įtaka skatina gyventi pagal dekalogą;				
12.6. realios pagalbos nei kariai, nei jų šeimos nariai negauna, tai tik tušti žodžiai.				

13. Ar pritariate, jog kariuomenės kapeliono paslaugos nebūtinos?

a) taip; b) ne.

Ačiū už atsakymus.